

10—14 april.

Debatter m. m.

Lördagen den 10 april.

Sid.

Interpellation av herr Ohlson ang. studerandes inkallande till värnplikstjänstgöring	5
--	---

Tisdagen den 13 april.

Svar på interpellation av herr Lundström ang. säkerhetsförhållandena vid järnvägs korsningar	7
--	---

Interpellationer:

av fröken Andersson ang. missförhållandena på reumatikervårdens område	14
av herr Pålsson om ändrade grunder för regleringsavgift enligt vattenlagen	14
av herr Fahlander ang. folkskolans kursplan i kristendoms-kunskap	15

Onsdagen den 14 april.

Pension åt chauffören J. O. Sjölungs änka	18
Avdragsrätt för flyttningkostnader	19
Främjande av näringslivet å landsbygden i Bohuslän	21
Förslag till allmän förfogandelag m. m.	22
Motverkande av älgskador å växande skog	47
Skydd för Smålands Tabergs naturvärden	63
Stipendier vid lantbrukshögskolan	67
Översyn av bestämmelserna rörande övervakning	69

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 14 april.

Utrikesutskottets utlåtande nr 2, ang. ratifikation av bosättnings- och sjöfartsavtal mellan Sverige och Frankrike	17
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 11, ang. utredning av frågan om skadeståndsansvar för ärekränkning genom tryckt skrift	17

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 7, ang. utgifterna under sjunde huvudtiteln (finansdepartementet)	17
— nr 68, ang. vissa markförvärv för försvaret	17
— nr 69, ang. anslag till karolinska sjukhuset m. m.	17
— nr 70, ang. förhöjd pension åt vägmästaren L. Jönssons änka och barn	18
— nr 71, ang. frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan m. m.	18
— nr 72, ang. anslag å kapitalbudgeten: justitiedepartementet	18
— nr 74, ang. anslag å kapitalbudgeten: inrikesdepartementet	18
— nr 75, ang. till- och ombyggnad av alkoholistanstalten å Venn-garn m. m.	18
— nr 76, ang. anordnande av landsfiskalsbostad i Gäddede	18
— nr 77, ang. ytterligare lån till föreningen Röingegården u. p. a.	18
— nr 78, ang. pension åt chauffören J. O. Sjölungs änka	18
Jordbruksutskottets memorial nr 16, ang. gemensam votering i fråga om anslag till fiskerilånefonden	19
— nr 17, ang. gemensam votering i fråga om anslag till Lantmäteri-staten: Avlöningar	19
Bevillningsutskottets betänkande nr 39, ang. befrielse från nöjesskatt för god barnfilm	19
— nr 40, ang. avdrag för flyttningskostnader vid inkomstbeskatt-ningen	19
— nr 41, ang. reglering av sockernäringen i riket m. m.	21
— nr 42, ang. ändringar i tulltaxan	21
Bankoutskottets memorial nr 15, ang. särskilt lönetillägg åt hos riks-dagen tillfälligt anställda tjänstemän	21
— nr 16, ang. användande av riksbankens vinst för 1953	21
— utlåtande nr 17, ang. åtgärder för Tornedalens och Överkalix-bygdens försörjning	21
— nr 18, ang. utkomstmöjligheterna för Alnös befolkning.	21
— nr 19, ang. främjande av näringslivet å landsbygden i Bohuslän	21
Första lagutskottets utlåtande nr 17, ang. ändring i lagen om vård av omyndigs värdehandlingar	22
— nr 18, ang. ändrad lydelse av lagen om tillämplighet å vissa polis-män av föreskrifter ang. fjärdingsmän	22
— nr 19, ang. översyn av konkurslagen	22
Andra lagutskottets utlåtande nr 19, med förslag till allmän förfo-gandelag m. m.	22
— nr 20, ang. ändring i värnpliktslagen m. m.	46
Tredje lagutskottets utlåtande nr 20, ang. motverkande av skade-görelse av älg å växande skog	47
Sammansatta tredje lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, ang. skydd för Smålands Tabergs naturvärden	63
Jordbruksutskottets utlåtande nr 13, ang. avveckling av jordbrukets lagerhusfond m. m.	67
— nr 14, ang. anslag till stipendier vid lantbrukshögskolan m. m.	67
— nr 15, ang. anslag till veterinärstaten	68
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 15, ang. lokala synpunk-ters beaktande vid förändringar i affärsverkens serviceförhål-landen	68
— nr 16, ang. upphävande av stadsprivilegier beträffande auktions-provisioner	69
— nr 17, ang. översyn av bestämmelserna rörande övervakning in-om olika vårdområden m. m.	69

Lördagen den 10 april.

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Till riksdagens första kammare.

Riksdagsmannen *Lars Lindahl*, Laxå, är på grund av magsjukdom intagen på Centrallasarettet i Örebro sedan den 2/4 1954 och beräknas vara oförmögen till tjänstgöring tills vidare t. o. m. utgången av april månad 1954.

Örebro den 8 april 1954.

Gustaf Myhrman.

Med. dr,
lasarettsläkare.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *De Geer* för tiden från och med den 12 till och med den 23 innevarande månad för vistelse utomlands i offentligt uppdrag.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1954/55 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1954/55, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till utbildningskurser för sysselsättnings- och arbetsterapeuter; samt

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från skyldighet att gälda visst skadestånd m. m.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 164, till Konungen i anledning av väckta motioner angående utredning om lagskydd åt frikyrkopastors tystnadsplikt.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet den av herr *Larsson*, *Nils Theodor*, m. fl. väckta motionen, nr 523, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 49 mom. 2 regeringsformen samt § 1 mom. 2, § 38 mom. 2, § 45, § 55 mom. 1 samt §§ 58 och 63 riksdagsordningen.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Osvald* m. fl. väckta motionen, nr 524, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av ett ångkraftverk på västkusten.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 525, av herr *Ewerlöf* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete;

nr 526, av herrar *Eskilsson* och *Björnberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till fiskeristadga m. m.; samt

nr 527, av herr *Hällgren* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till fiskeristadga m. m.

Anmälades att till kammaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka

nu var för sig föredrogos och lades på bordet:

nr 208, angående det administrativa bandhavandet av sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna, m. m.;

nr 209, angående inrättande av en första lärarhögskola; och

nr 211, med förslag till reglemente angående förvaltningen av riksförsäkringsanstaltens yrkesskadeförsäkringsfond.

—
Anmäldes och bordlades

utrikesutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande ratifikation av bosättnings- och sjöfartsavtal mellan Sverige och Frankrike;

konstitutionsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av motion om utredning av frågan om skadeståndsansvar för ärekränkning genom tryckt skrift;

statsutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1954/55 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1954/55 till avlöningar och omkostnader vid karolinska sjukhuset samt vissa andra anslag till universitetssjukhusen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 70, i anledning av väckta motioner om förhöjd pension åt vägmästaren L. Jönssons änka och barn;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1954/55, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1954/55, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av allmän plan för till- och ombyggnad av statens alkoholistanstalt å Venngarn m. m.;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av landsfiskalsbostad i Gäddede;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare lån till föreningen Röingegården u. p. a. till vissa byggnadsarbeten m. m.; samt

nr 78, i anledning av väckt motion om pension åt chauffören J. O. Sjölungs änka;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 39, i anledning av väckta motioner om befrielse från nöjesskatt för god barnfilm;

nr 40, i anledning av väckta motioner angående avdrag för flyttningskostnader vid inkomstbeskattningen;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernärningen i riket m. m.; samt

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa;

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 15, angående särskilt lönetillägg åt hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän;

nr 16, angående användande av riksbankens vinst för år 1953;

nr 17, i anledning av väckta motioner om åtgärder för Tornedalens och Överkalixbygdens försörjning medelst där befintliga naturtillgångar och tillgänglig arbetskraft;

nr 18, i anledning av väckt motion om utredning i syfte att säkra full selsättning och utkomstmöjligheter åt Alnös befolkning; samt

nr 19, i anledning av väckta motioner om utredning i syfte att främja närings-

Interpellation ang. studerandes inkallande till värnpliktstjänstgöring.

livet och befolkningsutvecklingen å landsbygden i Bohuslän;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 och 8 §§ lagen den 27 juni 1924 (nr 322) om vård av omyndigs värdehandlingar;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av lagen den 6 juni 1925 (nr 174) om tillämplighet å vissa polismän av föreskrifter angående fjärdingsmän; samt

nr 19, i anledning av väckta motioner om en översyn av gällande konkurslag;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmän förfogandelag m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i värnpliktslagen m. m.;

tredje lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner angående åtgärder för motverkande av skadegörelse av älg å växande skog;

sammansatta tredje lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till skydd för Smålands Tabergs naturvärden, dels ock i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtande och memorial:

nr 13, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande avveckling av jordbrukets lagerhusfond m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 14, med anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar rörande anslag till stipendier m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 15, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till veterinärstaten jämte i ämnet väckta motioner;

nr 16, med anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Fiskerilånefonden; samt

nr 17, med anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Lantmåteristaten: Avlöningar; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 15, över motioner om beredande av möjlighet till lokala synpunkters beaktande vid mera betydelsefulla förändringar i affärsverkens serviceförhållanden;

nr 16, över motion om utredning rörande upphävande av stadsprivilegier beträffande rätt till viss del av försäljningssumman vid auktion inom stads område; samt

nr 17, över motion om allmän översyn av gällande bestämmelser rörande övervakning inom olika vårdområden m. m.

Interpellation ang. studerandes inkallande till värnpliktstjänstgöring.

Herr OHLON (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Enligt tjänstemeddelande rörande lantförsvaret (B nr 1 1954), avgivet genom försvarets kommandoexpedition, skall vissa grupper av årets abiturienter inkallas till sin första värnpliktstjänst den 27 april 1954. Detta lär i främsta rummet gälla värnpliktiga, som uttagits för underbefälsutbildning. Värnpliktiga, som uttagits för underofficersutbildning, skall däremot inrycka först den 31 maj. Beträffande de för underbefälsutbildning uttagna abiturienterna heter det i en särskild bestämmelse, som fogats till tjänstemeddelandet, att de icke bör inkallas till första tjänstgöring under år 1954, för den händelse den tidiga inkallelsen skulle medföra betydande avbräck i studierna. De skulle med andra ord få uppskov med inkallelsen till ett följande år.

De för i år införda inryckningsbestämmelserna har väckt oro, särskilt bland dem som inkallats till den tidigare inryckningsdagen och har att ge-

Interpellation ang. studerandes inkallande till värnpliktstjänstgöring.

nomgå underbefälsutbildning. Detta är främst fallet med dem, som skall avlägga sin studentexamen i maj eller i början av juni månad. Ett uppskov till påföljande år med inryckningen är de inte alltid betjänta av. Alla de, som väljer att genomgå fackhögskola eller annan mera schemabunden undervisning, skulle nämligen i så fall kunna få sin utbildning spolierad under fortbildningen efter studentexamen.

I vissa fall har enligt uppgift vederbörande abiturient underrättats, att han kan välja att rycka in vid en senare tidpunkt, men blott under den förutsättning, att han åtager sig en längre utbildning än den för underbefälstjänst föreskrivna.

I andra fall har det utlovats tre dagars ledighet för studentexamens avläggande, varav två dagar beräknats för resor fram och åter mellan den militära utbildningsplatsen och orten för examen.

Bortsett från den andliga påfrestning som examinanderna kommer att utsättas för, då de tvingas att genomgå studentexamen under pågående militärtjänstgöring, kan man ifrågasätta lämpligheten i att de mitt under förberedel-

serna för ett allvarligt prov utsättes för så allvarliga avgöranden beträffande sin framtida utbildning, som nu påtvingas dem.

Med anledning av vad som ovan anförts får jag hemställa om första kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet framställa följande frågor:

Har herr statsrådet underrättats om det nya förfarande för studerande värnpliktigas inkallelse till första värnpliktstjänst, som i år föreskrivits?

Om så ej är fallet, ämnar herr statsrådet skyndsamt vidtaga någon åtgärd för att motverka den störning i de studerandes utbildning, som måste bli följden av detta förfaringsätt?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.07.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 13 april.

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 6, 7 och 10 innevarande månad.

Ang. säkerhetsförhållandena vid järnvägs korsningar.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet ANDERSSON, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Lundströms interpellation angående säkerhetsförhållandena vid järnvägs korsningar, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! I en interpellation har herr Lundström frågat mig, om jag vill lämna en redogörelse för de åtgärder, som vidtagits eller planerats för att snabbt komma till rätta med det allvarliga problemet om de otillfredsställande säkerhetsförhållandena vid en rad av landets järnvägs korsningar.

Som svar på frågan vill jag inledningsvis nämna några siffror rörande olycksfallen vid järnvägs korsningarna under de senaste åren. Det framgår av tillgänglig statistik bl. a., att antalet kollisioner mellan järnvägsfordon och vägtrafikanter och antalet därmed sammanhängande dödsfall successivt ökat fram t. o. m. år 1952. Därefter har emellertid, såvitt man nu kan se, tendensen ändrats. Från 1952 till 1953 har nämligen antalet kollisioner minskat från 196 till 152 och antalet dödade från 63 till 56. En motsvarande förändring visar siffrorna för antalet påkörda bommar. De har nämligen mellan samma år minskat från 415 till 358. Det är värt att notera, att den förändring till det bättre, som siffrorna för år 1953 sålunda tyder på, inträtt under en period, då landsvägstrafiken ökat starkare än någonsin tidigare. Vad omsvängningen beror på är väl tills vidare osäkert. Till en del torde den dock ha betingats av att alltfler farliga korsning-

ar hunnit förses med erforderliga säkerhetsanordningar.

Det är vidare av intresse att konstatera, hur olycksfallen fördelar sig på olika vägskorsningar med hänsyn till de skyddsanordningar, som förekommer vid dessa. Det visar sig nämligen, att av de kollisioner, som inträffade under de fyra åren 1950 till 1953, uppgick de som ägde rum vid övergångar, försedda med bommar, ringklockor eller ljussignaler, till ca 1/3 under åren 1950 och 1951, till ca 1/4 under 1952 och till närmare hälften år 1953. Samtidigt som antalet olyckor totalt sett tenderat att minska, har sålunda en ökning inträtt i de olyckor, som inträffat vid övergångar, försedda med säkerhetsanordningar av något slag.

Vad så gäller de åtgärder, som vidtagits eller planerats beträffande järnvägs korsningarna, vill jag erinra om att vid början av år 1949 en utredning förelåg rörande det dåvarande behovet av säkerhetsanordningar. Utredningen innefattade bl. a. en angelägenhetsgradering av samtliga de järnvägs korsningar, som då ansågs komma att bli utnyttjade för biltrafik. På grundval av den inventering, som företagits, framlades ett investeringsprogram för de närmaste följande åren. Av olika skäl har emellertid detta program icke förrän under det senaste året börjat förverkligas i avsedd takt. Det har bl. a. berott på personalsvårigheter under åren närmast efter utredningen och på att avsevärda förseningar uppstått i erforderliga materielleveranser. Trots detta har under perioden 1951 t. o. m. 1953 utförts ca 150 anläggningar, varav ca 65 tillkommit under 1953.

Läget beträffande tillgången på arbetskraft och materiel har under 1953 avgjort förbättrats. Järnvägsstyrelsen har därför inriktat sig på att snabbt utvidga investeringarna i vägskyddsanläggningar. Såsom framgår av statsverkspropo-

Ang. säkerhetsförhållandena vid järnvägs korsningar.

sitionen har styrelsen i 1953 års petita anmält, att medelsförbrukningen under innevarande budgetår för vissa investeringsändamål begränsats för att tillgängliga byggnadsresurser i större omfattning än tidigare skall kunna avdelas för vägskyddsanläggningarna. Anslaget till dessa under innevarande budgetår, 2,5 milj. kr., beräknas därför komma att helt tuggas i anspråk, och för nästa budgetår har tills vidare räknats med en ökning av medelsförbrukningen för samma ändamål till ca 4,3 milj. kr.

Anläggningarna utföres så långt möjligt i tur och ordning efter deras angelägenhet, och vid bestämmandet av denna följer man i huvudsak de riktlinjer, som uppdrogs i den utredning jag tidigare nämnt. Turordningen bedömes även av den samarbetsdelegation, som järnvägsstyrelsen samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen bildade vid slutet av 1953. Det åligger denna delegation att med uppmärksamhet följa utvecklingen av trafiksäkerheten och att pröva behovet av skyddsanordningar vid plankorsningar. Efter delegationens tillkomst handlägges också ärendena angående uppsättning av säkerhetsanordningar snabbare än tidigare, när delegationen äger fatta beslut på båda styrelsernas vägnar.

Slutligen vill jag erinra om att järnvägsstyrelsen efter framställning erhållit Kungl. Maj:ts bemyndigande att vid tio korsningar på försök komplettera ljus- och ljudsignalanläggningarna med halvbonnar.

Med vad jag sålunda anfört anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet vill jag framföra mitt tack för interpellationssvaret. Tyvärr måste jag emellertid samtidigt konstatera, att detta svar i sin knapphet inte ger de upplysningar, som jag hade hoppats, och endast relativt svagt ingivit mig den önskvärda övertygelsen om att kampen mot olyckorna vid järnvägsövergångar äntligen skulle ha definitivt kommit ur för-

beredelseskedet och med all kraft kunna övergå till operationsskedet.

Nära hälften av kommunikationsministerens svar sysslar med en olycksstatistik, som ger vid handen, att efter ökning av antalet olyckor fram till 1952 en omsvängning skett under fjolåret. Men än mer: kommunikationsministern talar om att samtidigt som motortrafiken stadigt ökat och antalet olyckor vid järnvägsövergångarna minskat, har en tydlig, såvitt jag förstår, både absolut och relativ ökning skett av sådana olyckor som inträffat, där övergångarna varit försedda med skyddsanordningar av något slag.

När jag läst dit i interpellationssvaret, som jag på förhand fått del av, började jag faktiskt fundera på om inte slutsatsen av en sådan statistik måste bli, att man skulle ta bort säkerhetsanordningarna, eftersom de tydligen inte fyllde något syfte eller kanske till och med ökade antalet olyckor. Med en sådan konklusion kunde statistiken ha haft något syfte. När emellertid kommunikationsministern — säkerligen med all rätt — inte drog den slutsatsen, undrar jag, om denna statistik har något speciellt värde i detta sammanhang. Den nedgång i olyckorna vid järnvägsövergångarna, som har konstaterats, hänför sig till ett enda år. Att dra några entydliga slutsatser härav torde vara omöjligt. För den saken skulle behövas en längre jämförelseperiod. Det skulle också vara intressant att veta, vad det var för slags olyckor som gjorde, att 1952 kom att toppa olycksstatistiken.

Jag vill dessutom fästa uppmärksamheten på att det egentligen endast är antalet olyckor som gick ned 1953. Antalet dödsoffer var bara sju mindre än året förut. År 1952 släcktes 63 liv och år 1953 ytterligare 56.

Med detta konstaterande kommer jag in på det som för mig är det väsentligaste i den här frågan. Jag kan inte döma vems felet är och om skulden kan ligga hos de vägfarande eller hos järnvägen. Men en sådan dödsstatistik år efter år måste, även om den fluktuerar något, under alla förhållanden sägas vara så upprörande, just därför att den

Ang. säkerhetsförhållandena vid järnvägs korsningar.

är onödig, att en ansvarskännande statsmakt bör sätta in all kraft för att, så långt görligt är, förhindra sådana tragedier. Vad döljer sig för övrigt bakom de enkla siffrorna om dödsoffrens antal? Hur många är de skadade, lemlästade och kanske för hela livet invalidiserade människor, som skall läggas till dödsoffrens tal? Det vet jag inte, och egentligen kanske det är likgiltigt att veta siffran. Klart torde nämligen vara, att skadeoffrens antal är långt större än dödsoffrens.

Detta skäl gör, att denna fråga för mig under många år har framstått såsom ytterligt betydelsefull. Spörsmålet om järnvägs korsningarna är nu inte nytt; det har under många år utretts och kalkylerats och planerats. Men det räcker inte med att en utredning sättes till eller att »en delegation uppmärksam följer utvecklingen», som det brukar heta. Det gäller här mångåriga försummelser, som måste tas igen, och nödvändigheten härav ökar för varje år, allteftersom motortrafiken år från år stiger i accelererat tempo.

Jag har inte följt med denna frågas utveckling så lång tid; ett par årtionden har jag dock av olika skäl något närmare intresserat mig för den. 1936 avgav väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ett förslag till vissa åtgärder. 1937 års sakkunniga rörande trafiksäkerheten hade problemet uppe, och 1939 gjordes en särskild utredning just om järnvägs korsningarna. Denna utredning framlade direkta förslag och ville förse 3 000 järnvägs korsningar, som helt saknade skyddsanordningar, med sådana, något som skulle ha kostat tolv miljoner kronor då. Men så kom kriget, och det medförde för vårt land risker av en helt annan storleksordning. Det må vara förstaeligt, om landet då måste sätta in alla resurser på att i första hand skydda sig mot dessa större risker. Kvar sedan denna tid är emellertid en försöksanläggning vid Vanhäll nära Smedjebacken.

Efter motortrafikens nedtoning under kriget började emellertid problemet att återigen aktualiseras, och under 1948 och början av 1949 skedde en ny utredning om järnvägs korsningarna, nämli-

gen den som omnämndes i kommunikationsministerns svar. Denna utredning framlade en fullständig plan över hur man skulle ta igen det som försumrats. Varningsmärken av en ny typ borde enligt utredningens mening uppsättas vid cirka 6 500 korsningar, av vilka dock största delen redan hade någon form av varningsmärke, ehuru de var mindre effektiva. Därtill borde enligt förslaget ytterligare ett tusental korsningar förses med ljus- eller ljudsignaler och några hundra med bommar. Frånsett varningsmärkena skulle erforderliga säkerhetsanordningar i dåvarande penningvärde komma att kosta 20 å 25 miljoner kronor.

För alla dessa saker upprättade utredningen en investeringsplan år för år, syftande till att man efter omkring fem år skulle ha klarat av det mest trängande och därefter skulle kunna fortsätta ett kontinuerligt arbete för en årskostnad av omkring 3 miljoner i dåvarande penningvärde. Likaså föreslog utredningen en ingående planläggning av tillverknings- och monteringsverksamhet, experiment med olika slags skyddsanordningar o. s. v.

När jag riktade min interpellation till kommunikationsministern, hoppades jag bland annat att få ett svar på frågan, vad det nu har blivit av allt detta. Jo, säger kommunikationsministern, av olika skäl, personalsvårigheter och förseningar i materielleveranserna, har investeringsprogrammet icke förrän under det senaste året kunnat börja förverkligas i avsedd takt. Detta är utomordentligt beklagligt, och jag har svårt att värja mig för uppfattningen, att denna viktiga sak icke drivits med tillräcklig kraft. Något har emellertid gjorts. Man har bland annat bestämt — om jag inte minns fel, ty jag har inte haft tillfälle att kontrollera detta — att de nya och enligt min mening synnerligen verkningfulla varningsmärkena skulle börja uppsättas vid järnvägs korsningarna 1952, och hela programmet med sådana varningsmärken skall vara klart den 1 januari 1955. Även om dessa varningsmärken icke direkt kan hänföras till sä-

Ang. säkerhetsförhållandena vid järnvägs korsningar.

kerhetsanordningar, utgör de dock en så väsentlig del i arbetet på att förhindra och undvika olyckor vid järnvägs korsningarna, att det må tillåtas mig, om jag i detta sammanhang frågar kommunikationsministern: Hur långt har man kommit med uppsättandet av dessa varningsmärken? Håller det program man hade uppgjort, sålunda att man skulle börja 1952 och vara färdig vid innevarande års slut? Här kan man nämligen knappast tala om leveranssvårigheter. Inte heller kostnaderna är särskilt stora. Tillverkning och uppsättning kan ske relativt oberoende av störningar från materialsidan.

Annorlunda förhåller det sig däremot beträffande säkerhetsanordningarna. Det har framgått av tidningspressen att leveranstiden här rör sig om icke mindre än tre år. Även i denna fråga var 1948 års utredning djärv nog att uppgöra vissa planer för en effektivisering. Där anfördes nödvändigheten av en utvidgning av monteringskapaciteten, en uppläggning av vissa lager, en effektivisering och systematisering av konstruktionerna o. s. v., allt i syfte att få leveranstiden så kort som möjligt men också i syfte att få kostnaderna så låga som möjligt. Jag hade nog väntat mig att kommunikationsministern skulle något ha vidrört frågan om hur långt man kommit i dessa hänseenden, men jag finner tyvärr ingenting om den saken i svaret.

Inte heller finner jag där någonting om den så livligt diskuterade typfrågan för säkerhetsanordningar. Jo, där står att man skall göra experiment med halvbommar — det har ju redan behandlats i pressen — men de mycket uppmärksammade experiment som under många år pågått på olika håll i landet med olika skyddsanordningar skulle det vara intressant att få veta litet mer om. Det gäller ju inte bara att sätta upp så många säkerhetsanordningar som möjligt, utan det är också fråga om effektiviteten hos dessa säkerhetsanordningar. Betydande anmärkningar har riktats mot tidigare arrangemang både när det gäller placering av ljussignaler, deras

ljuskraft, deras höjd över marken o. s. v. Det uppsattes, som jag nyss nämnde, för 15 år sedan en försöksanläggning vid Vanhäll. Där fanns redan tidigare ljussignaler av den gängse typen, men trots detta inträffade flera olyckor vid övergången och flera dödsoffer krävdes. Enligt uppgift har, sedan dessa ljuskraftiga signaler för 15 år sedan uppsattes, inte en enda olycka inträffat vid denna övergång. År 1950 uppsattes som ett resultat av 1948 års utredning nya försöksanläggningar av delvis annan typ på fem platser: Älvsjö, Torestad, Fjärås, Pengå och Nyby. Dessa försöksanläggningar kom sålunda till stånd på vitt skilda platser med olika trafikkapacitet, olikartade vinterförhållanden o. s. v., förmodligen för att man skulle kunna jämföra erfarenheterna från dessa olika delar av landet. Vad har det nu blivit för resultat av detta provande? Ja, man har frågat om detta i pressen åtskilliga gånger, men jag har inte sett någon egentlig redovisning. Jag har inte ens sett någon uppgift om huruvida de anläggningar som nu utförs och som t. ex. utfördes i fjol enligt vad kommunikationsministern nämner i sitt svar, är av den gamla gängse typen eller om de är av en ny typ och om man sålunda utnyttjat erfarenheterna från någon av försöksanläggningarna. Det är av rätt stort intresse att få upplysningar om denna sak.

Till sist skall jag be att få uttrycka min stora tillfredsställelse över tillkomsten av den samarbetsdelegation mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och järnvägsstyrelsen som omnämndes i kommunikationsministerns svar. Särskilt glädjande finner jag det vara, att denna delegation har utrustats med sådana befogenheter, att den har rätt att fatta beslut på båda styrelsernas vägnar. Om man således kommer fram till att något bör göras, kan arbetet sättas i gång utan onödig tidsutdräkt och utan onödiga skrivelser mellan myndigheterna.

Det framgår också av svaret, att anslagsåskandena för detta ändamål för kommande år torde bli upptagna till större belopp. Jag tror att det är höge-

Ang. säkerhetsförhållandena vid järnvägs korsningar.

ligen nödvändigt att arbetet får fortgå i ökad takt, just därför att man har anledning att förmoda, att utvecklingen på motorisomens område åtminstone under det närmaste årtiondet skall gå i mycket raskt tempo.

Jag har, herr talman, satt vissa frågetecken i kanten på kommunikationsministerns svar. Jag skulle vara ytterligt tacksam, om han vore i tillfälle att något komplettera de uppgifter i sitt svar, som jag här berört.

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag tror inte att jag kan gå in på alla de tekniska frågor, som herr Lundström tog upp till diskussion. Men jag skall gärna lämna de svar jag kan här i kammaren.

Hela frågan har ju en mycket stor omfattning, och herr Lundström har inte bestridit vad jag säger i mitt svar, nämligen att SJ och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen under det senaste året har forcerat utförandet av dessa anordningar. Jag meddelade i ett svar i andra kammaren förra året vad det var som gjorde att den uppgjorda investeringsplanen inte hade kunnat följas under några år, nämligen att leveranssvårigheterna hos industrien gjorde det omöjligt för SJ att hålla investeringstakten. Nu har en förbättring inträffat på det området, och som framgår av de ökade investeringsanslagen pågår sedan ett år tillbaka en forcering. Man kan alltså räkna med att antalet järnvägsövergångar med signalanordningar kommer att öka starkt under de närmaste åren.

Men vi skall vara på det klara med att även om detta antal ökar, så kommer det — på grund av att det här rör sig om väldiga behov — att ta många år, innan vi får tillfredsställande förhållanden.

Vad beträffar vägmärken och varningsmärken samt de avståndsmärken, som sedan några år håller på att uppsättas, sker uppsättningen enligt planen. Jag skulle inte tro, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kan bli färdig vid detta års slut med hela vägnätet, ty man

utvidgar planen undan för undan. Men det har sagts mig, att vid nästa års slut skall alla skyltar och avståndsmärken vara uppsatta, inte bara på allmänna vägar utan på alla vägar, som har stor trafik.

Av mitt svar framgår tydligen, att det i och för sig inte är tillräckligt när det gäller att hindra olyckor eller stora katastrofer, att vi har signalanordningar och andra säkerhetsanordningar, antingen det nu är ljussignaler eller bommar. Statistiken visar, att under förra året inträffade hälften av alla olyckor, där vi hade riktiga signaler. Den statistiken säger åtskilligt. Den slutsats man här måste dra är, att många av dessa olyckor är onödiga; de beror på oförsiktighet hos förarna. Här kommer den mänskliga faktorn in, och man är förvånad över att vissa olyckor har kunnat inträffa. Sikten har varit bra, signalanordningarna har fungerat, och alla varningsskyltar, som förordningarna föreskriver, har varit uppsatta, men trots det inträffar väldiga katastrofer. För att komma till rätta med detta förhållande kan vi inte göra annat än fortsätta med maningarna till alla trafikanter att vara försiktiga, framför allt när de närmar sig en järnvägsövergång. I vissa länder — i Amerika t. ex. — får man inte köra över ett järnvägsspår utan att först ha saktat bilen, d. v. s. där gäller samma regler som vi har beträffande infart på huvudväg. I Sverige har vi inte någon motsvarande bestämmelse. Vi skall låta den trafiksäkerhetsutredning, som landshövding Mossberg är ordförande för, titta på detta problem, sedan vi nu blivit på det klara med att så många olyckor inträffar, trots att både järnvägsmyndigheten och vägmyndigheten har gjort vad som rimligen kan göras för att förhindra olyckor.

Jag vill erinra om att varken Kungl. Maj:t eller riksdagen någonsin — i varje fall inte under de senaste åren, som jag har undersökt — har försökt att pruta på de anslag som har äskats på detta område; alla de anslag, som begärts från myndigheterna, har beviljats, och det har aldrig varit fråga om att göra några

Ang. säkerhetsförhållandena vid järnvägs korsningar.

nedprutningar. Det är sålunda inte av någon sådan anledning som det har blivit förseningar i de uppgjorda investeringsplanerna, utan det är faktiskt andra faktorer som spelat in.

Som herr Lundström sade i slutet av sitt anförande, har de anordningar, som vi genomförde förra året, när vi på allvar tog itu med den försening som inträffat, varit tillfredsställande.

Vi får snabbare beslut — väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och statens järnvägar har redan förra året ordnat detta i sin samarbetskommitté — och medelsanvisningen här möjliggör den forcering som vi önskar. Jag är enig med herr Lundström om att vi bör göra allt vad vi kan för att genom sådana säkerhetsanordningar försöka hindra olyckorna.

Jag vågar sedan inte gå in på resultatet av de experiment, som pågår med olika slags signalanordningar. Kungl. Maj:t har nu medgivit statens järnvägar att utföra nya experiment, och dessutom håller Sverige på att förhandla med andra stater i Europa om att försöka få fram enhetliga ljud- och signalanordningar för hela det europeiska landsvägs- och järnvägsnätet. Dessa förhandlingar är inte avslutade, och jag vet inte vad resultatet kommer att bli. Men det är alldeles klart att det gäller ett internationellt problem, och vi har anledning här liksom i fråga om vägmärken och varningsskyltar att samarbeta med andra nationer och eventuellt också försöka samordna ansträngningarna.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag fick kanske inte riktigt så klart besked som jag hade hoppats. Jag förstår att kommunikationsministern har svårt att på rak arm tala om hur experimentanläggningarna har utfallit. Men jag vill åtminstone passa på tillfället att säga, att det är en rätt allmän önskan att få del av dessa erfarenheter. Det gäller här inte bara en teknisk fråga, utan det är ett intresse även för de vägfarande att se detta säkerhetsproblem i belysning av de trafikundersökningar som gjorts och det statistiska

material som man kan ha fått från försöksanläggningarna. Jag tycker att man har föga glädje av dessa försöksanläggningar, som står och blinkar år från år, om man inte får höra vilka resultat de har givit.

Jag hoppas att man kan göra något åt leveranstiderna, som var så långa för något år sedan. Jag hörde härförleden från Norges Statsbaner att det hade lyckats dem att nedbringa leveranstiderna till ett halvt å ett år genom att införa vissa schematiseringar av teknisk art och lägga upp lager. Den uppgift om tre års leveranstid, som jag nyss återgav, är kanske föråldrad, men om uppgiften alljämt är riktig, är Norge alltså i det avseendet en bra bit framför oss.

Avståndsmärkena är tydligen ett år försenade. Jag tycker att det är synd, och jag vill betyga att dessa märken är mycket bra.

Dessutom må ett par reflexioner knytas till frågan om den mänskliga faktorn vid övergångarna, detta just med anledning av frågan om avståndsmärkena. Om man inte vill gå så långt, att man kräver att varje motorfordon skall stanna innan det kör över en järnväg, kunde man kanske tänka sig att man bestämde att avståndsmärkena skulle åtföljas av fartbegränsning, alltså att bilföraren skulle redan vid passerandet av det första märket — det med tre streck — veta att nu måste han gå ned i fart, tills han hade lägsta hastighet när han kom till övergången. Jag är väl medveten om att här är expertisen något oense. En del anser att man inte bör nedbringa farten för mycket. Man kan gärna stanna, men man bör inte nedbringa farten så, att man ställer till med ett motorstopp när man sedan skall köra över järnvägsövergången. Jag tror att åtskilliga olyckor har berott på detta, särskilt under vintern i Norrland.

Problemet med de internationella reglerna är ju utomordentligt svårbemästrat, eftersom nästan varje land har sin uppfattning om hur man skall ordna dessa signaler. Jag hoppas emellertid att vi i Sverige inte skall förlamas i den påbörjade verksamheten genom dessa interna-

Ang. säkerhetsförhållandena vid järnvägs korsningar.

tionella förhandlingar, ty då kan vi få lov att vänta både länge och väl, innan effektiva åtgärder i större omfattning blir genomförda. Vi får enas om att anläggningsverksamheten skall fortgå och för varje tillfälle innefatta det modernaste och det som man anser är bäst. Kommer man sedan internationellt fram till någonting annat, får vi väl ändra därefter. Under alla förhållanden kommer en internationell överenskommelse, när den väl en gång blir av, att innebära betydande övergångsperioder i alla länder, och vi får god tid att nöta ut de gamla anordningarna och ersätta dem med nya, innan den internationella regleringen träder i kraft i alla länder.

Jag får till sist, herr talman, med glädje notera att Kungl. Maj:t, liksom riksdagen, inte prutat på några anslagsökanden på detta område. Jag vill dock tillägga att jag anser denna fråga så betydelsefull, att det inte varit ur vägen, om Kungl. Maj:t inte endast intagit denna passiva hållning utan även tagit egna initiativ. Jag hoppas att kommunikationsministern skall göra allt som är möjligt på den punkten.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 208, angående det administrativa handhavandet av sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna, m. m.;

nr 209, angående inrättande av en första lärarhögskola; och

nr 211, med förslag till reglemente angående förvaltningen av riksförsäkringsanstaltens yrkesskadeförsäkringsfond.

Föredrogos och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 2, konstitutionsutskottets utlåtande nr 11, statsutskottets utlåtanden nr 7, 68—72 och 74—78, bevillningsutskottets betänkanden nr 39—42, bankoutskottets memorial nr 15 och 16 samt utlåtanden nr 17—19, första lagutskottets utlåtanden nr 17—19, andra lagutskottets utlåtanden nr 19

och 20, tredje lagutskottets utlåtande nr 20, sammansatta tredje lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, jordbruksutskottets utlåtanden nr 13—15 samt memorial nr 16 och 17 ävensom allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 15—17.

På framställning av herr talmannen beslöts att jordbruksutskottets memorial nr 16 och 17 skulle på föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras näst efter statsutskottets utlåtande nr 78.

Anmälades att till kammaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogos och lades på bordet:

nr 180, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.;

nr 210, angående statsgaranti för lån till hantverks- och småindustriföretag;

nr 212, angående reformering av läkarutbildningen;

nr 213, angående statligt borgensåtagande för viss skuldförbindelse av Svenska skifferoljeaktiebolaget; samt

nr 216, angående godkännande av en den 31 mars 1954 avslutad överenskommelse mellan Sverige och Japan angående skydd av rättigheter på den industriella äganderättens område, vilka berörts av det andra världskriget, m. m.

Herr HUSS (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Med hänsyn till den synnerliga omfattningen av det ärende, som avses i Kungl. Maj:ts proposition nr 212, angående reformering av läkarutbildningen, hemställer jag, att kammaren måtte medgiva, att tiden för avgivande av motioner i anledning av nämnda kungl. proposition utsträcker till det sammanträde, som infaller näst efter tretton dagar från det propositionen kom kammaren tillhanda.

Denna hemställan bifölls.

Interpellation om ändrade grunder för regleringsavgift enligt vattenlagen.

Interpellation ang. missförhållandena på reumatikervårdens område.

Fröken ANDERSSON (h) erhöll på begäran ordet och anförde:

Antalet reumatiskt sjuka i Sverige kan enligt en fältundersökning, som företogs åren 1943—45, beräknas till 245 000 personer. Dessa har sjukdomen i sådan grad att den är av betydelse för vederbörandes arbetsförmåga. Antalet läkarvårdssökande reumatiskt sjuka är minst 100 000 personer om året. Totala antalet förlorade arbetsdagar per år till följd av reumatiska sjukdomar kan beräknas till mellan 15 och 18 miljoner. Detta innebär en nationalekonomisk förlust av minst 400 miljoner kronor om året.

Dessa uppgifter är hämtade ur en sammanställning av med. dr Gunnar Edström publicerad i Riksföreningens mot reumatism upplysningsserie. Inför dem inställer sig frågan om hur de uppenbara bristerna i fråga om vården på detta område skall kunna avhjälpas. Denna fråga blir så mycket mer trängande inför en uppgift i samma källa att man vid en fältundersökning beträffande reumatikerklentelet kunnat konstatera att av de genom kroniska artrittriter invaliderade mer än hälften icke erhållit en enda dags vård på sjukhus eller annan anstalt. Beträffande möjligheten att genom effektiv vård återföra reumatiskt sjuka till arbetsförmåga kan anföras att pensionsstyrelsen, vars verksamhet sedan 30 år tillbaka inom reumatikervården till allra största delen består av vård av kroniska artrittriter, i stort sett kunnat återställa cirka 2/3 av sitt klientel av denna art i arbetsfört skick.

Vårdplatsbehovet har närmare utretts av 1941 års reumatikervårdssakkunniga, som kommit fram till ett totalbehov av sjukvårdspplatser för reumatiskt sjuka av minst 5 000, vilket innebär ett nybyggnadsbehov av cirka 3 000 vårdplatser. 2 000 av dessa är nödvändiga för de ledgångsreumatiskt sjuka.

1946 års riksdag beslutade att cirka 320 av dessa nya vårdplatser snarast möjligt skulle utbyggas.

1947 ingicks överenskommelse mellan

staten och de lokala sjukvårdsmyndigheterna om utbyggnad av de reumatologiska klinikerna vid karolinska sjukhuset i Stockholm, Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg, Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund och vid Umeå lasarett.

Tyvårr kom byggnadsregleringen emellan, och sjukvårdens byggnadskvot skars ned till en obetydlig del av behovet. Den reumatologiska kliniken i Göteborg användes för annat ändamål, och kliniken vid karolinska sjukhuset är ännu ej färdigbyggd. Följaktligen har trots riksdagens beslut ännu ej en enda ny brukbar vårdplats för de reumatiskt sjuka kommit till stånd i landet.

Ur såväl humanitära som samhällsekonomiska synpunkter är detta läge på reumatikervårdens område djupt otillfredsställande. Det är här att märka att den medicinska forskningens resultat gett läkarna möjligheter att hjälpa de av sjukdomen drabbade på medicinsk väg, men att dessa rön av brist på vårdplatser ej kan utnyttjas.

Med hänvisning till vad här ovan anförts får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få rikta följande fråga: Vilka åtgärder har herr statsrådet för avsikt att vidtaga för att komma till rätta med de uppenbara missförhållandena på reumatikervårdens område?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Interpellation om ändrade grunder för regleringsavgift enligt vattenlagen.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr PÅLSSON (bf), som yttrade:

Herr talman! I skrivelse den 10 december 1953 hemställde riksdagen hos Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning rörande grunderna för utgörande av regleringsavgift enligt vattenlagen jämte därmed sammanhängande spörsmål samt att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga de förslag, vilka utredningen kunde föranleda. De

Interpellation ang. folkskolans kursplan i kristendomskunskap.

spörsmål, som härvid åsyftades, var flera; den centrala frågan avsåg emellertid en höjning av den övre gränsen för de regleringsavgifter, som av vattendomstolarna utdömts vid sjöregleringar. I dagsskrivelsen fogade utskottsutlåtandet — en så positiv ståndpunkt att den ansåg att en höjning under alla omständigheter denna fråga intog 1953 års riksdag — enligt vad som framgår av det vid riksheter bör företagas. Vid utredningen borde närmast klarläggas, huruvida den övre gränsen borde stanna vid ifrågasatta 4 kronor per turbinhästkraft eller sättas ännu högre. Det framhålles även att utredningen syntes särskilt trängande i vad den gällde höjningen av avgiftslatitudens gräns. Om denna fråga icke kunde helt slutföras inom en nära framtid, syntes därför förslag i ämnet böra avges, innan utredningen av de övriga frågorna blivit färdig.

Att åtgärder i det av riksdagen angivna syftet tills vidare uteblivit, är ägnat att medföra stark oro för de bygder som beröres av sjöregleringarna. Regleringsavgifterna har en mycket väsentlig betydelse för de berörda befolkningsgruppernas existensmöjligheter och trivsel, och en anpassning av dessa avgifter till det förändrade penningvärdet är i hög grad påkallad. Bestämmelserna om sjöregleringsavgifter har natur av allmän lag, vars ändring kräver riksdagens medverkan, och en höjning av avgiftslatituden torde ännu komma att låta vänta på sig åtskillig tid, eftersom frågan ännu icke passerat utredningsstadiet. Innevarande år har riksdagen vid behandlingen av vissa frågor om vattendomstolarna erhållit en stark påminnelse om att en rad av stora sjöregleringsmål ligger under behandling hos dessa domstolar eller är omedelbart förestående. Riksdagen står nu också i begrepp att fatta beslut om förstärkning av vattendomstolsorganisationen och på så sätt medverka till att skapa förutsättningar för att vattenmålen skall kunna komma till skyndsammare avgörande. Det står emellertid alltjämt öppet, i vad mån redan fastställda regleringsavgifter skall omprövas av domstolarna. Särskilt sistnämnda om-

ständighet är ägnad att inge betänkligheter inför en ytterligare fördröjning av avgiftsfrågan. Kommer en retroaktiv höjning av avgifterna icke att medgivas, blir följden att ett stort antal allmänna och enskilda intressen går förlustiga den höjning, som i princip redan kan anses påkallad; kommer däremot en retroaktiv höjning till stånd, kommer de redan alltför hårt belastade vattendomstolarna att nödgas spilla tid och krafter på att återigen upptaga nyligen behandlade frågor till prövning och avgörande.

Med åberopande av vad jag sålunda anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande fråga:

Har herr statsrådet för avsikt att inom den närmaste tiden framlägga förslag om ändrade grunder för regleringsavgift enligt vattenlagen och särskilt om höjning av avgiftslatitudens övre gräns?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Interpellation ang. folkskolans kursplan i kristendomskunskap.

Herr FAHLANDER (s) fick nu ordet och anförde:

Herr talman! Sedan en sakkunnigkommitté utarbetat förslag till ny undervisningsplan för rikets folkskolor, har nu skolöverstyrelsen hos Kungl. Maj:t hemställt om fastställande av det inom överstyrelsen överarbetade förslaget.

Vid en jämförelse mellan kommitténs och överstyrelsens förslag finner man beträffande ämnet kristendomskunskap, att överstyrelsens förslag till kursinnehåll avsevärt avviker från kommitténs. Det gäller främst placeringen av gammaltestamentligt stoff i kursplanen för de tidigare skolåren. Kommittén hade ur pedagogiska och psykologiska synpunkter ansett det klokt, att texter från gamla testamentet i allt väsentligt upptogs till behandling först i klass 6, något som bl. a. Uppsala domkapitel i sitt remissyttrande understrukit riktigheten av. Kommittén hade dock föreslagit, att

Interpellation ang. folkskolans kursplan i kristendomskunskap.

man i klass 2 och delvis i klass 3 skulle muntligen kunna uppta sådant stoff ur gamla testamentet, som kunde anses nödvändigt för framställningen av vissa moment i nya testamentet. Överstyrelsen underkänner emellertid de sakkunnigas förslag, återgår i huvudsak till 1919 års undervisningsplan och fyller kursplanen för klasserna 3 och 4 till ungefär hälften med stoff ur gamla testamentet och inför därvid i klass 4 profetismen, som måste anses alltför svårförståelig för barn i 11-årsåldern. Man har svårt att förstå anledningen till att överstyrelsen i detta avseende frångått ett förslag från en sakkunnigkommitté. Ännu mer svårförståeligt blir detta mot bakgrunden av att kommitténs förslag förordats av de av ämnet berörda lärarna, som framför andra torde ha de största förutsättningarna att bedöma frågan ur pedagogiska och psykologiska synpunkter.

I anslutning till det ovan anförda får jag anhålla om första kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande frågor:

1. Kan statsrådet lämna upplysning om anledningen till att skolöverstyrelsen mot ett enhälligt kommittéförslag, som majoriteten av remissinstanserna tillstyrkt, gjort om kursplanen i kristendom för klasserna 1—6?

2. Vill statsrådet medverka till att den slutliga utformningen av kursplanen i nämnda ämne sker i allt väsentligt i

överensstämmelse med sakkunnigkommitténs förslag?

Även denna anhållan bifölls.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 528, av herr *Norman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om besvärstid vid talan mot förvaltande myndighets beslut m. m.;

nr 529, av herr *Huss*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om personundersökning i brottmål, m. m.;

nr 530, av herr *Boo* och herr *Persson*, *Ragnar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till fiskeristadga m. m.; samt

nr 531, av herr *Eskilsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till fiskeristadga m. m.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Andersson*, *Lars*, för tiden den 22—den 30 innevarande månad för utrikes resa.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.53.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 14 april.

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 170, i anledning av väckta motioner om viss ändring av den ecklesiastiska boställsordningen m. m.; och

nr 171, i anledning av väckt motion om inrättande av ett jaktråd.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 180, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 210, angående statsgaranti för lån till hantverks- och småindustrieföretag.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 212, angående reformering av läkarutbildningen; och

nr 213, angående statligt borgensåtagande för viss skuldförbindelse av Svenska skifferoljeaktiebolaget.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 216, angående godkännande av en den 31 mars 1954 avslutad överenskommelse mellan Sverige och Japan angående skydd av rättigheter på den industriella äganderättens område, vilka berörts av det andra världskriget, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 528, av herr *Norman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med för-

slag till lag om besvärstid vid talan mot förvaltande myndighets beslut m. m.;

nr 529, av herr *Huss*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om personundersökning i brottmål, m. m.;

nr 530, av herr *Boo* och herr *Persson, Ragnar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till fiskeristadga m. m.; samt

nr 531, av herr *Eskilsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till fiskeristadga m. m.

Vid förnyad föredragning av utrikesutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande ratifikation av bosättnings- och sjöfartsavtal mellan Sverige och Frankrike, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av motion om utredning av frågan om skadeståndsansvar för ärekränkning genom tryckt skrift, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1954/55 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1954/55 till avlöningar och omkostnader vid karolinska sjukhuset samt vissa andra anslag till universitetssjukhusen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 70, i anledning av väckta motioner om förhöjd pension åt vägmästaren L. Jönssons änka och barn;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1954/55, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1954/55, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 5 och 6.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av allmän plan för till- och ombyggnad av statens alkoholistanstalt å Venngarn m. m.;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av landsfiskalsbostad i Gäddede; och

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare lån till föreningen Röingegården u. p. a. till vissa byggnadsarbeten m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om pension åt chauffören J. O. Sjölungs änka.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 78, i anledning av väckt motion om pension åt chauffören J. O. Sjölungs änka.

I en inom första kammaren av herr *Branting* väckt motion (I:108) hade yrkats, att riksdagen, med hänsyn till de särskilda omständigheterna, måtte besluta, att ersättning i form av pension skulle utgå till änkan Anly Katarina Viktoria Sjölund, Åsele, beräknad enligt olycksfallsförsäkringslagen eller med belopp som eljest kunde prövas skäligt.

Av den i motionen lämnade utredningen framgick, att änkan Sjölungs make, chauffören J. O. Sjölund, deltagit i den under andra världskriget organiserade lastbilstrafiken till och från den finska hamnen Petsamo vid Norra ishavet och omkommit vid en i januari 1941 inträffad trafikolycka.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört:

»Omständigheterna i det fall, som genom den väckta motionen bragts under riksdagens prövning, är enligt utskottets mening sådana att goda skäl kan anföras för att staten träder hjälpande emellan genom beviljande av ersättning i någon form till fru Sjölund. Med hänsyn till fallets säregna beskaffenhet torde några icke önskvärda konsekvenser av ett beslut i dylik riktning inte behöva befaras. Emellertid är utskottet inte berett att taga ställning till frågan, i vilken form ersättning skäligen bör utgå. Olika alternativ är härvid tänkbara. Sålunda kan gottgörelse tänkas utgiven enligt grunderna för olycksfallsförsäkringslagen. Ersättning kan emellertid också — såsom motionären antytt — bestämmas efter en ren skälighetsprövning. Särskilt övervägande tarvar även frågan, om och i vad mån gottgörelse må utgå jämväl för förfluten tid. Enligt utskottets mening bör det ankomma på Kungl. Maj:t att taga hela frågekomplexet under välvillig prövning.

Aberopande det anförda hemställer utskottet, att riksdagen må i anledning av

motionen I: 108 bemyndiga Kungl. Maj:t att, med beaktande av vad utskottet anfört, besluta i fråga om ersättning åt fru Anly Katarina Viktoria Sjölund.»

Herr BRANTING (s):

Herr talman! Låt mig allenast tack-samt inregistrera framgången av en skäl-lig ehuru något ovanlig framställning och uttrycka förhoppningen, att Kungl. Maj:t i fortsättningen kommer att be-handla detta ärende lika välvilligt.

Efter härmed slutad överläggning bi-fölls vad utskottet i förevarande utlåtan-de hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets memorial:

nr 16, med anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Fiskerilånefonden; och

nr 17, med anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Lantmäteristaten: Avlöningar.

De i dessa memorial föreslagna vote-ringspropositionerna godkändes.

Vid förnyad föredragning av bevill-ningsutskottets betänkande nr 39, i an-ledning av väckta motioner om befrielse från nöjesskatt för god barnfilm, bifölls vad utskottet i detta betänkande hem-ställt.

Om avdragsrätt för flyttningskostnader.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 40, i anledning av väckta motioner angående avdrag för flyttnings-kostnader vid inkomstbeskattningen.

Till bevillningsutskottet hade hänvi-sats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett samman-hang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 217 av herr *Magnusson* m. fl. samt II: 426 av herrar *Cassel* och *Kyling*, vari hem-ställts, att riksdagen måtte antaga i mo-tionerna infört förslag till lag om änd-

ring i vissa delar av kommunalskattela-gen den 28 september 1928 (nr 370);

2) de likalydande motionerna I: 335 av herrar *Axel Andersson* och *Sunne* samt II: 266 av herr *Nihlfors* m. fl., vari hemställtts, att riksdagen måtte besluta ändring av gällande författning, så att avdrag vid deklaration medgaves för den ökning av levnadskostnaden, som upp-komme, då en person bytte tjänstgö-ringsort och på grund av rådande bo-stadsbrist icke kunde erhålla familjebo-stad inom rimlig tid;

3) motionen II: 278 av herrar *Edström* och *Birke*, vari hemställtts, att riksdagen måtte antaga i motionen infört förslag till lag om ändrad lydelse av anvisning-arna till 33 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Det i de likalydande motionerna I: 217 och II: 426 framlagda lagförslaget inne-bar, att avdrag från intäkt av jordbruks-fastighet skulle medgivas för kostnad för resor och flyttning i och för bru-kandet av fastigheten, från intäkt av rö-relse för kostnad för resor och flyttning i och för den skattskyldiges deltagande i rörelsens skötsel och från intäkt av tjänst för kostnad för resor och flytt-ning i tjänsten där ej, vad angick stats-tjänst, särskild ersättning därför varit anvisad. Avdrag för flyttningskostnader skulle få åtnjutas om den skattskyldige flyttat närmare den ort, där fastigheten var belägen, rörelsen bedrevs eller an-ställning erhållits, allt såvitt den när-maste färdvägen vid flyttningen uppgått till minst tre mil. Som flyttningskostna-der skulle räknas bl. a. rese- och trans-portkostnader och andra särskilda med flyttningen sammanhängande utgifter. Till de sistnämnda skulle hänföras t. ex. merkostnader, som kunde uppstå genom att den skattskyldige finge vidkännas kostnad för bostad i såväl den gamla som den nya verksamhetsorten.

Det i motionen II: 278 framställda lag-förslaget hade i huvudsak samma inne-börd som yrkandet i motionerna I: 335 och II: 266.

Om avdragsrätt för flyttningskostnader.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet av angivna orsaker hemställt,

1) att de likalydande motionerna I: 217 av herr Magnusson m. fl. samt II: 426 av herrar Cassel och Kyling om vissa ändringar beträffande det s. k. förvärvsavdraget vid taxering till skatt måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

2) att de likalydande motionerna I: 335 av herrar Axel Andersson och Sunne samt II: 266 av herr Nihlfors m. fl. om rätt att vid taxering till skatt för inkomst göra avdrag för viss ökning av levnadskostnaderna i samband med ombyte av tjänstgöringsort ävensom motionen II: 278 av herrar Edström och Birke om viss ändring av anvisningarna till 33 § kommunalskattelagen måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Velander, Söderquist, Kristensson* i Osby, *Edström* och *Anderson* i Sundsvall, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 217 av herr Magnusson m. fl. samt II: 426 av herrar Cassel och Kyling, för sin del antaga det i nämnda motioner intagna förslaget till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 335 av herrar Axel Andersson och Sunne samt II: 266 av herr Nihlfors m. fl. ävensom motionen II: 278 av herrar Edström och Birke, för sin del antaga i reservationen infört förslag till lag om ändrad lydelse av anvisningarna till 33 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Herr **MAGNUSSON** (h):

Herr talman! De föreliggande motionerna avser att flyttningskostnader skulle göras avdragsgilla vid inkomsttaxe-

ringen. Statliga tjänstemän erhåller som bekant i regel bidrag för sina flyttningsomkostnader, och dessa bidrag behöver sedan inte deklarerar utan blir automatiskt avdragsgilla. Det har därför ansetts riktigt, att även anställda i privat tjänst eller sådana som flyttar sin rörelse från en ort till en annan skall bli berättigade att erhålla liknande avdrag.

Redan vid 1944 års riksdag förelåg en motion i denna riktning, och riksdagen beslöt att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning av förevarande spörsmål. Skrivelsen överlämnades till 1944 års skattesakkunniga, som framlade ett förslag till lösning av frågan. Emellertid har någon proposition i ärendet ännu inte förelagts riksdagen, och nu hänvisar utskottet till att frågan hänskjutits till 1950 års skattelagssakkunniga. Reservanterna inom bevillningsutskottet har dock ansett, att frågan är tillräckligt utredd, och därför yrkat bifall till det i motionerna framlagda lagförslaget.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den i ärendet föreliggande reservationen.

Häri instämde herr *Söderquist* (fp).

Herr **HEÜMAN** (s):

Herr talman! Herr Magnusson nämnde att statstjänstemännen under vissa förhållanden äger rätt att vid deklarationen avdraga flyttningskostnader. Den saken uppmärksammades också 1944 vid behandlingen av den då väckta motionen, och bevillningsutskottet yttrade sig, rörande denna inkonsekvens, om jag så får säga, i beskattningshänseende. Resultatet av frågans behandling i riksdagen blev en skrivelse till Kungl. Maj:t, som överlämnades till 1944 års skattesakkunniga. Utredningen framlade ett förslag, som dock inte föranlett någon proposition, såsom framgick av herr Magnussons yttrande. Anledningen har väl varit, att Kungl. Maj:t inte ansett sig kunna godtaga skattesakkunnigas förslag. I stället har Kungl. Maj:t översänt skrivelsen till 1950 års skattelagssakkunniga, där frågan för närvarande ligger under utredning.

Om främjande av näringslivet å landsbygden i Bohuslän.

Med hänsyn härtill har bevillningsutskottet inte ansett sig kunna förorda bifall till de föreliggande motionerna, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringsen i riket m. m.; och

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 15, angående särskilt lönetillägg åt hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän;

nr 16, angående användande av riksbankens vinst för år 1953;

nr 17, i anledning av väckta motioner om åtgärder för Tornedalens och Överkalixbygdens försörjning medelst där befintliga naturtillgångar och tillgänglig arbetskraft; samt

nr 18, i anledning av väckt motion om utredning i syfte att säkra full sysselsättning och utkomstmöjligheter åt Alnös befolkning.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Om främjande av näringslivet å landsbygden i Bohuslän.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta mo-

tioner om utredning i syfte att främja näringslivet och befolkningsutvecklingen å landsbygden i Bohuslän.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 342 av herr *Andersson, Karl*, m. fl. och II: 445 av herr *Johansson* i Torp m. fl., måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av möjligheterna att å landsbygden i Bohuslän skapa förutsättningar för ett ökat differentierat näringsliv i syfte att åstadkomma en riktig befolkningsutveckling.

Herr FRANZON (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet i denna fråga endast av den anledningen att jag skulle vilja meddela denna kammar och kanske främst de ledamöter av bankoutskottet, vilka avgivit utlåtandet över denna motion, som jag inte har det minsta att anmärka emot — jag kommer tvärtom att yrka bifall till utskottets hemställan — att jag jämte några andra ledamöter år 1945 väckte en motion, nr 78, som berörde näringsförhållandena m. m. i Stockholms län, närmare bestämt Roslagen. Denna motion behandlades av första kammarens andra tillfälliga utskott. Motionen gick på remiss till olika länsstyrelser och även till länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, som uttalade, att de förhållanden beträffande Roslagen, som berördes i motionen, gör sig i hög grad gällande även inom Bohuslän. Utskottet tillstyrkte enhälligt, att en utredning skulle ske i frågan. Utskottet skrev i sitt utlåtande, att det anslöt sig till motionärernas förslag, men ansåg att utredningen icke borde begränsas till allenast Roslagen utan att den borde omfatta landet i dess helhet i syfte att få en samlad bild av näringsförhållandena i landet. Efter att ha redogjort för remissyttrandena uttalade utskottet för egen del: »Även utskottet finner, att det skulle vara av värde att få till stånd en sådan kartläggning av befolkningsutvecklingen i hela landet i förening med en undersökning av de särskilda bygdernas förutsättningar att upp-

Förslag till allmän förfogandelag m. m.

bära ekonomisk verksamhet av olika slag såsom jordbruk, industri, hantverk m. m.» Utskottet tillstyrkte således motionen och föreslog att en utredning skulle komma till stånd i berörda syfte. Det blev också bägge kamrarnas enhälliga beslut.

Nog tycker jag att bankoutskottet skulle ha kunnat kosta på sig att nämna vad som tidigare förekommit i denna fråga och att en utredning är beslutad men inte tillsatt. Jag har endast velat meddela detta.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 och 8 §§ lagen den 27 juni 1924 (nr 322) om vård av omyndigs värdehandlingar;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av lagen den 6 juni 1925 (nr 174) om tillämplighet å vissa polismän av föreskrifter angående fjärdingsmän; och

nr 19, i anledning av väckta motioner om en översyn av gällande konkurslag.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Förslag till allmän förfogandelag m. m.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmän förfogandelag m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 18 december 1953 dagtecknad proposition, nr 20, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1. allmän förfogandelag;
2. allmän ransoneringslag;

3. lag angående tillägg till lagen den 27 november 1953 (nr 688) om hälso- och sjukvård vid krig och andra utomordentliga förhållanden (krigssjukvårdslagen); samt

4. lag om ändring i rekvisitionslagen den 30 juni 1942 (nr 583).

Propositionen innehöll förslag till lagstiftning med syfte att i kristider möjliggöra åtgärder, som kunde finnas nödvändiga för att tillgodose behov av viktiga förnödenheter och för att åstadkomma en ändamålsenlig hushållning med sådana. Den nuvarande tidsbegränsade allmänna förfogandelagen hade föreslagits skola ersättas med en ny lag av permanent karaktär. Vid sidan av denna lag hade ställts en ny, icke tidsbegränsad allmän ransoneringslag. De föreslagna förfogande- och ransoneringslagarna voro s. k. fullmaktslagar, d. v. s. lagarna angåvo endast en allmän ram beträffande arten och innehållet i de förordnanden Kungl. Maj:t finge meddela med stöd av dem. Förslaget till lag om tillägg till krigssjukvårdslagen innebar, att de i gällande förfogandelag upptagna bestämmelserna om förfogande för sjukvårdsändamål överflyttades till krigssjukvårdslagen. Ändringen i rekvisitionslagen avsåg riksvärderingsnämndens sammansättning samt reglerna om grunderna för bestämmande av ersättning vid rekvisition. Dessa regler hade föreslagits få i stort sett samma innebörd som motsvarande regler i allmänna förfogandelagen. Den föreslagna lagstiftningen var avsedd att träda i kraft den 1 juli 1954, då den nuvarande förfogandelagens giltighetstid utlöpte.

De av Kungl. Maj:t framlagda förslagen till allmän förfogandelag och till allmän ransoneringslag voro i nedan angivna delar så lydande:

Förslaget till allmän förfogandelag.

1 §.

Kommer riket i krig, skola bestämmelserna i 2—9 §§ träda i tillämpning. Då kriget upphört, förordnar Konungen senast före avslutandet av den riksdags-

session, som börjar näst efter krigets slut, att bestämmelserna icke vidare skola tillämpas; dock att vad nu sagts ej skall gälla, i den mån bestämmelserna alltjämt skola äga tillämpning på grund av förordnande enligt andra eller tredje stycket.

Vid krigsfara, vari riket befinner sig, äger Konungen förordna, att nämnda bestämmelser skola tillämpas. Sådant förordnande skall, vid äventyr att det eljest förfaller, inom en månad underställas riksdagen för dess prövning av frågan, huruvida förordnandet skall bestå. Blir förordnandet icke inom två månader från det underställningen skett av riksdagen gillat, är detsamma förfallet. Upphör krigsfaran, varder senast före nästkommande riksdagssessions avslutande meddelat förordnande av Konungen upphävt.

Har till följd av krig, vari riket befunnit sig, eller krig mellan främmande makter eller annan utom riket inträffad utomordentlig händelse uppkommit knapphet eller betydande fara för knapphet inom riket på förnödenhet, som erfordras för krigsbruk eller för ekonomisk försvarsberedskap eller som eljest är av vikt för befolkningen eller produktionen, äger Konungen med riksdagens samtycke förordna, att vad i 2 § första och tredje styckena samt 3—9 §§ stadgas helt eller delvis skall under viss tid, högst ett år varje gång, äga tillämpning.

Under tid, då bestämmelse i 2—9 §§ äger tillämpning, skola däremot svarande stadganden i 10—49 §§ tillämpas.

2 §.

För att tillgodose behov av förnödenhet, som erfordras för krigsbruk eller för ekonomisk försvarsberedskap eller som eljest är av vikt för befolkningen eller produktionen, må föreskrift meddelas i enlighet med vad i 3—9 §§ stadgas.

Därjämte må föreskrift enligt 4 § meddelas för beredande av tjänstelokal åt offentlig myndighet eller för annat liknande ändamål samt föreskrift enligt 8 § meddelas för annat ändamål av be-

Förslag till allmän förfogandelag m. m. tydelse för det allmänna än att tillgodose behov som i första stycket avses.

Föreskrift som i första stycket sägs, grundad på förordnande enligt 1 § tredje stycket, må dock meddelas allenast för att tillgodose behovet av förnödenhet, beträffande vilken knapphet eller betydande fara för knapphet uppstått till följd av händelse som där anges.

Förslaget till allmän ransoneringslag.

1 §.

Kommer riket i krig, skola bestämmelserna i 2—5 §§ träda i tillämpning. Då kriget upphört, förordnar Konungen senast före avslutande av den riksdags-session, som börjar näst efter krigets slut, att bestämmelserna icke vidare skola tillämpas; dock att vad nu sagts ej skall gälla, i den mån bestämmelserna alltjämt skola äga tillämpning på grund av förordnande enligt andra eller tredje stycket.

Vid krigsfara, vari riket befinner sig, äger Konungen förordna, att nämnda bestämmelser skola tillämpas. Sådant förordnande skall, vid äventyr att det eljest förfaller, inom en månad underställas riksdagen för dess prövning av frågan, huruvida förordnandet skall bestå. Blir förordnandet icke inom två månader från det underställningen skett av riksdagen gillat, är detsamma förfallet. Upphör krigsfaran, varder senast före nästkommande riksdagssessions avslutande meddelat förordnande av Konungen upphävt.

Har till följd av krig, vari riket befunnit sig, eller krig mellan främmande makter eller annan utom riket inträffad utomordentlig händelse uppkommit knapphet eller betydande fara för knapphet inom riket på förnödenhet, som erfordras för krigsbruk eller för ekonomisk försvarsberedskap eller som eljest är av vikt för befolkningen eller produktionen, äger Konungen med riksdagens samtycke förordna, att vad i 2—5 §§ stadgas, helt eller delvis, skall under viss tid, högst ett år varje gång, äga tillämpning.

Förslag till allmän förfogandelag m. m.

Föreskrift enligt 2 § första stycket, 3 § andra stycket, 4 eller 5 § må dock, där-est den grundas på förordnande enligt tredje stycket i denna paragraf, meddelas allenast i fråga om förnödenhet, be-träffande vilken knapphet eller betydande fara för knapphet uppstått till följd av händelse som där anges.

Vid meddelande och tillämpning av fö-reskrift enligt 2—5 §§ skall tillses, att den vars rätt därav beröres icke lider större förfång än av omständigheterna föränledes.

Under tid, då bestämmelse i 2—5 §§ äger tillämpning, skola även däremot svarande stadganden i 6—46 §§ tilläm-pas.

2 §.

För att möjliggöra en av förhållan-dena påkallad hushållning med förnö-denhet, som erfordras för krigsbruk eller för ekonomisk försvarsberedskap eller som eljest är av vikt för befolkningen eller produktionen, äger Konungen fö-reskriva,

1) att sådan förnödenhet under viss tid icke må saluhållas, utbjudas mot vederlag, överlätas eller förvärfvas;

2) att sådan förnödenhet må saluhål-las, utbjudas mot vederlag, överlätas el-ler förvärfvas allenast i den ordning och på de villkor, som föreskrivas av Ko-nungen eller myndighet som Konungen bestämmer; eller

3) att sådan förnödenhet må använ-das allenast för de ändamål, på de villkor och med de begränsningar, som fö-reskrivas av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

Föreskrift som nu sagts må meddelas även beträffande annan förnödenhet, om så erfordras för att reglering, som ge-nomförts med stöd av bestämmelserna i första stycket, skall kunna tillfredsstäl-lande kontrolleras.

Har föreskrift jämlikt första stycket 1) eller 2) meddelats rörande överlä-teles av viss förnödenhet, skall, där ej Konungen eller myndighet som Konung-en bestämmer annorlunda förordnar, vad sålunda stadgats äga motsvarande tillämpning med avseende å näringsidka-

res uttag av förnödenheten ur sin rö-relse.

I samband med propositionen hade väckts åtta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 346 av herr *Werner* och herr *Nilsson, Bror*,

nr 391 av fru *Gärde Widemar* m. fl., samt

nr 392 av herrar *Magnusson* och *Bergh* ävensom

inom andra kammaren:

nr 451 av herr *Hansson* i Önnarp m. fl.,

nr 496 av herrar *Hagberg* i Stock-holm och *Johansson* i Stockholm,

nr 497 av herr *Munktell* m. fl.,

nr 498 av herrar *Dahlén* och *Svensson* i Ljungskile samt

nr 499 av herr *Kollberg* m. fl.

I de likalydande motionerna I: 346 av herr *Werner* och herr *Nilsson, Bror*, samt II: 451 av herr *Hansson* i Önnarp m. fl. hade hemställts, att vissa i motio-nerna anförda synpunkter måtte vinna beaktande vid förfogandelagens och ran-soneringslagens antagande samt att där-av föranledda ändringar i författnings-texterna måtte vidtagas.

I de likalydande motionerna I: 391 av fru *Gärde Widemar* m. fl. samt II: 499 av herr *Kollberg* m. fl. hade hemställts, att riksdagen

dels vid behandlingen av Kungl. Maj:t:s proposition nr 20 ville vidtaga de ändringar i förslaget till allmän förfogandelag och allmän ransoneringslag, som föränleddes av vad i motionen an-givits;

dels hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning rörande lämpligaste sättet för ävägbringande av ökad kontroll över krisorganens verksamhet.

I de likalydande motionerna I: 392 av herrar *Magnusson* och *Bergh* samt II: 497 av herr *Munktell* m. fl. hade hem-ställts, att riksdagen måtte

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t hem-ställa om en utredning angående en sär-

skild fullmaktslagstiftning om import- och exportreglering,

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning angående möjligheterna att tillskapa ett särskilt av riksdagen utsett organ för medverkan vid tillämpningen av förfogande- och ransoneringslagarna,

c) för sin del besluta sådana ändringar i det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget om allmän förfogandelag m. m. att övriga i motionen framlagda önskemål tillgodosåges.

I motionen II: 496 av herrar *Hagberg* i Stockholm och *Johansson* i Stockholm hade hemställts, att riksdagen, med godtagande i övrigt av proposition nr 20, måtte besluta att i den nya förfogandelagens § 1, efter tredje stycket, infoga ett stycke av följande lydelse:

Vägrar företag eljest att hålla i gång viktig produktion och skada härav vållas den berörda arbetskraften och samhället, exempelvis den kommun inom vilken det är beläget, äger Konungen förordna att vad i 2 § första stycket samt 3—9 §§ stadgas skall äga tillämpning.

I motionen II: 498 av herrar *Dahlén* och *Svensson* i Ljungskile hade hemställts, att riksdagen för sin del ville besluta, att allmänna förfogandelagen och allmänna ransoneringslagen skulle avse endast förhållanden under krig och krigsfara och icke som Kungl. Maj:t föreslagit även under fredstid i övrigt.

Motionerna hade hänvisats till lagutskottet samt behandlats av andra lagutskottet, utom såvitt angick den i motionerna I: 391 och II: 499 gjorda hemställan, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpligaste sättet för åvägabringande av ökad kontroll över krisorganens verksamhet, i vilken del motionerna tilldelats första lagutskottet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

Förslag till allmän förfogandelag m. m.

A. att riksdagen — med förklaring att riksdagen i anledning av vissa yrkanden i motionerna I: 346 och II: 451 samt I: 391 och II: 499 funnit vissa ändringar böra vidtagas i de genom propositionen framlagda förslagen till allmän förfogandelag och allmän ransoneringslag och med avslag å ej mindre berörda motioner i övrigt än även motionerna I: 392 och II: 497, II: 496 och II: 498, såvitt motionerna avsåge ändring i nämnda båda lagförslag — måtte för sin del antaga förslagen med den ändringen, att 9, 12, 19 och 39 §§ förslaget till allmän förfogandelag samt 40 § förslaget till allmän ransoneringslag erhöles den ändrade lydelse, reservationen visade;

B. att riksdagen måtte antaga de genom propositionen framlagda förslagen till

1. lag angående tillägg till lagen den 27 november 1953 (nr 688) om hälso- och sjukvård vid krig och andra utomordentliga förhållanden (krigssjukvårdslagen); samt

2. lag om ändring i rekvisitionslagen den 30 juni 1942 (nr 583);

C. att motionerna I: 392 och II: 497, såvitt anginge yrkandet att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående en särskild fullmaktslagstiftning om import- och exportreglering, ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att motionerna I: 392 och II: 497, såvitt avsåge yrkandet att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning angående möjligheterna att tillskapa ett särskilt av riksdagen utsett organ för medverkan vid tillämpningen av förfogande- och ransoneringslagarna, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

E. att motionerna I: 391 och II: 499, i vad anginge ett däri framställt yrkande, att riksdagen måtte uttala önskemål om att i instruktionerna för vederbörande försörjningsorgan skulle föreskrivas att vid behandlingen av ärenden rörande handels- och användningsförbud skulle deltaga minst en person, som förvaltat

Förslag till allmän förfogandelag m. m.

domarämbete, måtte anses besvarade genom vad utskottet i motiveringen anfört.

I motiveringen hade utskottet under rubriken »VII. Ersättningsgrunder vid förfoganden enligt en allmän förfogandelag» anfört bland annat följande:

»Utskottet finner de stadganden, som enligt propositionen skall tillämpas vid bestämmandet av ersättningarnas storlek, väl avvägda. Den grundläggande bestämmelsen, enligt vilken ersättning skall utgå inom vissa, ganska snävt dragna allmängiltiga gränser och utan hänsyn till sakägarens egna kostnader, kan väl förefalla betänkelig ur sakägarens synvinkel, men den anknuter till de för priskontrollen fastställda riktlinjerna och är därför — såsom förut framhållits — önskvärd ur allmän synpunkt. Förslaget att samtliga enligt prisregleringslag gällande priser skall betraktas som taxepriiser ansluter härtil och är därför enligt utskottets åsikt ändamålsenligt. Förslaget har också den fördelen, att systemet med taxepriiser kommer att få ännu större utrymmen än enligt nuvarande förfogandelag.

Att utskottet ansett sig kunna biträda propositionen sammanhänger med att riksvärderingsnämnden, som avses bli högsta instans i alla ersättningsärenden, icke blir strängt bunden av taxepriiserna utan får en tämligen vidsträckt jämningsrätt. Sålunda kvarstår den nuvarande regeln, att nämnden må bestämma ersättning till högre belopp än taxepriiset, därest tillämpningen av detta på grund av särskilda omständigheter skulle innefatta obillighet. Vidare har denna regel påbyggt med stadgandet, att vid produktionsålägganden obillighet alltid skall anses föreligga, om den enskilde sakägaren icke genom taxepriiset får ersättning för sina nödvändiga kostnader. Över huvud förutsätter utskottet att riksvärderingsnämnden liksom hittills kommer att handha sin uppgift på sådant sätt, att de enskilda sakägarnas intressen vederbörligen tillgodoses.»

Under rubriken »XII. Straff och andra påföljder m. m.» hade utskottet bland

annat gjort följande uttalande angående handläggningen av ärenden rörande handels- eller användningsförbud:

»Handläggningen av hithörande ärenden bör självfallet ske under betryggande former. Det är därför naturligt att näringsidkaren alltid, när så är möjligt, får tillfälle att yttra sig innan ärendet avgöres. Utskottet anser emellertid icke erforderligt, att uttrycklig bestämmelse härom intages i lagen. Ej heller finner utskottet lämpligt, att riksdagen uttalar några önskemål i frågan, huruvida instruktionerna för vederbörande myndigheter bör stadga att person, som förvaltat domarämbete, skall deltaga i ärende om handels- eller användningsförbud. Denna fråga bör överlämnas åt Kungl. Maj:t.»

Reservation hade anförts av fru *Sandström* samt herrar *Cassel*, *Lundgren*, *Huss*, *Jacobsson* i *Igelsbo* och *Sunne*.

Beträffande utskottets hemställan under A hade reservanterna förordat vissa ändringar såväl i utskottets motivering som i de av Kungl. Maj:t framlagda förslagen till allmän förfogandelag och till allmän ransoneringslag. I fråga om det förra lagförslaget hade reservanterna sålunda ansett, att utskottet bort hemställa,

att 1 § måtte få följande lydelse:

Kommer riket i krig, skola bestämmelserna i 2—9 §§ träda i tillämpning. Då kriget upphört, förordnar Konungen senast före avslutandet av den riksdags-session, som börjar näst efter krigets slut, att bestämmelserna icke vidare skola tillämpas; dock att vad nu sagts ej skall gälla, i den mån bestämmelserna alltjämt skola äga tillämpning på grund av förordnande enligt andra stycket.

Vid krigsfara — — — Konungen upphävt.

Under tid — — — 10—49 §§ tillämpas.

att tredje stycket i 2 § måtte utgå ur förslaget;

att 31—33, 37 och 38 §§ måtte erhålla den ändrade avfattning, reservationen visade; samt

att 34 § och andra stycket i 36 § måtte utgå ur förslaget.

Med avseende på förslaget till allmän ransoneringslag hade reservanterna ansett, att 1 § bort erhålla den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

att 4—7 §§ och den till dessa paragrafer hörande rubriken måtte utgå ur förslaget;

att 24—29, 33, 34 och 38 §§ måtte erhålla den lydelse, reservationen visade; ävensom

att 30 § samt andra stycket i 32 § måtte utgå ur förslaget.

I fråga om utskottets yttrande under rubriken »VII. Ersättningsgrunder vid förfoganden enligt en allmän förfogandelag» hade reservanterna ansett, att detsamma bort erhålla den ändrade avfattning, reservationen visade. Bland annat hade för de båda ovan återgivna styckena föreslagits följande lydelse:

»Utskottet finner de stadganden, som enligt propositionen skall tillämpas vid bestämmandet av ersättningarnas storlek, i stort sett väl avvägda. Den grundläggande bestämmelsen, enligt vilken ersättning skall utgå inom vissa, ganska snävt dragna allmängiltiga gränser och utan hänsyn till sakägarens egna kostnader, förefaller dock utskottet något betänklig. I de enskilda fallen kan nämligen den ersättningsberättigade genom en dylik generell regel komma att åsamkas väsentliga förluster som icke är att hänföra till indirekta skador.

Utskottet vill med hänsyn till de möjligheter till jämkning av ersättningarna i vissa fall, som enligt propositionen föreslagits, biträda systemet med taxepriiser. Utskottet vill därvid särskilt framhålla att riksvärderingsnämnden, som avses bli högsta instans i alla ersättningsärenden, icke skall anse sig bunden av taxepriiserna utan få en vidsträckt jämningsrätt. Som sådan särskild omständighet, enligt vilken nämnden må bestämma ersättning till högre belopp än taxepriiset, bör kunna betraktas det förhållandet att den enskilde sakägaren icke

Förslag till allmän förfogandelag m. m.
genom taxepriiset får ersättning för sina nödiga kostnader. Detta synes böra gälla såväl för det fallet att en vara tillverkas efter föregående produktionsåläggande som i det fall att förfogandebeslutet kommer först efter det varan tillverkats.»

I fråga om utskottets hemställan under C hade reservanterna ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den ändrade avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående särskild fullmaktslagstiftning om import- och exportreglering.

Beträffande utskottets hemställan under D hade reservanterna ansett, att i utskottets motivering bort göras följande uttalande:

»Utskottet vill i anledning av det i motionerna I: 392 och II: 497 framförda yrkandet om utredning angående möjligheterna att skapa ett särskilt, av riksdagen utsett organ för medverkan vid tillämpningen av de blivande förfogande- och ransoneringslagarna framhålla, att då dylik medverkan från riksdagen knappast kan bli aktuell, då riket befinner sig i krig eller krigsfara, och utskottet i annat sammanhang avstyrkt departementschefens förslag om att lagstiftningen skall kunna tillämpas i fredstid, synes motionernas syfte i huvudsak redan ha tillgodosetts.»

Med avseende på utskottets hemställan under E hade reservanterna slutligen ansett, att det stycke i utskottets yttrande rörande handläggningen av ärenden rörande handels- eller användningsförbud, som började med orden »Handläggningen av» och slutade med »Kungl. Maj:t», bort ersättas med följande uttalande:

»Handläggningen av hithörande ärenden bör självfallet ske under betryggande former. Det är därför naturligt, att näringsidkaren skall beredas tillfälle att yttra sig innan ärendet slutligen avgöres. Enligt utskottets mening är det dock icke erforderligt att intaga uttrycklig bestämelse härom i lagen. Utskottet anser

Förslag till allmän förfogandelag m. m.

emellertid, att ytterligare garantier för den enskildes rättsskydd skulle skapas om vid ärenden angående handels- och användningsförbud en person, som förvaltad domarämbete, finge deltaga.

Utskottet anser således, i likhet med vad som hävdas i motionerna I: 391 och II: 499, att Kungl. Maj:t i instruktionerna för vederbörande försörjningsorgan bör intaga föreskrift om att i behandlingen av dessa ärenden skall deltaga en person, som förvaltad domarämbete.»

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvís, dock att vid punkten A överläggningen finge omfatta utlåtandet i dess helhet.

Punkten A.

Herr LUNDGREN (h):

Herr talman! Till detta utlåtande från andra lagutskottet är fogad en reservation av representanter för folkpartiet och högern, och jag tillåter mig att i korthet motivera denna reservation.

Reservanterna har beträffande motiveringen till förslaget till allmän förfogandelag på en punkt haft avvikande mening. Det gäller grunderna för ersättning vid förfogande enligt lagen. Huvudregeln, efter vilken ersättning skall utgå, är att den, som enligt förfogandelagen tvingas att avstå förnödenhet till kronan eller utföra tjänst för kronans räkning, bör ha ersättning motsvarande vad han kunnat betinga sig, om han frivilligt avstått förnödenheten eller utfört tjänsten. Med denna utgångspunkt kan full ersättning utgå vid förfogandet, men detta får inte tolkas på det sättet, att den enskilde sakägaren skulle kunna få komma i ett sämre ekonomiskt läge än om förfogandet icke vidtagits. Enligt reservanternas mening kan det understundom medföra obillighet, om ersättning utgår enligt vissa ganska snävt dragna allmängiltiga gränser utan hänsyn till sakägarnas egna kostnader. Därför menar reservanterna att riksvärderingsnämnden, som ju är avsedd att bli högsta instans, inte skall vara bunden av de taxepriiser, som kan

ha blivit åsatta förnödenheter och tjänster, utan riksvärderingsnämnden bör enligt reservanternas mening få jämningsrätt när det gäller att fastställa ersättningen. Detta är alltså, herr talman, innebörden av reservanternas yrkande beträffande motiveringen.

Jag kommer så till yrkandena under de särskilda paragraferna i förfogandelagen. Enligt 1 § i förfogandelagen skall denna vara tillämplig först och främst när riket befinner sig i krig eller krigsfara, men den skall dessutom kunna tillämpas, då till följd av krig, vari riket befunnit sig, eller krig mellan främmande makter eller annan utom riket inträffad utomordentlig händelse uppkommit knapphet eller betydande fara för knapphet på förnödenheter, som erfordras för krigsbruk eller för ekonomisk försvarsberedskap eller som eljest är av vikt för befolkningen eller produktionen. Mot denna bestämmelse, enligt vilken förfogandelagen skulle vara tillämplig även i fredstid, har åtskilliga av de hörda remissinstanserna opponerat sig. Det är självklart — och det erkänner också reservanterna — att en sådan lagstiftning bör vara förberedd i fredstid, men den bör inte få sättas i kraft utan att riksdagen har fått pröva i vilken utsträckning som lagen är nödvändig i den uppkomna situationen. Om riksdagen får besluta om lagens ikraftträdande, blir frågan mera grundligt utredd än om Kungl. Maj:t får fullmakt att själv avgöra, om lagen skall tillämpas. Därtill kommer svårigheterna att avveckla en krisadministration, som en gång har genomförts — svårigheter som enligt vad vi vet alltid finns.

Jag vill erinra om att bland de hörda remissinstanserna har också Kooperativa förbundets styrelse avstyrkt, att denna lag skall gälla under annan tid än vid krig och krigsfara. Men liksom reservanterna anser Kooperativa förbundets styrelse, att man bör ha en lag färdig, som kan framläggas för riksdagen, som då tar ställning till i vilken utsträckning en sådan fullmakt behöver genomföras.

Jag får alltså på denna punkt ansluta mig till yrkandet i den motion, som i

andra kammaren väckts av herrar Dahlén och Svensson i Ljungskile.

I fråga om straffbestämmelserna har reservanterna annan uppfattning än Kungl. Maj:t och utskottsmajoriteten. Man delar upp brotten i uppsåtliga brott och brott, begångna av oaktsamhet, och denna uppdelning godtar reservanterna. Likaså godtar reservanterna uppdelningen av de uppsåtliga brotten i olika grader — den normala brottsgraden, ringa brott och grova brott. Men reservanterna menar, att beträffande uppsåtliga brott av normalgraden och oaktsamhetsgraden bör det räcka med bötesstraff och icke utdömas fängelsestraff, såsom är föreslaget i propositionen. Fängelsestraff bör alltså utgå såsom straffform för dessa brott av normalgrad och för brott till följd av oaktsamhet.

I ransoneringslagen återkommer samma sak — det är också där fråga om denna lag skall kunna tillämpas i fredstid utan särskilt riksdagsbeslut. Det gäller alltså samma sak som beträffande förfogandelagen. I 3 § har behandlats frågan om auktorisation. Enligt ransoneringslagen förekommer ju under vissa omständigheter auktorisation av vissa tillverkare. Detta kan enligt vår mening vara nödvändigt i krigstid men bör icke förekomma under fredstid, därför att ett sådant auktorisationsförfarande kommer att gynna vissa tillverkare på andras bekostnad. Det blir inte den likhet inför lagen, som kan anses vara rimligt och önskvärdt. Med hänsyn till att reservanterna har yrkat på att denna lag endast skall gälla under krigstid har reservanterna emellertid icke framställt något yrkande på denna punkt.

Jag kommer så till frågan om clearing- och prisutjämningsavgifter. Enligt reservanternas uppfattning liknar i vart fall vissa av dessa avgifter tullar, vilka måste fastställas av riksdagen. På den grund anser reservanterna, att Kungl. Maj:t bör utverka riksdagens fullmakt att uttaga clearing- och prisutjämningsavgifter. Sådana avgifter kan ju även medföra handelspolitiska konsekvenser, och även ur denna synpunkt är det viktigt, att riksdagen medverkar vid beslut om dessa avgifter.

Förslag till allmän förfogandelag m. m.

Reservanterna anser alltså att det icke bör ingå i fullmaktslagen att överlämna åt Kungl. Maj:t att uttaga dessa avgifter.

Med åberopande av vad jag sålunda anført ber jag, herr talman, att i fråga om utskottets hemställan under A. få yrka bifall dels till de i reservationen föreslagna ändringarna i den allmänna motiveringen, dels till vår hemställan under de olika punkter, vilka jag nu har redogjort för. Jag ber, herr talman, att senare få återkomma till reservationen beträffande punkt C. i utskottets hemställan.

Herr NORLING (k):

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av motion nr 496 i andra kammaren, vari föreslagits en sådan utvidgning av förfogandelagens bestämmelser, att samhällsinspanden skulle kunna ske även i fredstid, speciellt när det gäller de kapitalistiska företagens rätt att t. ex. nedlägga sina företag och därmed skapa arbetslöshet och andra svårigheter på försörjningsområde.

Skall det vara någon mening med talet om den fulla sysselsättningen, måste sådana befogenheter givas samhällsorganen, att en arbetsgivare ej med ett enda pennstreck kan ställa hela sin arbetarstam utan arbete och utan försörjning. Särskilt upprörande är det, om dessa arbetare under en följd av goda år genom sitt arbete skapat stora vinster åt företaget och dess ägare. Arbetarna kan ges trygghet i anställningen, de kan ha full sysselsättning, men detta är avhängigt av om de kapitalistiska företagen även i fortsättningen vid kritiska försörjningslägen egenmäktigt skall få bestämma, om företaget skall drivas eller nedläggas.

Utskottet anför i sitt utlåtande, att då det är föga antagligt att sådana lägen skall uppkomma, där icke andra planeringsåtgärder eller lagstiftning i vanlig ordning kan tillgripas, så »bortfaller varje tanke på att låta lagstiftningen bli tillämplig t. ex. för att tvinga den företagare, som under fredliga förhållanden av en eller annan anledning nedlagt sin rörelse, att överlåta denna på kronan

Förslag till allmän förfogandelag m. m.

eller att driva den för kronans räkning». Efter en sådan motivering frågar man sig, om talet om den fulla sysselsättningen och tryggheten på arbetsplatsen endast är en propagandafra, som inte motsvaras av några som helst förpliktelser. Även om för dagen inte något sådant läge föreligger som motiverar ett samhällsingripande, kan tiden snart förändras och ett ur försörjningssynpunkt sämre läge inträda. Det är med tanke härpå som detta tillägg till 1 § föreslagits i motion II: 496.

Herr HUSS (fp):

Herr talman! I detta utlåtande gör utskottet bl. a. ett uttalande av i princip den innebörden, att Kungl. Maj:t inte i onödan bör delegera sina befogenheter på underordnade myndigheter utan i åtminstone viktigare frågor förbehålla sig beslutanderätten. Inte heller bör riksdagen, anser reservanterna, delegera sina befogenheter på Kungl. Maj:t, om det inte är alldeles nödvändigt. Det är denna synpunkt som föranlett reservanterna att yrka på att bestämmelserna i första paragrafens tredje stycke i såväl förfogandelagen som ransoneringslagen skall utgå. Enligt bestämmelsen i detta stycke vill nämligen Kungl. Maj:t liksom utskottsmajoriteten ge Kungl. Maj:t befogenhet att sätta lagstiftningen i kraft även under fredstid — låt vara efter riksdagens samtycke — på grund av någon utom riket inträffad utomordentlig händelse. Det är emellertid att befara, att riksdagens prövning i sådana fall blir mycket formell. Vad beträffar begreppet »utomordentlig händelse», måste ju var och en förstå att det är mycket tänjbart. Är t. ex. en felslagen kaffeskörd i Brasilien en så utomordentlig händelse, att den skall motivera tillämpning av ransoneringslagen när det gäller kaffe?

Ett exempel på hur lockande det kan te sig att även under fredstid och normala tider tillämpa en lagstiftning av detta slag är prisregleringslagen. Även denna lag har för sin tillämpning som förutsättning att krig, krigsfara eller eljest utomordentliga, av krig föranledda

förhållanden skall föreligga. Trots att det nu är nio år sedan kriget slutade och det för närvarande ingalunda kan vara tal om några av krig föranledda utomordentliga förhållanden har lagen förlängts år från år, och inom en vecka kommer kammaren att ställas inför ett yrkande att den skall förlängas ytterligare ett år. Detta exempel utgör ett starkt stöd för den uppfattningen, att den lag, som det här är fråga om, endast bör gälla, om riket befinner sig i krig eller i krigsfara.

Den stora frågan är alltså, om de båda lagarna skall kunna sättas i kraft även under fred efter en tämligen formell behandling från riksdagens sida. Reservanterna menar att en sådan föreskrift är olämplig — en föreskrift som innebär att även fredsförhållanden skall kunna utgöra grund för lagarnas ikraftträdande — och anser att tredje stycket i 1 § i de båda lagarna bör utgå.

Jag skall inte uppta kammarens tid med att upprepa de synpunkter som herr Lundgren redan har anfört när det gäller frågan om auktorisationen och frågan om uttagande av särskilda avgifter i form av clearingavgifter vid import och prisutjämningsavgifter vid export. Men jag vill framhålla att förslaget om dessa avgifter har föranlett invändningar från ett stort antal remissinstansers sida liksom också från utredningens sida. Även reservanterna har den uppfattningen att det här är fråga om en uppgift som näppeligen bör i form av en fullmaktslag överlämnas till Kungl. Maj:t. Vad som särskilt talar emot dessa avgifter är de komplikationer från handelspolitisk synpunkt som måste befaras. Om avgifter av detta slag skall uttagas, borde därför särskilt riksdagsbeslut fattas därom. En sådan ordning torde också vara nödvändig med hänsyn till att rättssäkerheten eljest kan komma i allvarlig fara.

Den omständigheten, att här föreslagna lagar är s. k. fullmaktslagar, inbjuder naturligtvis till särskild försiktighet. I det sammanhanget bör erinras om att nyinrättade krisorgan ofta måste rekryteras med i administrativa frågor mind-

re kunnig och erfaren personal. Det är också uppenbart att de kontrollorgan, som i vanliga fall står till riksdagens och Kungl. Maj:ts förfogande, inte har möjlighet att vid sidan av sina normala arbetsuppgifter medhinna en effektiv kontroll av försörjningsorganens verksamhet. Från denna utgångspunkt aktualiseras frågan om en förstärkning av justitieombudsmanna- och justitiekanslersämbetena i samband med ikraftträdande av kristidsförordningar. Detta synes vara en ur rättssäkerhetssynpunkt trängande angelägenhet.

En fråga som knappast har berörts av utskottet är förslaget om tillägg till krigssjukvårdslagen. Utskottet inskränker sig till att uttala att utskottet lämnar detta förslag liksom förslaget om ändring i rekvisitionslagen utan crinran, och härom är måhända inte så mycket att säga. Departementschefen frambhåller i propositionen att de bestämmelser, som finns i nuvarande förfogandelag av år 1939 i fråga om förfogande för sjukvårdsändamål, lämpligen inte bör inflyta i den nya lagen utan i stället medföra en komplettering av krigssjukvårdslagen. Nu har denna komplettering fått den innebörden att, oavsett vad allmänna förfogandelagen innehåller om förutsättningarna för dess tillämpning, förfogandelagen skall i erforderliga delar gälla för att tillgodose det allmänt civila medicinalväsendets behov, då 3 § krigssjukvårdslagen tillämpas. Studerar man nu närmare frågan om vad det är för skillnad mellan förutsättningarna för tillämpning av å ena sidan allmänna förfogandelagen och å den andra krigssjukvårdslagen, finner man att förfogandelagen förutsätter, förutom krig eller krigsfara, alternativt att en utomordentlig händelse inträffat utom riket, medan krigssjukvårdslagen talar om andra utomordentliga förhållanden än krig eller krigsfara. Denna skillnad i formuleringen kunde möjligen på nytt väcka till liv den misstanke, som framfördes vid behandlingen av krigssjukvårdslagen, nämligen att den sistnämnda lagen vore avsedd att tillämpas även som tjänstepliktslag under fredliga förhållanden. Jag vill

Förslag till allmän förfogandelag m. m.

emellertid understryka att utskottets ordförande under den debatt, som uppkom här i kammaren vid behandling av krigssjukvårdslagen, uttryckligen betonade att lagen icke finge anses medföra tjänsteplikt under fred. Jag är övertygad om att utskottets ordförande i dag inte heller har den uppfattningen att tillägget till krigssjukvårdslagen innebär någon utvidgning av förutsättningarna för tillämpningen av denna lag.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Då kammaren nu går att besluta om denna i vissa avseenden så ömtåliga lagstiftning, tror jag det är värt att särskilt påpeka att enighet råder i långa stycken om denna lagstiftnings enskildheter. I handlingarna framhålls, alltifrån utredningens förslag, remissyttrandena och departementschefens uttalande och till utskottets motivering, alldeles tydligt att man känner en viss olust över att behöva lagstifta på ett sådant sätt och inom områden, där lagen kan bli så djupt ingripande i den enskildes förhållanden när det gäller att disponera över sig själv och sin egendom.

Det råder också enighet om att lagstiftningen skall i görligaste mån begränsas så, att minsta möjliga olägenhet drabbar den enskilde, och man bör alltid ha som ledstjärna vid tillämpningen av denna lag att tillgodose rättssäkerhetens krav.

Nu skulle det kanske från denna utgångspunkt tyckas, att man här borde vara tämligen enig i sin uppfattning. Men det föreligger olika meningar och synpunkter, och vi får lov att diskutera dessa.

Beträffande 1 § har herr Norling yrkat på ett tillägg angående lagens omfattning. Utskottet har enhälligt uttalat — och det har varit samma nästan undantagslösa enhälliga mening över hela linjen under förarbetena — att lagstiftningens syfte skall vara att i ett svårartat krisläge skaffa de möjligheter som be-

Förslag till allmän förfogandelag m. m.

lövs för att trygga försvarets och folksörjningens intressen. Kommunistmotionen går utöver denna ram, och detta är anledningen till att utskottet har avstyrkt yrkandet i motionen.

Jag kan för egen del tillägga ännu ett skäl. Jag tycker att det är en dålig grund för socialisering att utnyttja det tvångsläge, som den enskilde företagaren eller kapitalisten kan befinna sig i, då han av olika anledningar har svårt att driva sin rörelse, på ett sådant sätt att man hjälper honom genom att säga, att staten skall överta rörelsen, så att han inte behöver ha något ansvar för den. I motionen har ju inte yrkats någon ändring angående ersättningsreglerna, utan det förutsattes att de här föreslagna grunderna skall tillämpas även i en sådan situation. Från min socialistiska utgångspunkt finner jag detta vara ett mycket dåligt sätt att öppna möjlighet för en socialisering.

Dessa två skäl har för mig varit avgörande för min uppfattning, att man i detta sammanhang inte bör utvidga lagens tillämplighetsområde.

Det råder som sagt olika meningar, och de har kommit fram i reservationen. Det har också funnits meningsskiljaktigheter som inte kommit till synes i utskottets utlåtande. I ett par fall har vi t. o. m. delat upp oss i två lika hälfter, och lotten har fått avgöra vad som skulle bli utskottets ställningstagande till den eller den paragrafen. Jag har själv befunnit mig bland dem som lotten har missgynnat i ett fall, då det har stått åtta mot åtta inom utskottet, men jag har därför inte funnit anledning att i en särskild reservation framföra den ståndpunkt som jag hade vid voteringen i utskottet. Det är stadgandena om husbondeansvaret som jag tänker på. Därvidlag förekom en uppdelning inom utskottet i två hälfter, men det berodde inte på att vi hade olika meningar om att det bör bli ett annat stadgande om husbondeansvaret än som hittills har gällt. Utskottet säger, att det förslag som utskottet förordar och som innebär en ändring av Kungl. Maj:ts förslag överensstämmer med de modernaste straff-

rättsliga principer. Jag kan nog säga att det också överensstämmer med principer som har gammal hävd. Jag erinrar mig Runebergs dikt »Landshövdingen», där han låter landshövdingen Wibelius inför hotet från den ryska härens övergeneral om repressalier lägga sin hand på lagboken och säga:

»I den är sedan sekler stadgat,
att bryter en, all skuld är endast hans,
att mannen bötar ej för hustruns brott,
ej hustrun för sin mans.»

Att det ändå fortfarande gäller andra regler beträffande husbondeansvaret hör nog samman med gammal patriarkalisk ordning då tjänaren var ett mer eller mindre viljelöst redskap för husbondens vilja. Den uppfattningen har vi nog alla om denna princip, men att vi inte från början var eniga om att förorda vad utskottet här föreslår sammanhänger med den, såsom jag tycker, riktiga försiktighet här i riksdagen, som kommer till uttryck i att när ett spørsmål är föremål för ett övervägande i ett större sammanhang, riksdagen inte fattar några beslut som kan innebära ett föregripande. I detta fall har nog även de, som eljest skulle ha varit reservanter, tyckt att det är en så klar och tydlig rättsprincip som utskottet här har gett uttryck åt, att man har kunnat avvika från denna vanliga försiktighet och därför underlåta att reservera sig, när nu utskottet genom lotten har stannat för en annan linje.

Det är en annan ändring här i en lagparagraf, där jag för min del har befunnit mig bland den minoritet som inte vill förorda den. Det gäller utbytet av ordet »må» mot ordet »skall». För min del har jag tyckt, att den i propositionen föreslagna formuleringen står i bättre överensstämmelse med sådana formuleringar som man använder i lagtext, men när det nu blev majoritet för en ändring, har jag inte känt behov av att framföra några särskiljande punkter.

Nu har i alla fall en del ledamöter — det är samtliga representanter för såväl högern som folkpartiet — framfört sina särmeningar i form av yrkanden, som gäller dels ändringar i lagtexten, dels

Förslag till allmän förfogandelag m. m.

ändringar i motiveringen. Att vi nu har spaltat upp oss i utskottet så, att de »regeringstroga» ledamöterna i utskottet står på en sida och oppositionens representanter på en annan, kan inge den tanken att här föreligger partipolitiska motsättningar. Jag vill bestämt understryka, att så inte är fallet. När utskottet har behandlat denna fråga, har vi haft som riktlinje att se till, att denna lagstiftning, som vi inte hyser någon kärlek till, blir så bra som möjligt ur den enskildes synpunkt och ur rättssynpunkt. Vi har ansett, att det i fråga om en ömtålig lagstiftning är av värde, att det blir så stor anslutning som möjligt till densamma från riksdagens sida. Att utskottet enhälligt förordar två ändringar — den tredje gäller bara en såsom vi tycker bättre formulering — av vilka åtminstone den ena är en mycket väsentlig ändring i sak, vittnar ju om att vi i utskottet inte har betraktat denna fråga ur partipolitisk synpunkt. Det är helt naturligt. Vad vet vi om den regering som eventuellt skall komma att tillämpa denna fullmaktslagstiftning? Det kan bli en ministär Erlander, det kan bli en ministär Hedlund eller Hjalmarson eller kanske t. o. m. en ministär Ohlin. Vi har ansett att lagstiftningen, sådan den här är utformad, är den lämpligaste, vilken regering som än har ansvaret i den krissituation som förutsättes föreligga för att fullmakterna skall kunna tillämpas.

Vi är ju litet känsliga när det gäller de uppslag som våra partivänner kommer med. Vi vill gärna, vilket parti det än är fråga om, vara vänliga mot våra partivänner, och vi kanske också tycker att vad de kommer med alltid är rätt. Denna solidaritet är vacker. Jag följer själv detta bud många gånger, men jag går aldrig så långt att jag gör som de fromma människor, om vilka det berättas i kyrkohistorien, att de för att ära Gud avstod från bruket av sitt sunda förnuft. Jag har inte sagt, att reservanternas har gjort det, jag har bara påpekat att man inte absolut behöver ta hänsyn till de olika propäer som ens partikamrater kommer med.

Nu kan det för all del vara andra synpunkter som här har gjort sig gällande. Vi har ju val i höst, och det är väl möjligt att här kan föreligga en viss centraldirigering för att få byggnadsmaterial till den plattform som man skall stå på under valet. Det vet jag inte, men jag vill i alla fall understryka, att det från majoritetens sida inte på något sätt har berott på ett hänsynstagande till vad regeringen föreslagit eller till partipolitiska synpunkter, att vi har intagit vår ståndpunkt.

När det gäller yrkandet beträffande 1 § om att tillämpningsområdet skall begränsas så, att det inte skall finnas något utrymme för denna fullmakt under andra förhållanden än krig eller krigsfara, har reservanternas varit vänliga nog att ganska utförligt referera utskottets motivering för att förorda bestämmelsen, sådan den är föreslagen i propositionen.

Jag tycker att den motiveringen är så stark att man kunde ha satt punkt på s. 110 efter första stycket. Men sedan anför reservanternas skäl som skulle motivera att man inte skall ha denna bestämmelse som en beredskapslag för att möta någon speciell situation redan i fredstid, utan att det är tids nog att lagstifta när en sådan situation inträder. Reservanternas är nämligen eniga med oss om att det kan inträffa en krissituation, som kan göra en fullmaktslagstiftning av detta slag behövlig även under andra förhållanden än vid krig och krigsfara, men reservanternas menar, att om man avvaktar den situationen och då lagstiftar, får man en något säkrare kontroll och att detta skulle motväga den olägenhet som reservanternas själva erkänner föreligger däri att det tar sin tid att ordna med en fullmaktslag i en dylik situation.

För min del är jag av rakt motsatt uppfattning. De bestämmelser som föreslås innebär, att vi skall ha beredskapslagen klar men att den sittande regeringen skall begära hos riksdagen att få fullmakt att tillämpa den, och riksdagen skall bedöma om fullmakten skall ges och i vilken omfattning den skall ges.

Förslag till allmän förfogandelag m. m.

Jag är bestämt övertygad om att den granskning som riksdagen därvid skall göra och vars behövlighet utskottet särskilt har understrukit blir mera objektiv och mera utförlig än om riksdagen helt hastigt ställes inför ett lagförslag och kanske nära nog i panikstämning utan vidare accepterar vad däri är föreslaget.

Ur riksdagens egen synpunkt och med utgångspunkt från att riksdagen skall i varje situation allvarligt pröva, om det tredje stycket skall tillämpas, innebär utskottets förslag en säkrare garanti för att rättssäkerhetens krav blir tillgodosedda än om riksdagen, som reservanterna förordar, i ett hastigt påkommet krisläge skall ställas inför ett lagförslag. Då har man inte alls samma möjlighet att objektivt bedöma lagens omfattning, dess verkan o. s. v. Därtill kommer, att under den tid som åtgår till förarbetena för en sådan tillfällig fullmaktslag, alldeles säkert stora risker förefinnes för uppkomsten av skadeverkningar som kan vara mycket allvarliga ur folkförsörjningssynpunkt. Fråga är väl om inte dessa risker äro lika stora som vid krig eller krigsfara. Jag förordar därför bestämt att kammaren följer utskottsmajoritetens beträffande första paragrafens utformning.

Jag skall inte i detalj granska vad reservanterna säger om det ena och det andra utan kan i stort sett nöja mig med mera allmänna omdömen. Men något bör nog sägas. Om jag då följer uppställningen i reservationen, vill jag först råda kammaren att parallellläsa reservanternas uttalande på s. 109 med utskottets motivering i första stycket på s. 82.

Vad innebär reservanternas ändring? Ja, det är intressant att påpeka vad det innebär. Om vi läser detta stycke tillräckligt noggrant finner vi, att vad reservanterna vill utesluta ur utskottets motivering är en mening, som står ganska långt ned på sidan och som handlar om den enskilde sakägaren. Den lyder: »Vidare skulle han kunna tillgodogöra sig spekulationsvinster.» Reservanterna vill inte att man skall säga något så hårt om spekulationsvinster som att de

skall beaktas vid lagstiftningen; så att i en sådan här krissituation det inte skall finnas något rum för ersättning för uteblivna spekulationsvinster.

Jag kommer att tänka på hur det var under första världskriget, då vi jämt och ständigt kände vår förargelse och uttryckte vårt förakt för gulaschbaronerna. Jag kommer att tänka på att vi under andra världskriget, då förhållandena dock var mycket bättre, ändå blev upprörda när vi tänkte på svartabörshajarna. Är det verkligen dessa, som reservanterna vill slå vakt om, när de inte vågar säga något om att det enligt denna lagstiftning inte skall finnas rum för ersättning för uteblivna spekulationsvinster? Ja, jag bara frågar.

Reservanterna har vidare uteslutit sista punkten i detta stycke, där vi erinrar om gällande bestämmelser rörande ersättning i expropriationsmål. Jag trodde att vi var ganska eniga om att ersättningsreglerna i expropriationsmål inte var särskilt lyckade förr men att det blev något bättre genom den nya expropriationslagstiftning som vi genomförde för några år sedan. Jag finner det vara fullt riktigt att påpeka en viss överensstämmelse med ersättningsreglerna här. Även i expropriationslagstiftningen har man varit angelägen om att beakta det allmännas intressen; även där man har varit nödsakad att gå något hårt fram mot den enskildes intressen.

Det andra stycket i reservationen nederst på sidan 109 innebär inte någon väsentlig förändring gentemot utskottets skrivning. Utskottet erkänner att denna lagstiftning kan förefalla betänklig ur sakägarens synvinkel. Reservanterna tycker att det är litet ogentilt att tala om att det är sakägarens intressen som man här skall hålla styvt på, utan nöjer sig med att säga att saken synes något betänklig. Vi är eniga om att sakägarens intresse skall tillgodoses i största möjliga utsträckning, men majoriteten i utskottet hävdar att det allmännas intresse skall gå före, där det är nödvändigt i en svårartad situation av kriskaraktär.

I det tredje stycket kommer reservanterna in på ett resonemang om taxepri-

serna, som jag inte begriper. Jag är övertygad om att vem som helst, som läser detta och inte har hört någon förhandsdiskussion i frågan, kommer till den uppfattningen, att reservanterna tycker att Kungl. Maj:ts förslag är alltför generöst och liberalt. De skriver bort innehållet i paragrafen genom sin motivering, ty i lagförslaget står beträffande dessa taxepriiser i § 19 sista stycket, att vid förfoganden skall tillämpning av taxepriis »alltid anses innefatta obillighet, därest den som drabbas av förfogandet icke genom taxepriiset erhåller ersättning för sina nödvändiga kostnader». Taxepriiset *skall* anses innefatta obillighet. Reservanterna anför: »Som sådan särskild omständighet, enligt vilken nämnden må bestämma ersättning till högre belopp än taxepriiset, bör kunna betraktas det förhållandet, att den enskilde sakägaren icke genom taxepriiset får ersättning för *sina* nödiga kostnader.» De skriver nödiga och i lagen står nödvändiga, men skillnaden ligger väl inte däri utan i detta, att i lagen står *skall* och reservanterna skriver *bör*, vilket alldeles tydligt är en försvagning när det gäller tillgodoseendet av den enskilde sakägarens rätt. Reservanterna menar nu inte på detta sätt. De resonerar om någonting helt annat, fastän de har anknutit till resonemanget om taxepriiserna i 19 §. Deras mening om den icke lämpliga formuleringen i paragraferna gäller i detta fall 18 §, men det kan ingen människa komma underfund med, som inte har varit med om och hör diskussionen.

Jag behöver kanske inte ytterligare ta upp mer än straffbestämmelserna, i fråga om vilka det också råder olika meningar. Jag skall inte vara elak och sammanställa reservanternas resonemang om straffbestämmelserna med den benägenhet hos dem som jag tidigare påpekat att inte vilja tala om spekulationsvinster o. s. v. Enligt utskottsmajoritetens uppfattning kan vi komma i så förtvivlade situationer, att varje egoistisk åtgärd från den enskilde medborgarens sida kan utgöra ett svårt brott mot samhällets intressen. Man måste då ha *möjlighet* att

Förslag till allmän förfogandelag m. m.

klämma till med ganska hårda straff. Det hela blir emellertid ytterst en fråga om tillämpningen. Jag erinrar om att vi har erfarenhet av hur allvarligt man i vissa situationer kan nödgas se på brott av denna art. Under krigsåren var ju brott mot förfogandebestämmelser och ransoneringsbestämmelser i flera krigförande länder t. o. m. belagda med dödsstraff. Utskottsmajoriteten anser att det här måste finnas en ganska vid straffskala. Därmed är inte sagt att vi önskar bura in alla som på något sätt bryter mot bestämmelserna, men rättstillämpningen i vårt land är sådan, att det absolut inte finnes någon anledning att befara att domstolarna kommer att gå hårdare fram än vad som är motiverat i det enskilda fallet. Jag har en mycket stor tilltro till våra domares objektivitet och allvarliga strävan att tillgodose rättssäkerheten.

I fråga om min personliga inställning i detta fall kan jag för övrigt hänvisa till ett annat avsnitt i lagförslaget, där jag hade en annan mening än utskottsmajoriteten. Det gällde frågan, om man skulle skriva in i lagen eller ej, att den som blir föremål för ingripande skall ha rätt att få yttra sig före avgörandet. Jag ansåg för min del att det i lagen skulle sägas ut, att vederbörande skall ha rätt att yttra sig, innan ståndpunkt togs från myndigheternas sida. Majoriteten ansåg att detta inte behövde skrivas in i lagen, då det var självklart. Jag böjde mig för den uppfattningen. Utskottet och reservanterna enades sedan om att det är så självklart att vederbörande skall få yttra sig, att detta inte behöver skrivas in i lagen.

Sedan var det fråga om man skall uttala önskvärdheten av att det i dessa krisinstitutioner alltid skall sitta någon som innehaft domarämbete. Majoriteten anser att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra den saken. Jag befinner mig på denna punkt icke bland reservanterna, men det beror inte på bristande tilltro till domarnas betydelse i detta sammanhang. Jag har ju tvärtom nyss framhållit att jag har en mycket stor tilltro till vår domarkår. Att jag delar majo-

Förslag till allmän förfogandelag m. m.

ritetens uppfattning beror i stället på att jag inte ansett mig kunna bedöma, hur det kommer att gestalta sig i den ena eller andra krisinstitutionen, och jag har därför inte i lagen velat skriva in något som kanske i praktiken kommer att visa sig bli svårt att genomföra. I majoritetens ståndpunktstagande i detta hänseende ligger således icke någon misstro mot domarkåren såsom sådan. Vi har tvärtom alla den uppfattningen, att det är en synnerligen god hjälp att vid bedömandet av dessa ömtåliga ingripanden ha tillgång till en objektivt inställd och för rättssäkerhetens bevarande mycket intresserad domarkår.

Jag anser således, herr talman, att vi kan ha den tilltron till våra domare, att även om straffskalan är vid, så kommer lagens bestämmelser att tillämpas på sådant sätt att fängelsestraff blir undantag. Denna vidare straffskala kan dock behövas därför att följderna av de brott, som det här kan bli fråga om, kan bli mycket allvarliga ur det allmännas och hela folkförsörjningens synpunkter.

Vi skall ju nu besluta en ömtålig lagstiftning, en beredskapslagstiftning, som innehåller en fullmakt för Kungl. Maj:t och som mycket djupt griper in i den enskildes förhållanden och hans rätt att såsom han själv önskar disponera sin egendom, sköta sin rörelse, utföra sina tjänster etc. Jag tror att det är av värde att när en dylik lagstiftning kommer till, densamma bäres upp av en så bred opinion som möjligt inom riksdagen. Min övertygelse om värdet härav gör att jag vill sluta med att säga, att det inte alls är nödvändigt att samtliga ledamöter från högern och folkpartiet följer reservationerna utan att det finns goda skäl för dem att stödja utskottets förslag, till vilket jag yrkar bifall.

Herr NORLING (k) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ordförande, herr Norman, har understrukit den tankegång som framfördes i utlåtandet, där det på ett ställe säges, att varje tanke på att låta lagstiftningen bli tillämplig på en företagare, som under fredliga förhål-

landen av en eller annan anledning nedlagt sin rörelse, bortfaller. Jag vill då påminna om att den tanken inte har varit främmande för socialdemokraterna för ett tiotal år sedan. Jag skall citera vad som skrivits i arbetarrörelsens efterkrigsprogram just om denna tanke. Det heter där: »I den mån som den privata företagsamheten lyckas lösa den angivna uppgiften — att ge massorna så mycket av detta livets goda, som är tekniskt möjligt vid full och effektiv användning av arbetskraft och materiella produktionsmedel — kan den i framtiden tillåtas fungera ungefär på det sätt, som var vanligt under förkrigstiden. Men i samma mån som den icke kan lösa den uppgiften, måste samhällets organ gripa in med de planhushållningsåtgärder, som i varje särskilt fall befinnes mest lämpliga.»

Den tankegång som framföres i den kommunistiska motionen är sålunda icke någon kommunistisk uppfinning av i dag, utan en tanke som hela den samlade arbetarrörelsen här i Sverige hade för tio år sedan.

Jag har med det anförda bara velat friska upp minnet på de socialdemokrater, som suttit i utskottet och behandlat frågan.

Herr HUSS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Ordföranden i utskottet anmärkte på att reservanternas skulle ha en motivering för 19 § sista stycket, vilken skulle utgöra en försvagning av lagtextens innebörd. Därvidlag torde dock herr Norman ha misstagit sig. Det förhåller sig nämligen på det sättet att reservanternas anser, att en jämkning av taxepriiset *alltid* skall ske, när vederbörande icke får ersättning för *sina* nödvändiga kostnader. Detta bör alltså gälla icke blott när det icke är fråga om produktionsålägganden, som ju lagstiftningen är begränsad till, utan i samtliga fall, när det kan bli fråga om taxepriiser.

Jag vill också helt kort beröra vad utskottets ordförande sade om den allvarliga prövning, som riksdagen verkställer när det gäller lagstiftningar av den här

typen och granskningen av de förslag som Kungl. Maj:t framlagt. Jag erinrar om vad jag redan tidigare framhöll, att prisregleringslagen har förnyats år efter år. Men när utskottets ordförande menar att det blir en allvarlig prövning här i riksdagen vid varje förnyelse av denna lag, måste man ställa sig något tvekan- de. Det är tyvärr så att härvid ibland insmugit sig synpunkter, som kanske inte borde fått göra sig gällande. Den prövning som riksdagen skall verkställa, när denna lag nu årligen så långt efter krigets upphörande skall förnyas, blir alltså ofta inte någon allvarlig prövning i sak utan mer en formell prövning.

Herr NORMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande 19 § menade jag, att den som läser det lagrummet och motiveringen utan att vara så där i detalj insatt i hur resonemangen har förts måste dra den slutsats som jag här påpekade. Men jag framhöll också att det inte var reservanternas mening, att lagrummet skulle tolkas så, även om jag inte utförde det så fullständigt, att jag gick in på de kostnader som herr Huss här åberopade utan förde in resonemanget på stadgandet i 18 § om de allmänna ersättningsregler, som där finns.

Herr HERLITZ (h):

Herr talman! Det är mig en stor tillfredsställelse att kammaren i dag har på sitt bord förslag till dessa viktiga förfogande- och ransoneringslagar. De utgör ju en ryggrad i det system av lagstiftning, som vi behöver i den händelse det mörknar i världen igen.

Tanken går i detta sammanhang till någonting som vi egentligen inte har att göra med i dag. Det är här fråga om ett led i beredskapsarbetet. Jag har flera gånger ställt mig undrande inför hur det förhåller sig med vårt beredskapsarbete på lagstiftningens område i övrigt. För några år sedan signalerades det att statsrådet Mossberg särskilt intresserade sig för detta ämne och hade något formellt eller informellt uppdrag att hålla sin

Förslag till allmän förfogandelag m. m.

hand över att vi, om det brakade lös, skulle ha vår lagstiftning fix och färdig, och vi vet att dåvarande statssekreteraren Thunborg stod vid hans sida. Vi har inte i riksdagsarbetet fått se många produkter av detta arbete under senare år. Det är stora lagkomplex, som vi inte hört någonting om. Vi fick för något år sedan en liten känsla av att exempelvis ett så utomordentligt viktigt ämne som tjänstepliktslagstiftningen förmodligen inte hade blivit föremål för några närmare överväganden. På den punkten är vi således inte på det klara med hur vi skall ha det. Då jag ser två ledamöter av statsrådet närvarande i kammaren, vill jag inte försumma detta tillfälle att framställa en fråga, huruvida de kan upplysa oss, om det fortfarande hålles en fast hand över detta för vår beredskap så utomordentligt viktiga ämne.

Men nu gäller det som sagt de här förevarande lagarna. Jag skall inte rimligtvis fälla något omdöme om hur de har blivit beskaffade; jag har själv tagit del i deras utformning. Men jag får hoppas att de blir någorlunda tillfredsställande. Jag får försäkra kammarens ledamöter, att det är en verkligt kinkig uppgift att försöka utforma lagregler, som tar skälig hänsyn till å ena sidan rikets intressen och behov och å andra sidan det av oss alla, åtminstone i princip, erkända kravet på rättssäkerhet och trygghet. Det är svårt att göra det, därför att det är så utomordentligt vanskligt att sätta sig in i alla de situationer som kan uppkomma under ett krig och alla de olika problemlägen som då kan uppstå. Jag får emellertid, som sagt, hoppas att resultatet har blivit någorlunda gott, och jag får tillägga: Gud vare lov att det inte har kommit någon skada åstad, att arbetet med dessa lagars utformning har tagit väsentligt längre tid än herr statsrådet från början drömde om! Vi har nu inte förlorat någonting därpå, och jag hoppas att vi har vunnit på ett mera grundligt genomtänkande av ämnet.

Jag kunde naturligtvis ha anledning att ta upp en del enskildheter i denna lagstiftning. Jag kunde anmäla huruledes jag i väsentliga delar instämmer med

Förslag till allmän förfogandelag m. m.

reservanterna. Jag kunde peka på en del ämnen därutöver, som jag är ledsn över att de inte blivit reglerade så som jag velat. Jag skall emellertid följa det program, som utskottets ärade ordförande angav för sitt anförande. Han sade nämligen, att han inte skulle inlåta sig på några speciella punkter utan hålla sig till allmänna omdömen. Måhända kommer jag dock att tillämpa principen på ett något annorlunda sätt än han gjorde.

Vad som ur principiella synpunkter har glatt mig i denna lagstiftning är framför allt två saker.

För det första är jag glad över att vi nu vid sidan av förfogandelagen har fått en ransoneringslag. Kammarrens ledamöter erinrar sig, att man under kriget laborerade med föreställningen om att Kungl. Maj:t vid sidan av de befogenheter, som riksdagen hade givit genom förfogandelagen, hade något slags allmän befogenhet att verkställa vad man kallade handels-, förbruknings- och transportregleringar. Därvidlag gavs vaga, diffusa och motsägande motiveringar. Ibland åberopade man regeringsformens § 89, ibland sade man, att det följde av förfogandelagen o. s. v. Detta var en sak som vi ständigt kämpade om under kriget, och det är för mig en glädje, att vi nu kommit till den ståndpunkten, att vi enhälligt brutit staven över detta betraktelsesätt och tveklöst har den uppfattningen att ransoneringar och dylika åtgärder, lika väl som det som står i förfogandelagen, kräver en av riksdagen stiftad lag i botten.

En annan sak, som jag också är glad över, är behandlingen av frågan om clearingavgifter. Det föreligger olika meningar om huruvida dessa clearingavgifter lämpligen bör behandlas i denna lag eller om de, såsom reservanterna tänker sig, skall beslutas av riksdagen i särskilda fall. Jag skall inte gå in på den frågan i vidare mån än att jag säger, att det resonemang som utskottet i det hänseendet har fört är mig ganska obegripligt. Utskottet gör gällande, att clearingavgifterna inte är att likställa med skatter och tullar, eftersom det fiskaliska intresset saknas. Jag skulle vilja fråga,

om inte andra lagutskottet har tänkt på någonting som heter skyddstullar. Där finns inte heller något fiskaliskt intresse, men nog måtte de väl vara skatter. Detta resonemang tycker jag är alldeles förfelat. Jag har emellertid varit ense med utskottsmajoriteten i fråga om resultatet, nämligen att det kan vara rimligt att i denna lag reglera rätten att uttaga clearingavgifter.

Men vad jag framför allt vill stryka under är, att det nu i alla fall omsider är fastslaget, vilken linje vi än går på i denna praktiska fråga, att Kungl. Maj:t hädanefter tar ut clearingavgifter icke av sin egen maktfullkomlighet utan i den mån han har ett riksdagens bemyndigande genom denna lag eller eventuellt på annat sätt. Även därmed bryter vi ju staven över åtskilligt som sades och gjordes under krigsåren, och det är bara bra.

Jag har hittills talat om lagen särskilt med hänsyn till krigsförhållanden. Sedan är det ju en stor fråga, huruvida man skall konstruera den så, att den liksom nu under vissa förutsättningar kan bli tillämplig även under fredsförhållanden. Utskottets ordförande klandrade reservanterna för att de var en smula partitrogna, och jag ber därför att få konstatera, att på denna punkt verkligen föreligger en divergens mellan reservanterna och mig. Jag har noga övervägt, hur man bör se på denna fråga, och för min del såsom medverkande i utredningen stannat vid att det riktiga är att ha en lag som under vissa förutsättningar kan tillämpas även i fredstid, självfallet på det vis lagen anger, nämligen att dess ikraftsättande vid varje tillfälle skall bero av samfälliga beslut av konung och riksdag.

Det är alldeles särskilt på grund av ett praktiskt skäl jag stannat för denna ståndpunkt, nämligen att det spelar mycket stor roll för de myndigheter som skall handha denna lagstiftning, att de har en på förhand given ram, inom vilken de kan avpassa alla förberedelsearbeten, så att hela den administrativa apparaten sedan kan sättas i gång snabbt och rationellt.

En mycket viktig förutsättning i mitt

resonemang är emellertid helt naturligt, att förfogandelagen och ransoneringslagen inte skall mekaniskt sättas i kraft i sin helhet. I stället bör man noga överväga, huruvida situationen påkallar deras ikraftträdande. Och jag fäster särskilt stor vikt vid att man i varje särskilt läge överväger, hur mycket av förfogandelagen som Kungl. Maj:t med hänsyn till omständigheterna kan behöva tillämpa. Man skall inte betrakta det som regel, att lagarna i deras helhet sättes i kraft med alla de befogenheter de innebär, utan lagarna bör ses som en kollektion av möjliga fullmakter; det gäller att avgöra, vilka av de i lagen inneslutna fullmakterna som skall ges åt Kungl. Maj:t. Jag är glad att se utskottets ordförande nicka bifall till vad jag nu sade. Det finns i utskottets utlåtande några ord som till att börja med ingav mig oro, nämligen när det på s. 68 råkar stå: »Finner riksdagen läget medgiva en begränsning av de Kungl. Maj:t tillkommande befogenheterna, har riksdagen fria händer att besluta härom.» Det förefaller nästan som om begränsningar enligt denna formulering skulle vara undantag. Men utskottet har nedtill på s. 71 uttalat sig på ett mera tillfredsställande sätt, i den anda som besjalar mig i detta sammanhang.

Jag vill sålunda starkt understryka, att förutsättningen för att man skall gå på utskottets linje är att vi verkligen får en sådan praxis. Om förfogandelagen på något viss skall tillämpas under fredstid — jag vet inte om det är aktuellt nu eller kan bli det något annat år — hoppas jag livligt att herr statsrådet i enlighet med uttalandena i propositionen noga tillser att inte mera begäres än man för varje särskilt fall anser sig behöva.

Nu skulle möjligen någon kunna säga, att det väl bara har formellt intresse att vi nu stiftar lag om clearing, ransonerering o. s. v. Man kan fråga mig vilken glädje jag — som brukar liksom kämpa för riksdagens rättigheter — har av att vi nu ger Kungl. Maj:t en fullmakt in blanco. Blir läget då bättre än om Kungl. Maj:t tar sådana befogenheter i anspråk med stöd av § 89 regeringsformen? Ja, if

Förslag till allmän förfogandelag m. m.

det blir flera skillnader. Men framför allt vill jag betona, att riksdagen nu tar principiell ståndpunkt beträffande frågan, i vilka lägen det går för sig, att Kungl. Maj:t lagstiftar på egen hand, och i vad slags lägen riksdagen bör vara med. Jag räknar med andra ord på att det steg vi nu tar, i och med att riksdagen säger ifrån under vilka förutsättningar en samfällad lagstiftning erfordras i fråga om ransonerering, clearingavgifter o. s. v., skall ha sina betydelsefulla återverkningar på praxis i fortsättningen när det gäller Kungl. Maj:ts s. k. ekonomiska lagstiftning.

Tråkigt är emellertid, att utskottet liksom Kungl. Maj:t på den punkten har gjort ett alldeles principvidrigt avsteg, i det att man har avskärmat utrikeshandeln. I fråga om utrikeshandeln säges det, att detta är en sak som måste ligga i Kungl. Maj:ts hand och att riksdagen inte kan ha någonting därmed att göra. Jag skall inte här ta upp — något som jag har gjort vid ideliga tillfällen förut i riksdagen — något statsrättsligt resonemang till ådagaläggande av en annan ståndpunkt. Denna fråga skall jag inte fördjupa mig i, och jag skall därför inte heller ta upp till granskning vad utskottet har att säga om detta — uttalanden på s. 39 i utlåtandet som jag för resten inte förstår. Men jag skulle bara vilja säga, att det över huvud taget inte stämmer in med nutida begrepp om folkrepresentations ställning att betrakta detta väsentliga område såsom helt och hållet uteslutet från dess prövning. Vi anser det numera självklart, att riksdagen skall vara med på en mängd områden av för den enskilde mycket mindre kännbar betydelse. Men här har vi ett område, som för hela vårt ekonomiska liv är av den vitalaste betydelse. Det är en nyckelposition, som den som råder över in- och utförseln intar i hela vårt ekonomiska liv. Hur stämmer detta ihop med systemet? Vad kan man över huvud taget ge för logiska skäl för att detta område skall vara skilt från alla andra? Man svarar kanske, att det må vara hur som helst med logiken, men här skall man beakta praktiska synpunkter. Jag

Förslag till allmän förfogandelag m. m.

förstår dessa synpunkter. Det säges, att riksdagen inte kan lägga sig i, hur utrikeshandeln regleras. Jag medger, att om det skulle bli så som jag skulle vilja ha det, nämligen att Kungl. Maj:ts makt över utrikeshandeln är för år reglerades genom en av riksdagen given fullmakt, tror jag att denna fullmakt finge göras mycket vid. Men betydelsen är likväl den, att det då blir ordnat på det sättet, att Kungl. Maj:t hänvisas till att varje år komma till riksdagen och anmäla utrikeshandelns aktuella problem, mer eller mindre ingående allteftersom omständigheterna möjliggör det, och riksdagen får en möjlighet att varje år se på dessa saker, pröva dem och bedöma, vilka återverkningar Kungl. Maj:ts reglering av utrikeshandeln kan få på olika områden. Riksdagen får tillfälle att göra sina reservationer, fastslå att för det och det ändamålet får inte importreglering användas o. s. v. o. s. v. Vad vet jag om hur en sådan befogenhet kunde användas? Säkert är bara att det inte behöver stanna vid blott och bart en fullmakt in blanco.

Jag har bara ytterligare några få saker att säga. Det gäller framför allt en punkt, som ligger vid sidan av själva lagstiftningsfrågan. Förfoganderättskommittén intresserade sig för den tanken, att man skulle kunna ordna det så, att något av riksdagen valt organ på något sätt skulle kunna samverka med Kungl. Maj:t vid tillämpningen av denna lagstiftning. För denna tanke har departementschefen betygt sin aktning. Men han har sagt att denna fråga får lösas i ett större sammanhang. Ja, det är nu litet lustigt med detta. Jag har intresserat mig speciellt för den — och genomlevat skilda öden. I fjol tog jag verkligen det djärva taget att försöka lösa denna sak i ett större sammanhang. Jag reste den inför konstitutionsutskottet såsom en principiell fråga inte bara rörande förfogandelagen utan gällande vad som helst. Ja, se då sade utskottet, att man fick lov att bedöma frågan från fall till fall, att man fick ta upp de särskilda frågorna till bedömande. Då jag nu vänder mig till statsrådet säger han: »Nej, vi får se frågan i

ett större sammanhang.» Hur skall jag komma ur denna förhåxade cirkel? Jag kan inte annat än vidhålla det önskemål beträffande denna sak, som jag uttryckt vid utarbetandet av förfogandelagen och som kommit fram i en högermotion.

I detta avseende ligger saken formellt litet lustigt till. Kammarens ledamöter finner under punkten III i reservationerna, att reservanterna inte har tagit upp denna fråga, därför att de ju önskar, att lagen över huvud taget inte skall bli tillämplig under fredstid, och de anser det tvivelaktigt, om den bör användas under krigstid. Skulle det nu inträffa, att reservanterna får bakslag vid voteringen beträffande 1 §, duger inte längre denna motivering. Av den anledningen hoppas jag, att reservanterna i ett sådant läge kommer att framställa ett positivt förslag om bifall till den i ärendet väckta motionen.

Herr talman! Jag skall sluta med att tillkännage, hur jag från mina utgångspunkter ämnar rösta i denna sak. Med den ståndpunkt jag intagit inom kommittén och med den allmänna mening jag har, att man inte bör springa ifrån sådana ståndpunkter, kommer jag att rösta för 1 § i båda lagarna i den av Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen. I övriga hänseenden däremot delar jag i stort sett de uppfattningar som uttalats av reservanterna.

Herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! När riksdagen nu går att fatta beslut om dessa lagar, är det kanske anledning att slå fast, att desamma har mycket stor betydelse och att det ligger mycket arbete bakom förslagen, innan de kommit på riksdagens bord. Jag känner ett behov av att framhålla det, ty här har under tidigare år åtskilliga gånger frågats, när detta utredningsarbete kunde bli färdigt och när riksdagen kunde få se resultatet av revisionen av förfogandelagen. Det arbete av sakkunniga som utförts ser jag som en garanti för att vi skall slippa överraskningar, om vi nu antar dessa lagar, och därmed kan vi känna en större tillit, om

det skulle komma ofärdstid. Det är därför som hela detta lagkomplex har utarbetats.

Herr Herlitz frågade, hur det står till på andra områden när det gäller en beredskap av liknande karaktär. Jag kan på den frågan svara, att arbetet i det avseendet har inom regeringen uppdragits åt statsrådet Nordenstam och att det pågår för fullt. Vi är alldeles på det klara med att det har ett betydande värde att försöka så långt det är möjligt bygga upp en beredskap på alla de områden, där man rimligen kan åstadkomma en sådan.

Om de nu föreliggande lagförslagen råder i stort sett enighet i de väsentliga ting. Om 1 § tredje stycket i förfogandelagen har emellertid delade meningar gjorts gällande. Det gäller där, huruvida denna lag skall kunna tillämpas även under fredstid, när det uppstår knapphet på en vara eller risker för att knapphet skall inträffa med hänsyn till händelser utom riket. Det sistnämnda bör betonas. Det har sagts, att lagen kan missbrukas och att det vore säkrare med särskild lagstiftning i dylika situationer, men erfarenheten säger ju, att detta knappast är ändamålsenligt. Det är också rätt typiskt och har sin betydelse vid bedömningen av frågan, att de sakkunniga som har utarbetat förslaget har varit enhälliga på den punkten. Det är sålunda på det sättet att den i denna fråga kanske mest sakkunnige riksdagsledamoten från oppositionspartierna hyser den uppfattningen, att propositionens och utskottets linje i den här huvudpunkten är den riktiga.

Det går inte an att misstänka myndigheter i så hög grad, att man har rätt att uttrycka sig på det sätt som herr Huss nyss gjorde. Han undrade om den här beredskapslagstiftningen skall kunna tillämpas, om det blir t. ex. brist på kaffe i Brasilien. Det är ju så, att vi för närvarande kan sägas ha en sådan brist-situation, vilket tar sig uttryck i att kaffepriset oupphörligt stiger. Regeringen har fullmakt att ingripa fram till den 1 juli i år, men något ingripande har inte skett. Därför känner jag ett behov att säga, att när regeringen inte begär en

Förslag till allmän förfogandelag m. m.

förlängning av de nuvarande fullmakterna, skulle det kanske finnas plats för litet oro, om någonting skulle inträffa, utan att det behöver vara fråga om krigsfara. Samhället är så komplicerat i våra dagar. Det kan t. ex. uppstå en ganska penibel situation i det här landet, om vi t. ex. skulle råka ut för en ordentlig köldperiod och våra transportvägar därigenom skulle komma att stängas. Då skulle myndigheterna stå utan möjligheter att ingripa. Nu när vårsolen skiner, herr talman, kanske det inte är så farligt att i riksdagens första kammare yppa, att situationen var rätt bekymmersam för någon månad sedan, när isarna var som svårast. Hade dessa svårigheter pågått ytterligare några veckor, hade det nog tyvärr uppdragats, att vår beredskap ingalunda var god. Men det skulle inte ha berott på att myndigheterna hade hindrat beredskapen med en mängd regleringar och konstigheter, utan det skulle helt enkelt ha berott på att det har skett en strukturförändring inom vår bränsleförsörjning, som haft till följd att det måste vara en nästan jämn tillförsel av olja till den svenska marknaden för att inte besvärligheter omedelbart skall uppstå. Jag har personligen i livligt minne åren 1950 och 1951, då jag fick uppbära åtskilligt klander för den dåliga beredskap som vi hade uppehållit på bränsleområdet. Vi var ju då på väg att avveckla våra kristidsanordningar, och så kom det ett krig. Det hotade inte Sverige, utan det fördes borta i Korea, men därigenom uppkom på nytt besvärligheter för oss, och vi fick åter börja bygga upp kommissioner och prisregleringar och allt sådant.

Det finns alltså anledning att vid detta tillfälle slå fast, att den föreslagna lagstiftningen ger uttryck för mycket stor moderation från myndigheternas sida. Det förhåller sig ingalunda så, att de begär alla möjliga fullmakter. Var och en som har trängt djupare in i dessa svåra frågor har kommit fram till den uppfattningen, att vi inte kan undvara en sådan beredskapslagstiftning. Alla är överens om att vi helst av allt önskar slippa sätta lagarna i kraft, men om så sker, bör det

Förslag till allmän förfogandelag m. m.

under fredliga förhållanden ske i samförstånd med riksdagen. Det säges i reservationerna, att den granskning som då kommer till stånd väl huvudsakligen blir av formell karaktär. Regeringen skulle, säger reservanterna vidare, inte ha någon skyldighet att redogöra för den situation som föreligger, den bara kräver att beslut fattas. Jag tror inte att det är så bra för riksdagens anseende att sådana uttalanden göres av ett riksdagsutskott, ty det är ju att delvis underkänna sig själv. Nog måste man väl ändå förutsätta, att riksdagen kan få alla de upplysningar den begär. Den grundlighet som utmärker den svenska riksdagen, då det gäller dess granskning av förslag, är en ganska god garanti för att alla upplysningar kommer att lämnas.

Jag skall inte syssla med några detaljer i utskottsförslaget. Jag tycker att det väsentliga är frågan om första paragrafens utformning. Därom råder delade meningar, och det är klart att jag är glad över att utskottets majoritet har tillstyrkt propositionens förslag. Ett par saker därutöver bör jag kanske dock framhålla för att skingra de missförstånd som annars möjligen kan uppkomma.

Man har sagt att clearingavgifterna och prisutjämningsavgifterna är av sådan beskaffenhet, att de kan jämföras med skatter och andra pålagor som riksdagen allena bestämmer om. Det förhåller sig väl ändå inte så, eftersom det rent fiskaliska intresset i detta fall saknas. Pengarna går ju inte till statskassan, utan ett eventuellt överskott skall disponeras på angivet sätt. Då finns intet intresse för regeringen att ta ut mera genom sådana avgifter än som är nödvändigt för att nå det speciella syftet med avgifterna. Tullar och avgifter av här ifrågasvarande slag bör alltså inte förblandas. Jag tror för övrigt inte att de avgifter som det här är fråga om kommer att tillgripas i onödan. Denna lagstiftning medger ju inte att avgifter tas ut av prispolitiska skäl, utan endast av försörjningshänsyn, och den skillnaden bör uppmärksammas. Riksdagen har i annat sammanhang medgivit en förlängning av fullmakter åt Kungl. Maj:t beträffande prisutjämnings-

avgifter, men den saken hänger inte samman med denna lagstiftning; här är det som sagt fråga om rent försörjningsmässiga motiv.

Herr Herlitz frågade, hur det egentligen kommer sig, att inte utrikeshandeln kan inbegripas i en sådan lagstiftning att riksdagen kan medverka vid avgörandena därom utan att Kungl. Maj:t därvidlag bara åberopar § 89 regeringsformen. Jag vill med anledning därav framhålla, att den utredning som lagt fram förslaget till förfogandelag och ransoneringslag har dryftat även det spörsmålet. Utredningens majoritet kom fram till den ståndpunkten att dessa frågor faller under § 89. Herr Herlitz har emellertid anmält en avvikande mening på den punkten. Jag vill gärna säga, att regeringen — vilken regering det än är som sitter — behöver väl inte vara rädd för att riksdagen medverkar vid handläggningen av dessa frågor, utan det är rent praktiska skäl som varit avgörande. När man granskar de olika synpunkterna, kommer man fram till att detta, som herr Herlitz mycket riktigt sade, bör tas upp i ett större sammanhang. Jag förstår, att en enskild ledamot som driver sin mening kan tycka att det på detta område inte går så fort som han skulle önska, men så är det ju ofta, när man hyser en uppfattning som inte omfattas av flertalet.

När man i detta sammanhang anför beslutet om prisregleringslagen och pris kontrollen som ett avskräckande exempel på att regeringen bara vill skaffa sig befogenheter även i fredstid och att riksdagen skjutes åt sidan, så vill jag säga att jag finner det exemplet tämligen misslyckat. Det är ju ingalunda så, att Kungl. Maj:t har gått vid sidan om riksdagen, utan Kungl. Maj:t har haft riksdagen med sig. Om en minoritet inte tycker om prisregleringslagen så är det en sak, men det har ingenting med den konstitutionella frågan att göra. Så snart det finns en majoritet, som hyser den uppfattningen att vi alltså bör behålla prisregleringslagen, varken underlättas eller försvåras den lagstiftningen av att detta rent beredskapsmässiga lagkom-

plex kommer till. Det är väl helt enkelt så, att det här föreligger en motsättning, som är av partipolitisk karaktär och som enligt min mening inte på något sätt logiskt kan åberopas i detta sammanhang. Om man nu efter noggrann prövning har kommit fram till att det även under fredliga förhållanden kan inträffa en situation som bör föranleda samhället att ingripa, har detta sålunda skett på fullt objektiva grunder.

Vad beträffar de punkter, där utskottet har ändrat regeringens förslag, skall jag inte säga annat än att jag med jämnmood kan bära dessa ändringar. Det viktigaste är att 1 § blir fastställd på det sätt som utskottet förordar, och därför hoppas jag, att denna kammare biträder utskottets förslag.

Herr LUNGGREN (h):

Herr talman! Utskottets ärade ordförande, herr Norman, uppehöll sig ganska länge vid reservanternas uttalande om den allmänna motiveringen. Herr Norman ville göra gällande, att bakom detta uttalande låg en önskan hos reservanterna att skydda spekulationsvinster. Jag kan försäkra herr Norman, att det är mig fullständigt fjärran att vilja skydda sådana vinster. Jag är precis lika angelägen som herr Norman om att de allmänna intressena skall gå före de enskilda i en sådan situation. Reservanternas avsikt är endast, att personer, som fått varor beslagtagna eller fått produktionsåläggande, skall få ersättning för sina kostnader, så att de inte åsamkas några förluster. Men därmed menar vi inte att de skall få ersättning för indirekta skador, alltså uteblivna vinster.

Herr Norman gjorde gällande, att bakom reservanternas inställning låg dels hänsyn till de partivänner som väckt motioner i dessa frågor, dels också valtaktiska spekulationer. Bakom utskottsmajoritetens ståndpunkt låg däremot endast sakliga överväganden och icke något hänsynstagande till regeringen eller några partipolitiska överväganden. Ja, herr Norman, kan man inte möjligen tänka sig, att det även bakom reservan-

Förslag till allmän förfogandelag m. m. ternas ståndpunkt ligger sakliga överväganden? Det är väl ändå inte alldeles uteslutet att så kan vara fallet.

Herr Norman sade att det inte är nödvändigt att alla folkpartister och högermän röstar med reservationen. Det är det naturligtvis inte — var och en röstar ju som han vill, och vi hörde nyss att herr Herlitz har en från sina partivänner avvikande mening i fråga om 1 §. Men jag skulle vilja vända på resonemanget och säga, att det väl inte heller är alldeles nödvändigt att alla ledamöter av regeringspartierna röstar med majoriteten i denna fråga.

Herr talman! Jag ber alltså i fråga om 1 § att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Jag har bara att uttala min tacksamhet till herr Lundgren för den deklaration han här har gjort. Jag skall å min sida göra det erkännandet, att det är klart att den möjligheten finnes att sakliga skäl föreligger hos reservanterna — jag vill till och med säga att jag är övertygad därom. Anledningen till att jag var angelägen att taga upp frågan om partipolitiska ståndpunkter litet utförligare var att regeringspartiernas representanter, både socialdemokraternas och bondeförbundarnas, i detta ärende följer en linje och oppositionens företrädare en annan. Nu är vi överens om att här inte föreligger något partipolitiskt bedömande av frågan, utan att vi allesamman efter bästa förmåga prövat detta spörsmål uteslutande ur sakliga skäl.

Jag begärde ordet därför att jag hade uttryckt mig oklart i en detalj i mitt första anförande, beroende därpå att jag i hastigheten inte kunde erinra mig i vilket sammanhang en viss diskussion hade förekommit i utskottet om den enskildes rättsskydd och om möjligheterna att på bästa sätt skriva i lagen så att detta blir tillgodosett. Jag har således ett behov att klarlägga vad jag syftade på, ty nu vet jag i vilket sammanhang det förekom. I ett par motioner av re-

Förslag till allmän förfogandelag m. m.

presentanter för folkpartiet i bägge kamrarna, bland annat fru Gärde Widemar i denna kammare, har frågan om den enskildes rättsskydd kontra handels- och användningsförbud tagits upp. I dessa motioner framhålles, att det är angeläget ur synpunkten av den enskildes rättsskydd att dessa ärenden handläggas av försörjningsorganen under betryggande former. Med utgångspunkt från detta konstaterande hemställer motionärerna om ett uttryckligt stadgande att den, mot vilken sådant förbud överväges, skall beredas tillfälle att yttra sig innan ärendet avgöres. Detta önskemål ville jag för min del tillgodose i själva lagtexten, och flera med mig. Vi fick inte majoritet, och sedan kunde vi allesamman godtaga den motivering, som utskottet anför för sin ståndpunkt att det inte föreligger behov att skriva ut denna självklara sak i lagtexten.

Jag vill framhålla detta för att understryka, hur allvarligt jag personligen ser på vikten av att man i största möjliga mån tillgodoser den enskildes rättsintressen och ger honom det skydd som han behöver.

Herr HUSS (fp):

Herr talman! Jag vill bara göra en liten replik på en enda punkt till vad herr statsrådet sade, nämligen i fråga om prisregleringslagen.

Herr statsrådet menade att det var misslyckat att anföra den som ett exempel i denna debatt, men jag måste säga att jag inte kan inse att så är fallet, och det av följande skäl. Jag håller fullständigt med herr statsrådet om att i fall det har gått politik i en fråga är det med hänsyn till utgången tämligen likgiltigt om den tas upp som en ny lag eller som ett ikraftträdande av en fullmaktslag. Herr statsrådet måste dock erkänna, att det blir en mycket stor skillnad i den förberedande behandlingen om vi får en ny lag eller bara skall granska ikraftträdandet eller förnyelsen av en fullmaktslag. Se nu t. ex. på den förlängda prisregleringslagen — jag återkommer till den av skäl som jag

nämnde nyss. Den frågan kommer på kamrarnas bord om en vecka. När den föredrogs i utskottet tog det hela kanske en timme, men hade det gällt en alldeles ny lag måste nog herr statsrådet hålla med mig om att prövningen av denna lag hade tagit betydligt längre tid och blivit betydligt grundligare än nu.

Jag har med detta endast velat belysa, varför jag inte tror att det är helt ur vägen att påpeka faran av att ikraftträdande av fullmaktslagar blir en mycket summarisk affär, som inte garanterar en verklig sakbehandling av frågorna.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, utom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, hade i avseende på den nu föredragna punkten yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Lundgren*, att utskottets hemställan skulle bifallas med de ändringar, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen, såvitt anginge nämnda punkt; samt 3:o), av herr *Norling*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som påyrkats i motionen II:496. Herr talmannen anförde vidare, att propositioner nu komme att framställas först särskilt angående utskottets hemställan, i vad den avsåg 1 § i det av utskottet tillstyrkta förslaget till allmän förfogandelag, och sedermera särskilt rörande utskottets hemställan i övrigt.

Därefter gjorde herr talmannen till en början propositioner, dels på godkännande av 1 § i förslaget till allmän förfogandelag, dels därpå att nämnda paragraf skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den vid utlåtandet fogade reservationen, dels ock på paragrafens godkännande med den ändring, som påyrkats i motionen II:496; och förklarade herr talmannen sig finna propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundgren* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits paragrafens godkännande med den lydelse, som för-

ordats i den vid utlåtandet fogade reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 1 § i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 19 tillstyrkta förslaget till allmän förfogandelag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda paragraf med den lydelse, som förordats i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundgren* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 32.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets i punkten A gjorda hemställan i hittills ej avgjorda delar samt vidare därpå att utskottets hemställan skulle bifallas med de ändringar, som förordats i den vid utlåtandet fogade reservationen, såvitt anginge motsvarande delar av nämnda punkt; och förklarade herr talmanen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan i angivna delar, sig anse denna proposition vara med övertygande ja besvarad.

Herr *Lundgren* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 19 punkten A i hittills ej avgjorda delar, röstar

Förslag till allmän förfogandelag m. m.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med de ändringar, som förordats i den vid utlåtandet fogade reservationen, såvitt angår motsvarande delar av nämnda punkt.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundgren* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 32.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Vidkommande motiveringen, yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets yttrande under avsnittet »VII. Ersättningsgrunder vid förfoganden enligt en allmän förfogandelag» skulle godkännas, dels ock, av herr *Lundgren*, att berörda yttrande skulle godkännas med de ändringar, som förordats i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Vid därefter enligt dessa båda yrkanden gjorda propositioner godkändes utskottets yttrande.

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten C.

Herr LUNDGREN (h):

Herr talman! Med hänvisning till vad jag tidigare anfört ber jag att få yrka bifall till den reservation som vid denna punkt är fogad till utskottets utlåtande.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets yrkande.

Förslag till allmän förfogandelag m. m.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet fogade reservationen, såvitt angick nämnda punkt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten D.

Herr LUNDGREN (h):

Herr talman! Sedan kammaren avslagit reservationens yrkande i fråga om 1 § och denna lag alltså skall gälla även i fredstid, blir frågan om ett organ för riksdagens medverkan aktuell. Reservanterna, som utgått från att lagen icke skulle tillämpas i fredstid, hade icke ansett sig under sådana omständigheter böra tillstyrka de motioner som väckts i detta hänseende.

Med hänsyn till det nu fattade beslutet hemställer jag, herr talman, om bifall till motionerna I:392 och II:497, vilket innebär beslut om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i syfte att söka åstadkomma ett organ för riksdagens medverkan i dessa ärenden.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Sedan kammaren bifallit utskottets hemställan i de olika föregående punkterna och jämväl utskottets motivering i dess helhet, hemställer jag om bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna i nu ifrågavarande delar; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten E.

Herr LUNDGREN (h):

Herr talman! Enligt reservanternas mening är det utomordentligt viktigt att dessa ärenden handlägges på sådant sätt, att rättssäkerhetssynpunkterna i tillbörlig mån tillgodoses. För att skapa dylika garantier bör enligt reservanternas uppfattning en person, som förvaltar domarämbete, delta i handläggningen av dessa ärenden.

Visserligen är det så, herr talman, att Kungl. Maj:t i administrativ väg bestämmer i dessa hänseenden, men i utskottets motivering kan utskottet uttala ett önskemål i den riktningen, vilket gjorts i reservationen nr IV, där reservanterna föreslår en ändring i utskottets motiveering.

Jag ber alltså, herr talman, att på denna punkt få yrka bifall till reservation nr IV.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Med hänvisning till utskottets motivering och till vad jag har yttrat i här förevarande spörsmål i anföranden som har föregått de nu fattade besluten hemställer jag om bifall till utskottets förslag under punkten E.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid utlåtandet fogade reservationen, såvitt angick nämnda punkt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i värnpliktslagen m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om motverkande av älgskador å växande skog.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner angående åtgärder för motverkande av skadegörelse av älg å växande skog.

Tredje lagutskottet hade till behandling innehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 265 i första kammaren av herr *Pålsson* m. fl. och nr 292 i andra kammaren av herr *Agerberg* m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en utredning angående ändring i viss i motionerna antydd riktning av gällande bestämmelser för »älgskadefonden för norra Sverige» ävensom av jaktstadgan i syfte att underlätta åtgärder för motverkande av skadegörelse av älg å växande skog.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 265 och II: 292, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Albert Hermansson, Pålsson, Magnusson, William Ohlsson, Georg Carlsson, Munk-tell* och *Jansson* i Benestad, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen i anledning av motionerna I: 265 och II: 292 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om den utredning, som kunde befinnas erforderlig för framläggande av förslag till sådan ändring av bestämmelserna för älgskadefonderna, att dessa fonder jämväl kunde disponeras för lämnande av bidrag till plantering eller sådd i av älg skadad ungskog.

Herr **PÅLSSON** (bf):

Herr talman! Som motionär i det föreliggande ärendet och som reservant i det utskottsutlåtande som nu behandlas ber jag, herr talman, att något få ta kammarens tid i anspråk.

De år från år ökade skadorna på ungskogsbeståndet framför allt talkulturer,

uppkomna genom det allt talrikare älgbeståndet, har utgjort motivet för de motioner som tredje lagutskottet behandlat i det nu föreliggande ärendet. Motionerna syftar till sådan ändring av gällande bestämmelser, att ersättning för genom älg uppkomna skador på skog skulle kunna ersättas från älgskadefonden. Därutöver syftar motionerna till en sådan ändring av 16 § i jaktstadgan, att älg, som efter särskilt tillstånd fällt vintertid, skall tillfalla markägarna i stället för, som nu gäller, kronan.

Efter denna korta och mera allmänna redovisning av vad ärendet gäller skall jag övergå till att säga några ord om utskottsutlåtandet. I detta sammanhang hade det legat mycket nära till hands att föra ett rätt utförligt resonemang omkring en del av i ärendet avgivna remissyttranden. Emellertid skall jag med hänsyn till dagen och timmen samt de stundande påskferierna försöka att i görligaste mån undvika ett sådant resonemang. Det är möjligt att jag vid min argumentation emot utskottsmajoritetens förslag inte kan helt undgå att beröra remissyttrandena, men jag skall söka iaktta nödig begränsning. Ärendet är i alla fall av så stor betydelse för stora delar av vårt land att jag anser det rimligt att få ta en stund i anspråk.

Utskottets yttrande — för att gå direkt på det — börjar mitt på s. 9 i utlåtandet och är för majoritet och reservanter gemensamt ända fram till de två översta raderna på s. 10. Vid den mening som börjar med orden »Det föreligger dock mellan dessa fall en skillnad så till vida» etc. upphör enigheten och skiljaktigheterna anmäler sig.

Vari består skillnaden? Jo, först har utskottet enhälligt — både majoriteten och de sju reservanterna — bekänt sig till principen att skador på växande ungskog bör ersättas lika väl som skador på åkergröda. Men efter den gemensamma principdeklarationen upphör, som jag nyss sade, enigheten. Utskottsmajoriteten vägrar att dra någon som helst konsekvens av den som fullt riktig godkända principen, under det att reservanterna däremot i sitt förslag söker omsätta principen i handling i den mån detta

Om motverkande av älgskador å växande skog.

av givna betingelser är praktiskt och ekonomiskt möjligt. Jag anser det tillkomma mig som reservant att något närmare granska utskottsmajoritetens argumentering för sitt avslagsyrkande.

Till en början framhåller utskottsmajoriteten skillnaden mellan skador på åkergröda och skador på skog och framhåller, att i fallet åkergröda gör den skadelidande en omedelbar ekonomisk förlust, vars storlek är lätt att uppskatta, under det att utskottet menar att skadorna då de gäller skog är beroende av beståndets framtida utveckling och dess förmåga till självläkning, vilken sistnämnda omständighet anses göra skadeuppskattningen särskilt svår och vanskelig.

Utskottet framhåller vidare, att det ingalunda är säkert, att en återplantering är den lämpligaste lösningen samt slutar detta avsnitt med följande, i mitt tycke rätt dråpliga sats: »Då några garantier icke finnes för att icke också det efter en återplantering uppkommande beståndet skadas av älg, kan det tvärtom vara riktigare att låta ett delvis skadat bestånd växa vidare och sedan vid gallringen ta ut de mest skadade träden.»

Den satsen förefaller, i varje fall för mig, återge en högst fatalistisk syn på problemet. Skulle man tillåta sig att överföra den satsen till ett för menige man litet mera begripligt språk kan jag inte förstå annat än att den skulle få lov att lyda ungefär så här: Skogsägare, låt bli att syssla med skogsvård i form av sådd och plantering! Låt naturen och Vår Herre sköta saken — sedan kan ni om 40, 50 år gallra i marbuskarna och sedan blir allt bra!

Även om jag har den allra största respekt för de här nämnda krafterna och även om jag medger att skogsvården inte precis hör till de exakta vetenskaperna, kan jag för min del inte ansluta mig till en linje sådan som den utskottet förordar, nämligen att lägga armarna i kors och invänta naturens självläkning. Jag menar tvärtom, att vi i denna utvecklingsprocess bör hjälpa till så gott vi kan med de åtgärder som står oss till buds.

Gentemot utskottets påstående, att uppskattningen av älgskador skulle bli särskilt svår och vanskelig, vill jag framhålla följande. Utskottet har i sin redovisning av på hithörande område gällande bestämmelser bland annat framhållit, att bidrag av allmänna medel för åtgärder till motverkande av skadegörelse på skog i viss utsträckning kan erhållas i annan ordning. Utskottet hänvisar i det avseendet till en kungörelse nr 239 av den 21 maj 1948. Under uppgift om att i här avsedd skadegörelse även ingår sådan skadegörelse som åstadkommes av vildnad framhåller utskottet, att såväl lån som bidrag utgår till kostnaderna för dessa skogsförbättrande åtgärder. — Inom parentes vill jag bara säga, att det väl är som vanligt även i detta fall, nämligen att dessa låne- och bidragsmedel är ytterligt starkt begränsade. — Bortsett från den omständigheten vill jag emellertid därutöver konstatera, att väl även i detta fall nödvändigtvis måste ske en skadevärdering på skador, åstadkomna bland annat just av vildnad, och denna värdering måste väl föregå lämnandet av lån och bidrag.

Det är för mig svårt att förstå, varför utskottet när det gäller bidrag från älgskadefonderna kan anse att skadevärderingsproceduren skulle bli så svår och vanskelig. Man har ju uppenbarligen kunnat ordna denna sak när det gäller de bidrag som utgår enligt 1948 års kungörelse. Det förefaller mig som om det snarare borde vara lättare att ordna värderingsproceduren för bidrag ur älgskadefonderna. De ersättningar som utbetalas enligt 1948 års kungörelse tas ju från allmänna medel och har en väsentligt annan karaktär än bidragen från älgskadefonderna. Om länsmyndigheterna, d. v. s. skogsvårdsstyrelserna och älgskadenämnderna, som till övervägande delen består av praktiskt och kunnigt skogsfolk, i sin verksamhet inte skulle möta besvärligare problem än värdering av älgskadad skog, skulle dessa myndigheter sannerligen kunna föra en mycket rofylld tillvaro.

Utskottsmajoritetens hänvisning till svårigheterna att verkställa en rättvis

Om motverkande av älgskador å växande skog.

värdering är enligt min uppfattning ingenting annat än ett löst påstående, som saknar täckning i verkligheten. Reservanternas förslag, att överlämna värderingsförfarandet till länsmyndigheterna innebär däremot en fullt framkomlig linje, som ej innesluter några större riskmoment.

Utskottet skriver sedan i sitt utlåtande följande, som jag ber att få citera: »Till de anförda svårigheterna vid bestämmandet av ersättning för älgskador på skog kommer dessutom det förhållandet, att älgskadefonderna såsom framhållits i de flesta remissyttrandena säkerligen icke skulle förslå till ersättningar för såväl skador på gröda som på skog. Visserligen är utbetalningarna för skadegörelse på gröda från fonderna i Norrland jämförelsevis obetydliga, men krav på götgörelse för skogsskador skulle helt säkert komma att resas även inom sådana län, där under en följd av år fonderna icke räckt till att täcka ens godkända skadebelopp för skador på åkergröda. Och det bör icke komma i fråga att meddela särskilda bestämmelser för rätt till ersättning för älgskador på skog allenast för de norrländska länen, utan sådana bestämmelser måste enligt utskottets mening avse hela landet.»

Reservanterna anser för sin del också, att denna ersättning bör utgå i hela landet, men vi håller oss strikt inom ramen för i älgskadefonderna tillgängliga medel.

Om man ställer utskottets citerade uttalande emot den erkänt riktiga principen, att skador på växande skog bör ersättas lika väl som skada på åkergröda, ter sig uttalandet ganska märkligt. Jag vill erinra om ett faktum som redovisas i motionerna, nämligen att i Jämtlands län inbetalades under föregående år 74 000 kronor i älgskadeavgifter. Under samma år utbetalades såsom ersättning för skador på åkergröda 900 kronor, medan jaktvårdsföreningen fick 17 000 kronor för sin verksamhet. Det kan väl inte ligga något orimligt i att i ett län där älgstammen är så stor som i Jämtland — det finns ju fler län som har en talrik älgstam — och där skogsskadorna är

stora, medan skadorna på åkergrödan är små, man inom ramen för i länets älgskadefond tillgängliga medel utbetalar ersättning för skogsskador lika väl som för åkerskador. Jag kan faktiskt inte förstå vad som ligger bakom utskottets resonemang på denna punkt.

Det må ursäktas mig att jag drar den slutsatsen, men för mig som norrlänning ligger den mycket nära till hands, nämligen att utskottet tydligen menar, att eftersom älgskadefonderna i vissa län i Syd- och Mellansverige inte förslår för att täcka där förekommande åkerskador, och måhända än mindre för täckande av skogsskadorna, så skall skogslänen, företrädesvis i norra Sverige, inom vilka län man har stora skogsskador, men små eller inga skador på åkergrödan, inte heller få disponera de medel, som finnes tillgängliga i vederbörande läns älgskadefond, för bidrag till avhjälpande av skogsskadorna. Med andra ord: Om älgskadefonderna i de syd- och mellansvenska länen icke räcker till för att täcka hela fältet av skador i de länen, skall de norrländska länen icke få disponera sina egna älgskadefonder för att lämna bidrag till restauration och avhjälpande av skogsskador. Kontentan av detta resonemang måste väl slutligen bli, att först skall man ha full täckning i landets södra delar innan man så småningom kan börja fundera på att låta landets norra delar disponera över sina egna älgskadefonder. Jag kan i varje fall inte tolka utskottets utlåtande på annat sätt. Jag hade trott att den mentaliteten numera skulle ha helt försvunnit, men man rödgas då och då konstatera, att denna gamla syn på norra Sverige alltså lever kvar.

Vad jag nu kommer att säga är kanske en felaktig slutsats av mig. Men då utskottets resonemang på denna punkt fördes i ett sådant sammanhang, har jag faktiskt stannat inför frågan om det inte möjligen är så, att utskottet sätter större värde på lövskogen i södra Sverige än på tallkulturerna uppe i Norrland. Det ligger nära till hands att komma över till den frågeställningen. Jag överlåter åt andra att lämna svaret. Skulle det bli

Om motverkande av älgskador å växande skog.

jakande skall jag redan nu anmäla en avvikande mening.

Utskottet går sedan över till att framhålla, att det är för utskottet klart att detta problem måste lösas genom förebyggande åtgärder. Utskottet tänker därvid främst på radikalmedlet ökad avskjutning. Jag tror också att det kan vara riktigt. Jag vill dock nämna, att vi under de två senaste åren har haft utvidgad jakttid hemma i Jämtland med en hel vecka och med rätt att skjuta årskalv. Vi har också haft licensjakt under särskilda tider. Hittills har vi emellertid inte sett några påtagliga spår därav i form av minskade skogsskador, utan tvärtom har dessa på sina håll ökat, vilket väl då beror på att avskjutningen måhända inte varit tillräcklig.

Jag förnekar inte det riktiga i argumentet att man måste öka avskjutningen, men jag menar att intill dess denna ökade avskjutning har hunnit verka — och den tycks inte verka särskilt snabbt — kan man inte undgå en fortsatt skadegörelse på skogen. Det vore väl ändå rimligt att man, intill dess den ökade avskjutningen ger resultat, fick ta tillgängliga medel i anspråk för att hjälpa framför allt de enskilda mindre skogsägare, vilka drabbas av dessa omfattande älgskador.

I detta sammanhang kan jag inte underlåta att nämna, att det i ett remissyttrande anföres någonting om att en sådan skada inte bör ersättas om vederbörande skogsägare har underlåtit att göra sitt för att minska älgstammen. Jag vill gentemot detta fråga, om man över huvud taget kan föra ett sådant resonemang i fråga om län, där bondeskogsbruken omfattar minst hälften — och många gånger mer — av arealen. Vi har ju små enheter däruppe. Under jakttiden kan det mycket väl hända att älgflocken uppehåller sig en mil ifrån ett bondeskifte, men att den sedan under vintern slår sig ned på skiftet och gör skada. Man kan väl ändå inte gärna begära att jordägaren, som saknade kunskap om älgens vistelse under den tid jakten pågick, skulle ha gett sig ut för att göra allt vad han kunnat för att decimera be-

ståndet, som då vistades på ett område där han saknade jakträtt. Det kan inte betraktas som orimligt i ett sådant läge, att vederbörande får ett handtag av det allmänna.

I detta sammanhang måste jag faktiskt ingå på en argumentering emot det tidigare framförda påståendet, att man skulle vänta och gallra bort de skadade träden sedan de vuxit upp och man ser vad resultatet av skadan blivit. Jag undrar hur det skogsbestånd skulle komma att se ut, där man efter 25, 30 eller 40 år skulle verkställa en gallring med älggen som stämplingsförrättare! Jag är inte alls övertygad om att älggen kan ersätta jägmästaren eller länsskogvaktaren på detta gebit.

Jag kan alltså hålla med om att man bör tillgripa en ökad avskjutning, men det verkar inte som om utskottet självt riktigt tror på den satsen. Då vi nådde fram till motionens andra yrkande, nämligen om ändring av 16 § i jaktstadgan, att älg skulle tillfalla markägaren, som efter tillstånd fått fälla den, i stället för nu kronan, vägrade utskottet att vara med därom. Och för egen del uppgav jag det kravet. Jag gjorde det icke därför att jag var övertygad om att utskottets linje var den riktiga, utan därför att det var mera väsentligt för mig att genomdriva den stora frågan, nämligen om möjlighet att bereda möjlighet till bidrag från älgskadefonden. Men jag menar, att när utskottet nu tror så absolut på ökad avskjutning såsom förebyggande åtgärd — hade det då varit så farligt att låta den enskilde markägaren, som efter särskilt tillstånd fällt älggen, att också få behålla den? Han skulle ju ändå få erlagga älgavgift. Den kunde gärna vara högre än den vanliga, det har jag ingenting emot. Den omständigheten att han får behålla djuret måste emellertid på ett helt annat sätt stimulera honom att medverka enligt utskottets linje till en decimering av älgbeståndet.

Det förefaller som om utskottsmajoriteten inte riktigt tror på sin tes, eller också innebär dess resonemang ett missstroende mot myndigheternas möjligheter till kontroll. Jag har också svårt att för-

Om motverkande av älgskador å växande skog.

stå utskottets linje, då myndigheterna eljest i stor utsträckning ger tillstånd till licensjakt. Här skulle det säkerligen bli bara ett fåtal fall, där vederbörande markägare efter skogsvårdsstyrelsens och älgskadenämndens hörande fick tillstånd att fälla en eller annan skadegörande älg. Varför det skulle vara så svårt att kontrollera detta begriper jag inte. Antingen tror alltså inte utskottet på sin tes om ökad avskjutning, eller också misstror utskottet myndigheternas möjligheter att utöva kontroll.

Det ges ju också en tredje möjlighet, som kan ha påverkat detta förhållande och som återfinnes i något remissyttrande, nämligen att den gamla tjuvskyttelegenden, om jag så får säga, lever kvar. Man tror att den möjligheten är så utomordentligt riskabel.

Jag hör till dem som har bott i ett skogslän i hela mitt liv, och jag är inte alldeles främmande för hur folk betar sig då de jagar älg. Jag vet att det i min ungdom och även längre fram i tiden tjuvsköts en och annan älg. Men vad blev resultatet av det? Jo, när ryktet hade gått genom byar och i socknar var det allra minst fyra älgar som hade tjuvskjutits i stället för en. Jag förstår därför om man fortfarande tror på detta tjuvskytte. Jag vill tillägga att när jag träffar på en trossats, som grundar sig på legender och mytbildning, går jag hellre omkring den än rakt över den, åtminstone i första omgången. Så småningom blir man väl övertygad om hur det verkligen förhåller sig.

Jag vill även säga ett par ord beträffande ett stycke på s. 11 i utlåtandet, där utskottet hänvisar till domänstyrelsens yttrande, i vilket meddelas att styrelsen gemensamt med skogshögskolan och skogsforskningsinstitutet påbörjat grundliga undersökningar rörande älgens skadegörelse på skog och att man därvid prövat olika preparat, som skulle kunna spridas i syfte att avvärja älgskador. Det sägs emellertid, att man inte kan vänta något påtagligt resultat av denna undersökning under de närmaste åren. Ja, under sådana förhållanden kan vi väl lämna detta argument åsido, så-

som allt för fjärran liggande. Om det dröjer många år innan man kommer till ett resultat på detta område, hinner det ju åstadkommas åtskilligt med skador under tiden. Jag vill gärna hoppas att man uppnår ett resultat, men man får ju inte åstadkomma någonting som ställer till inbördeskrig mellan de olika jaktlagen och stänger in älgarna inom ett visst område.

Om man lyckas få fram ett dylikt preparat utan nämnda olägenhet kan man kanske gissa på att det blir av den beskaffenheten, att det får lov att läggas ut på nytt med rätt täta mellanrum, och det blir ju en dyrbar sak. Det blir måhända dyrare och vanskligare än om man genom plantering eller sådd avhjälpes skadorna. Jag vill emellertid som sagt gärna hoppas att man skall lyckas. Det är bara det, att jag tror man kan vänta ett resultat först om åtskilliga år och att det under tiden kan ske omfattande skador.

Till sist vill jag säga, att då de sju reservanterna här går på en annan linje än utskottet är det i medvetande om de stora skadorna på ungsogsbestånden och i medvetande om att dessa skador kan väntas öka på grund av en fortlöpande ökning av älgstammen. Vi menar att detta är saker och ting, som inte är svåra att slutgiltigt knäcka för de skogsvårdande länsmyndigheterna, älgskadenämnderna och länsstyrelserna. Reservanterna anser också att skaderegleringarna får hållas inom ramen för de belopp, som vid skilda tidpunkter finnes tillgängliga i respektive länsfonder. Om dessa medel i något fall skulle visa sig otillräckliga, får godkända ersättningar underkastas en procentuell reducering, eller också — och det vill jag särskilt understryka — får de minst kännbara skadorna lämnas helt oreglerade. Det är mycket viktigt att observera just den punkten, ty det är ju så — jag skall inte här beröra bolagen och storskogsägarna utan hålla mig till bondeskogarna — att en skada på en hektar för en bonde, som har 250 hektar produktiv mark, inte är kännbar, medan en skada på $\frac{1}{2}$ hektar för en småbonde, som har 25

Om motverkande av älgskador å växande skog.

hektar, däremot är kännbar. Det är inte svårt att göra gallringen efter den linjen, om man bara vill.

Jag vill till slut säga, att jag tycker att reservanternas förslag är mycket rimligt avvägt. Det håller sig inom ramen för medel, som är tillgängliga i den särskilda ordning älgskadefonderna medger. Vi anser att man i de län, som har stora skogsskador, bör få samma rätt att kunna erhålla bidrag för skadornas avhjälpande som man har i de län, vilka redan nu får full ersättning för åkergrödorna.

Med det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Magnusson* (h), *Velander* (h), *Grönkvist* (s) och *Erik Olsson* (s).

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Herr Pålsson har redan erinrat om att utskottets majoritet framhållit, att det i princip inte bör kunna resas någon invändning mot ersättning för skador på växande ungskog i samma ordning som för skada på åkergröda. Då utskottets majoritet likväl inte ansett sig kunna förorda bifall till utredningskravet i motionerna, beror det på att det för närvarande enligt utskottsmajoritetens mening inte föreligger några möjligheter att komma fram till praktiska åtgärder för tillämpning av denna princip.

Jag vill erinra om att denna fråga redan tidigare behandlats i riksdagen. Den togs bl. a. upp i en motion år 1945, som föranledde hemställan om utredning rörande omfattningen av förekommande älgskador och de åtgärder som kunde tänkas komma i fråga bl. a. för att minska älgskadorna på skog. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan, och Kungl. Maj:t uppdrog åt domänstyrelsen och skogsstyrelsen att gemensamt verkställa utredning.

Resultatet av utredningen framlades i en promemoria år 1947; däri uttalar domänstyrelsen och skogsstyrelsen, att det vore önskvärt om bl. a. älgens näringsökande kunde ledas till ur skoglig syn-

punkt värdelös vegetation. De utredande myndigheterna var fullt på det klara med att detta problem är angeläget, men uttalade i promemorian bl. a. att de personer, som hörts beträffande dessa frågor, hade ställt sig synnerligen tveksamma till möjligheten att utföra korrekta skadeuppskattningar. Det är sålunda inte något påfund av utskottet, att det är svårt att göra korrekta skadeuppskattningar.

I promemorian framhölls också, att vår nuvarande kunskap om älgskadade ungbeständs framtida utveckling och förmåga till självläkning är mycket liten. Man betonade vidare, att det är mycket svårt att skilja mellan skador som orsakats av älg och skador som uppkommit genom betning av hemdjur eller annat villebråd än älg.

Främsta skälet till att utskottet nu inte ansett sig kunna tillstyrka förslaget om utredning är sålunda, att man över huvud taget ännu inte har möjlighet att något så när exakt uppskatta värdet av åstadkomna skador. Denna uppfattning har klart kommit till uttryck också i domänstyrelsens yttrande om motionerna.

Svårighet att uppskatta värdet av skadorna och hur pass stora de i framtiden kan komma att bli, är väl anledningen till att motionärerna och reservanterna går in på frågan om ersättning för nykulturer, antingen plantering eller sådd, då ungbestånd blivit skadade. Herr Pålsson säger, att utskottet har en fatalistisk syn, när utskottet konstaterar att det inte finns några garantier för att man inte efter en återplantering ånyo kan få skador på skogen. Detta är inte alls någon fatalistisk syn, utan en i allra högsta grad realistisk syn på problemet. Nyplanterat bestånd kommer att bli skadat på samma sätt som det tidigare ungskog. Med tanke på älgens vanor har man anledning vänta sig, att ett nysätt eller beståndet. Man kan på det sättet bli tvungen att gå på gång skaffa ungbestånd, som utsättes för skador av älg. I många fall blir det ungefär som att ösa vatten i ett säll. Då är det bättre att låta de bestånd utvecklas, som inte blivit alltför starkt skadade. I många fall finns

Om motverkande av älgskador å växande skog.

också betydande möjligheter till självläkning.

De skogliga myndigheterna fäster för närvarande sina största förhoppningar vid de förebyggande åtgärderna. Domänstyrelsen understryker mycket kraftigt önskemålet om ökad avskjutning av älg, där älgstammen blivit alltför stor. Dessutom meddelar styrelsen, att det för närvarande pågår en praktiskt vetenskaplig undersökning även med andra metoder, nämligen behandling av ungskogen med preparat — såsom herr Pålsson redan nämnt — som skulle förhindra avbetning eller skadegörelse av älg. Undersökningen bedrivs av statens skogsforskningsinstitut och skogshögskolan tillsammans med domänstyrelsen. Det har under hand meddelats att en utredning om ersättning för skador eller för att förebygga skador inte tjänar mycket till, förrän resultatet av denna undersökning föreligger färdigt, och utskottets majoritet är fullt på det klara med detta. Men när undersökningsresultatet föreligger, kan man tänka sig förslag om åtgärder från myndigheternas sida, t. ex. bidrag för att förebygga eller motverka skadorna.

Utskottets majoritet har ansett det vara ett ganska hopplöst företag att försöka åstadkomma en utredning, så länge man inte har klart för sig efter vilka linjer man skall gå fram. Därvidlag kan den stödja sig på den sakkunskap, som finns inom både skogsforskningsinstitutet, skogshögskolan och domänstyrelsen. Sedan man väl fått den praktiskt vetenskapliga undersökningen färdig, har man helt andra förutsättningar att genom en sådan utredning, som motionärerna tänkt sig och även reservanterna förordar, kunna vidta praktiska åtgärder.

Herr Pålsson tog också upp frågan om vinterjakten, som har behandlats i motionerna, men eftersom de i motionerna framförda yrkandena inte har upptagits av reservanterna, skall jag här inte ta upp tiden med att redogöra för de mycket allvarliga konsekvenser, som skulle följa av ett bifall till motionerna på den punkten.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HERMANSSON, ALBERT, (s):

Herr talman! Det vore väl oriktigt att påstå, att det nu behandlade ärendet hör till de viktigaste och största ärenden, som årets riksdag har att ta ställning till, och man kan inte ens påstå, att denna fråga hör till de viktigaste frågor som behandlas här i dag. Men trots detta kan det ändå för många människor vara av ganska stor vikt, hur beslutet kommer att utformas.

Jag skulle för min del till allra största delen vilja instämma i det anförande, som herr Pålsson nyss har hållit, men jag skall i alla fall göra några tillägg på en del punkter, och jag börjar då först med den rekommendation, som utskottsmajoriteten gör om ökad avskjutning för att på det sättet minska älgskadorna.

Även jag är fullt på det klara med att en ökad avskjutning kan minska älgskadorna i stort sett. Men så länge älgen inte är helt utrotad, kommer älgstammen alltså jämt att förorsaka större eller mindre skador på både gröda och ungskog. Emellertid torde inte ens de allra mest mordlystna jaktivrarna vilja gå så långt som till ett utrotningskrig mot högdjuren i våra skogar. Så länge det finns älg i markerna — och det hoppas jag att det alltid kommer att finnas — riskerar man också att enskilda skogsägare kan få sina tallplanteringar mer eller mindre skadade. Om det genom avskjutningen blir ett mindre antal älgar i skogarna, blir det säkerligen ett mindre antal skogsägare, som drabbas av älgarnas förstörelse av ungskogen, men för den mindre skogsägare, som trots detta under några veckor får släppa till födan åt en älgfamilj, är det en ganska dålig tröst, om grannarnas tallplanteringar eller tallplanteringarna i grannsocknen blivit skadade. Hans förlust blir i alla fall lika stor.

Av vad som här yttrats har redan framgått, att älgavgifterna i södra och mellersta delarna av landet inte ens täc-

Om motverkande av älgskador å växande skog.

ker älgskadorna på åkergrödan och att det således i dessa trakter inte finns några pengar över till ersättning för skogsskadorna, medan det i de norrländska länen och i all synnerhet i Jämtlands län knappast blir några skador alls på grödan, men desto större skadegörelse på ungskogen. Herr Pålsson nämnde siffrorna från i fjol, men det kanske kan vara skäl att upprepa dem. I Jämtlands län uppgick sålunda älgskadeavgifterna till 74 000 kronor, under det att ersättningen för skadad gröda stannade vid 900 kronor.

Utskottsmajoriteten drar nu den något konstifika slutsatsen, att eftersom skogsägarna söderut för närvarande inte kan få någon ersättning för älgskadorna på skogen, skall inte heller norrlänningarna ha någon sådan ersättning för sina förstörda tallbestånd. När det nu är så, att älgavgifterna skall nyttiggöras inom det län, där djuren har blivit fällda, skulle det vara intressant att få veta hur herr Osvald har tänkt sig att älgskadefonderna i norrlandslänen i framtiden skall disponeras. Skall pengarna som blir över — och det blir den största delen — läggas på hög? Eller skall de på något sätt användas till nytta för dem, som lidit skada på grund av älgarnas framfart?

En del av pengarna användes ju till s. k. jaktvård, som inbegriper vård och skydd bl. a. åt de älgar, som förorsakar denna skadegörelse på skogen — alltså till skydd för de älgar, som anses böra decimeras i största möjliga utsträckning.

Jag har för min del ingenting emot att en del av pengarna användes till verkliga jaktvårdsavgifter, men så mycket pengar kan inte användas för detta ändamål, att det inte blir en hel del över. En ökad avskjutning medför ju också, att det blir en betydlig ökning av älgskadefonderna i dessa län. Jag skulle då vilja fråga, vilken förnuftig användning som utskottsmajoriteten vill rekommendera för t. ex. älgskadefonden i Jämtlands län. För mig framstår att bevara de nuvarande bestämmelserna såsom en uppenbar orättvisa.

Utskottet säger, att det inte bör komma i fråga att meddela särskilda bestämmelser om rätt till ersättning för älgskador på skog allenast för de norrländska länen, utan sådana bestämmelser måste enligt utskottets mening avse hela landet. Denna uppfattning delar också jag. I detta fall har jag ingen avvikande mening gentemot utskottet. Men enligt min mening behövs det inte heller olika bestämmelser för olika delar av landet. Det skulle väl kunna räcka med en generell föreskrift, som säger, att älgavgifterna i första hand skall användas till ersättning för skador på åkergröda och i andra hand för botande av skador på ungskog. Jag förmodar, att en sådan föreskrift verkar alldeles för enkel på de äkta krångelsvenskar, som vill göra allting så invecklat som möjligt! För min del tror jag dock att detta är det enda riktiga tillvägagångssättet.

Såsom herr Pålsson redan påpekat, medger utskottsmajoriteten att det i princip inte kan resas någon invändning mot att skador på växande ungskog ersättes lika väl som skador på åkergröda. Men utskottet kryper därefter bakom de förmenta svårigheterna att rätt kunna uppskatta skadorna på ett ungskogsbestånd, och herr Osvald betonade också nyss i sitt anförande dessa svårigheter. Det säges i utskottets utlåtande, att man aldrig kan veta, om en återplantering av ett förstört bestånd är en riktig åtgärd eller inte.

Enligt min mening bör skadornas omfattning få bli avgörande för de åtgärder, som i varje särskilt fall skall vidtas. Om endast ett eller annat ungräd blivit förstört torde de sakkunniga skogsmännen inte heller tillråda några särskilda åtgärder i ett sådant fall. Och om dessa älgar vore så snälla och välartade — som utskottsmajoriteten tycks tro att de är — att de nöjde sig med att endast förstöra vartannat eller vart tredje ungräd, skulle älgskadorna på ungskogen inte komma att utgöra något verkligt problem. Men så väluppfosttrade älgar har vi inte i vårt land ännu, och jag tror inte heller, att vi kommer att få några sådana. Den, som har sett en tallplantering i

Om motverkande av älgskador å växande skog.

sju- eller åttaårsåldern, vilken haft besök av några älgar under en tid — det behöver inte alls vara fråga om många dagar — vet, att det i många fall brukar bli total förstöring av större eller mindre delar av en sådan plantering.

Jag hyser för min del inga betänkligheter mot att skogsvårdsstyrelsens personal avgör vad som i de enskilda fallen bör göras för att bota älgskadorna på ungskog, och jag tror inte alls på de svårigheter, som utskottsmajoriteten och dess ordförande i detta avseende i så hög grad har betonat. Jag tror att vi kan överlämna åt de sakkunniga skogsmännen att avgöra, i vilket fall man behöver nyplantera en förstörd plantering eller om den kan växa till sig ändå. Om man inte vill rekommendera nyplantering på förut planterad mark, som förstörts av älg, därför att man fruktar, att älgen kan komma att förstöra även nyplanteringen — hur skall man då kunna rekommendera att de marker, som kalhuggits, skall planteras med skog? Älgen kan också komma dit och förstöra den nyplanterade ungskogen när den har växt sig tillräckligt hög. Konsekvensen skulle bli att man, så länge det finns älg i skogen, över huvud taget inte skulle våga sig på några nyplanteringar. Men så långt tror jag ändå inte att utskottsmajoriteten vill gå.

Med det sagda ber jag att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr OSVALD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hermansson frågade mig, hur jag menade att pengarna i framtiden skall användas. Jag vill svara, att när man får fram metoder, som kan användas i förebyggande syfte, kommer man säkerligen att ha användning för de pengar som då finns. De förebyggande metoderna kan nämligen komma att kräva inte så obetydliga belopp, och det kan därför vara bra att ha pengar tillgängliga för att kunna genomföra sådana åtgärder i något så när stor skala.

Herr Hermansson förbigår det som enligt min uppfattning är det väsentliga,

vilket har framhållits av alla de skogliga myndigheterna, nämligen att det är svårt att uppskatta värdet av skadorna. I själva verket är detta kärnpunkten. Nu säger herr Hermansson att man mycket väl kan överlåta åt den skogliga sakkunskapen att utforma grunderna för denna värdering. På det vill jag svara att det är just det som för närvarande är under arbete. Det pågår en vetenskaplig undersökning av hur man skall kunna lösa dessa problem. Utskottets majoritet anser därför att vi bör vänta och se vilka resultat den kommer fram till.

Vidare säger herr Hermansson, att om vi följde min linje, så skulle man över huvud taget inte kunna tänka sig en plantering av kalmarker. På kalmarkerna finns inte något skogsbestånd alls, men om ett ungbestånd av t. ex. tall har skadats, finns det i alla fall ett bestånd att bygga på; det har en viss förmåga till självläkning, och det kan så småningom bli en skog av det. Skogsvårdsmyndigheterna håller mycket styvt på att frågan om hur stor självläkningsförmåga ett skogsbestånd har är ett mycket viktigt problem som bör utredas. Den undersökningen bör göras färdig först. Sedan kan man ta upp frågan om vilka praktiska åtgärder som bör byggas på den.

Herr HERMANSSON, ALBERT, (s) kort genmäle:

Herr Osvald lovar att när de undersökningar, som pågår om nya metoder att skydda skogen mot älgarna, har blivit fullföljda, skall han vara med om att tillgodose den princip, som även han ansluter sig till, nämligen att skogsskador bör ersättas lika väl som skador på grödan. Men varken herr Osvald eller någon annan kan upplysa oss om när denna undersökning blir färdig. Det är ingen som vet det. Försöken befinner sig ju fortfarande på ett sådant stadium, att man vet ganska litet om dem. Om det nu dröjer i hundra år, innan de nya metoderna utprovats och godkänts, skall de små skogsägarna i norrlandslänen då under tiden få sina skogar förstörda utan

Om motverkande av älgskador å växande skog.

att erhålla någon hjälp till återplantering av dem?

Vad beträffar herr Osvalds uttalande om återplantering av skogsbestånd vill jag framhålla att det ju även finns bestånd som blivit *totalförstörda* av älg. Det är väl ingen skillnad mellan återplantering av sådana bestånd och plantering av kalmark. Jag tycker att det kommer på ett ut. Även om en eller annan ruska skulle stå kvar, där älgen har gått fram, kan det aldrig bli någonting av en skog, där ungtallarna har bitits av i toppen — och man behöver för övrigt inte vara särskilt skogskunnig för att inse den saken. I sådana fall är det ingenting annat som hjälper än en nyplantering, ty de träd som växer upp där — om det blir några — duger säkerligen inte till någonting annat än vedbränsle. Jag tycker därför att herr Pålsson och jag har alldeles rätt, då vi menar att om man skall vara rädd för att nyplantera en mark, där älgarna har totalförstört skogen, så fordrar konsekvensen att man också avstyrker plantering på kalhuggen mark, eftersom ju även den kan komma att skadas av älg.

Herr OSVALD (fp) kort genmäle:

Herr Hermansson påstår att ingen kan upplysa om när den nu pågående undersökningen blir färdig, och det är självklart, att man naturligtvis inte kan säga bestämt, när den blir klar. Men man behöver ingalunda räkna med att få vänta så många år som herr Hermansson fruktade. Däremot vågar jag alldeles bestämt påstå, att en sådan undersökning som den av motionärerna och reservanterna begärda inte kan komma till något resultat, förrän den nu pågående undersökningen vid statens skogsforskningsinstitut är slutförd.

Herr Pålsson säger att i varje fall ett totalförstört skogsbestånd borde kunna återplanteras. Enligt mycket bestämd uppgift från de skogliga myndigheterna är det mycket sällsynt att ungskog av barrträd blir totalförstörda av älg, och den problemställningen föreligger alltså inte.

Herr PÅLSSON (bf) kort genmäle:

Herr talman! Frågan börjar väl nu bli tillräckligt diskuterad. Då herr Osvald säger, att man inte kan sia om tidpunkten för de pågående undersökningarnas avslutande, vill jag emellertid framhålla, att vi väl ändå vet så mycket därom som domänstyrelsen själv har meddelat. Domänstyrelsen har ju i sitt yttrande sagt: »Några mer definitiva resultat av undersökningen kunna dock icke förväntas under de närmaste åren». Så mycket vet vi alltså. Såsom alltid när det är fråga om undersökningar av den här arten, kan man väl räkna med att väntetiden kommer att utsträckas utöver den beräknade, men knappast förkortas. Utredningens resultat ligger därför antagligen så långt fram i tiden, att undersökningen för närvarande inte är mycket att resonera om. Ger den en gång ett resultat, får vi ju vara tack samma för det, men nog är den tidpunkten mycket avlägsen.

Då herr Osvald håller så styvt på att det inte går att göra några säkra värderingar av skadorna i detta fall, hur kan han då mena, att det är möjligt att en värdering av samma slag kan utföras enligt 1948 års kungörelse? Det gäller precis samma slags skador. Det skulle vara intressant att höra vari skillnaden består.

Herr BOO (s):

Herr talman! Motionärerna har motiverat sin framställning med att de senaste årens ökning av älgstammen i Jämtlands län har förorsakat stor skadegörelse på växande skog, men de har enligt min mening inte kommit fram till den naturliga slutsatsen av sin argumentering, nämligen att älgstammen under sådana förhållanden måste avsevärt minskas. Ännu märkligare är att de lokala remissmyndigheterna, länsstyrelsen, skogsvårdsstyrelsen och älgskadenämnden i länet, vilka är ansvariga för älgstammens storlek och för skogsvården i övrigt, inte heller har kunnat dra en dylik slutsats av den gjorda framställningen. Det synes, som om man ac-

Om motverkande av älgskador å växande skog.

cepterade den stora älgstammen som en oundviklig utveckling, samtidigt som man vill ha ersättning för de skador som därigenom uppstår.

Utskottsmajoriteten har enligt min mening ställt kyrkan mitt i byn genom att konstatera, att de stora värden, som ligger i en god älgstam, måste vägas mot det ännu större värde, som ligger i skogen såsom råvara och underlag för en stor del av vår industriella produktion. Sedan en avvägning skett genom lämplig avskjutning, så att inte alltför stora skador sker på växande skog, kan man säga att en riktig balans mellan dessa båda var för sig viktiga faktorer kommit till stånd. Någon sådan avvägning har inte skett i Jämtlands län, men när den görs, blir förhållandena på det skogliga området ur älgskadesynpunkt inte märkvärdigare där än någon annanstans i landet. Den rådande skepticismen mot avskjutningen såsom den radikala åtgärden tycks ha smittat av sig på reservanterna. De anför på s. 12 i utlåtandet: »Att endast lita till en ökad avskjutning av älgbeståndet såsom det enda medlet för att motverka skadegörelsen på skog synes ej vara tillräckligt.» Om inte en ökad avskjutning skulle hjälpa, vad har man då för hjälpmedel mot den skadegörelse som föreligger? Sedan reservanterna vidare sagt, att det har varit en ökad avskjutning, bl. a. av kalvar, säger de: »Dessa åtgärder har emellertid ännu så länge ej lämnat några påtagliga bevis om minskning i skadorna på ungskog. Det förefaller med anledning härav som om den ökade avskjutningen, åtminstone inom de älgrika länen, ej skulle nämnvärt verka förrän möjligen på lång sikt.»

Ärade kammarledamöter! Jag har det senaste dygnet funderat över vad reservanterna menar med detta uttalande. De säger att det förekommit en ökad avskjutning men att dessa åtgärder inte har minskat skadorna. Man kan av detta uttalande knappast komma till något annat resultat än att den älg, som skjutits, fortfarande går omkring och gör skada på skogen. Det är väl en orimlig slutsats man kommer till? Om älgstammen

blir mindre, så måste väl också älgskadorna bli mindre.

Om man nu genomför en återplantering medan det finns en så stor älgstam, är det — såsom utskottet anför — givet att det blir fortsatta skador. Det är det som utskottet har avsett, när utskottet, såsom herr Pålsson här citerade, på s. 10 säger, att det under sådana förhållanden är bättre att låta delvis skadat bestånd växa vidare och därefter göra vad man kan åt detsamma.

Vi har här i landet genom jaktvårdsorganisationen gjort älginventeringar åren 1945 och 1953. Dessa visar att älgstammen har ökat kraftigt över nästan hela landet. Men om man jämför ökningen i de olika länen, finner man beträffande Jämtlands län någonting som enligt min uppfattning är avskräckande. 1945 hade Kopparbergs län, Västernorrlands län och Jämtlands län omkring 4 000 älgar vardera. 1953 hade Kopparbergs län fått en ökning till 7 200 älgar — alltså en ökning med cirka 3 000 — och ökningen i Västernorrlands län var ungefär lika stor. Men Jämtlands län hade en ökning från 4 400 älgar 1945 till 10 600 älgar år 1953. Det är det som är det anmärkningsvärda i den fråga som vi diskuterar i dag. Om motionärernas klagomål är berättigade, vilket denna statistik understryker och vilket jag icke betvivlar, faller väl ansvaret på länsstyrelsen och kanske i första hand på älgskadenämnden i länet.

Den senare skall ju inte bara uppskatta värdet av inträffade skador, utan det åligger älgskadenämnd att noggrant följa förekomsten av skadegörelse och föreslå åtgärder till förebyggande därav, bland annat genom ökade jakttider. Länsstyrelsen kan, när särskilda älgskador konstateras, medge förlängd allmän jakttid med tio söckendagar utöver den ordinarie allmänna jakttiden, den kan medge att årskalv skjutes under denna allmänna jakttid, den kan ge flera tillstånd till licensjakt och den kan dessutom ge särskilda tillstånd att fälla lämpligt antal älgar på de områden där det visas att älgen gjort särskild skada på skog eller gröda. Jag måste säga att i

Om motverkande av älgskador å växande skog.

Jämtlands län har dessa möjligheter att reducera älgbeståndet långtifrån blivit utnyttjade.

Älgskadefonderna är nu uppdelade länsvis. Med dem avser man att täcka skador på växande gröda. Nu framhåller motionärerna att sådana skador förekommer i så ringa utsträckning i Norrland, att fonderna där skulle kunna utnyttjas för att täcka skador på växande skog. Detta har reservanterna utvecklat vidare och sagt att man inte har någon ting att invända emot att detsamma sker över hela landet, i den mån fonderna ger möjlighet därtill. Mot detta anför utskottet, att om älgstammen hålles vid lämplig storlek i de olika länen, blir skadorna på skog relativt små över hela landet. Det förhållandet att ett visst län, Jämtlands län, har överskott i sin fond kan inte konstituera en rätt till skogsskadersättning i och för sig. Hela landet måste väl behandlas lika i detta avseende. Nu är det faktiskt så, att dessa älgskadefonder under det senaste året har fått en ganska god uppräckning genom den ökade avskjutningen. Det förekommer därför ganska stora överskott i vissa länsfonder. Jämtlands län hade den 1 juli 1953 ett överskott på 99 000 kronor, och Värmlands län hade ett överskott på 96 000 kronor. Däremot hade Västerbottens län inte mer än 33 000 och Norrbottens län inte mer än 27 000 kronors överskott. Det finns åtskilliga andra län som har mer pengar i fonderna nu än de sist nämnda norrlandslänen kan redovisa. Norr- och Västerbotten har den kortaste jakttiden i hela landet, beroende på att de har en svag älgstam. Där är jakttiden endast två dagar. Men även här föreslår motionärerna att ersättning skulle kunna utgå för skogsskador.

Jag skulle avslutningsvis vilja påpeka en sak som redan har figurerat mycket i debatten och som har en avgörande betydelse. Det säges, att man har överskott i älgskadefonderna, t. ex. i Jämtlands län, genom att där är så ringa skada på grödan, att det blir pengar över. Nu har emellertid en del av dessa pengar skjutits över till jaktvårdsfonderna, och det synes, som om motionärerna och även

reservanterna inte vore så särdeles belättna därmed. Avgifterna till jaktvården flyter in från hela landet till en gemensamt jaktvårdsfond. Vid utbetalningen till jaktvårdsorganisationerna i de olika länen räcker inte pengarna från norrlandslänen till, utan det blir regelbundet underskott, beroende på att antalet jägare däruppe inte är tillräckligt stort. Då tar man av jaktvårdsmedel från södra och mellersta Sverige och subventionerar jaktvården i norrlandslänen därmed. Om man nu får överskott i älgskadefonderna i Norrland, därför att älgskadorna där inte är så stora på grödan, är det väl inte orimligt att man till allmän jaktvård inom dessa län använder de pengar som kommer fram genom beskattning av älgstammen. Detta tycker jag är fullkomligt normalt, och det kan inte resas några som helst invändningar däremot.

Jag skulle härmed, herr talman, vilja yrka bifall till utskottets hemställan, detta särskilt som jag försportat det andra kammaren redan beslutat biträda utskottets förslag.

Herr HANSSON (fp):

Herr talman! Jag kände förebrående blickar i ryggen, när jag gick upp här för att förlänga debatten, och jag erkänner att det var med en viss motvilja jag gick upp, ty ärendet kan ju förefalla tillräckligt debatterat, helst som herr Hermansson sagt att detta inte är någon större fråga. Men jag har två ursäkter. Den första är att jag anser att det ändå är en fråga som har betydande räckvidd för såväl jaktvården som skogsvården, och den andra ursikten, som jag hoppas att kammaren godtar, är den, att jag var en av de tre som fick uppdraget att verkställa den utredning rörande omfattningen av förekommande älgskador på växande skog och bote-medlen mot dessa som 1945 års riksdag beställde och som finns redovisad på sidorna 4 och 5 i utskottsutlåtandet. Det är av den anledningen som jag tyvärr inte anser mig kunna stanna i min bänk utan ber att få delge kammaren några av mina synpunkter på motionärernas förslag.

Om motverkande av älgskador å växande skog.

Jag vill då till att börja med säga, att det inte bara är så, att denna fråga mera allmänt har stor betydelse för jaktvärden och för skogsvården, utan vi befinner oss därtill f. n. i ett mycket prekärt läge. Skadegörelsen, framför allt på tallungskogen, i Jämtland har ju tidigare framhållits, och jag kan vitsorda den. Man förstår att den måste vara betydande med det älgbestånd som finns och den stora avskjutningen på nära 4 000 djur föregående år. Det visar sig, att här föreligger ett älgöverskott som måste decimeras. Men vi bör inte bara titta på Jämtland, ty förhållandena är likartade i många andra län, och skadorna är betydande på gröda, frukträd och skog.

Vad som gör att uppmärksamheten speciellt har riktats på älgen är den snabba tillväxten i beståndet under senare år. Ännu vid sekelskiftet fälldes här i landet bara ett eller annat tusental älgar, och nu har vi nått upp till en avskjutning på över 25 000 djur årligen. Det svenska älgbeståndet uppgår kanske till 100 000 djur, och det är vida mer än vi kan tolerera med hänsyn till skadorna på skogen — det är här fråga om skador för miljoner kronor.

När det gäller att bedöma motionärernas förslag vill jag först betona, att vi i utredningen efter mycket ingående prövning kommit till samma resultat som utskottet, nämligen att älgproblemet i huvudsak måste lösas genom förebyggande åtgärder och då främst en decimering av älgbeståndet genom ökad avskjutning. Härom tror jag att alla är ense. Även om man kan tänka sig andra förebyggande åtgärder, måste avskjutningen vara det främsta medlet.

Herr Boo har här redan redogjort för den utökning av jakttiden som jaktstadgan numera medger och som blev en följd av den utredning i vilken jag deltog för 7—8 år sedan. Här finns alltså möjligheter både att få förlängd jakttid, bli beviljad licensjakt, fälla årskalv o. s. v. Man kan också, vilket jag vill framhålla som ett mycket viktigt medel att decimera älgstammen, få speciallicens att vilken tid av året som helst

fälla en älg som gör uppenbar skada på gröda och ungskog.

I södra Sverige har vi dessutom den bestämmelsen, att inom områden, som förklaras för lövskogsområden, får vederbörande jakträttsinnehavare fälla älg när han vill under året — det kan alltså bli ren utrotning — och det har varit nödvändigt för att vi över huvud taget skall kunna i södra Sverige bedriva lövskogsskötsel, särskilt ädel sådan, alltså med t. ex. ek och ask. Nu tror jag nog att saken i viss mån ligger till så i de nordligare länen, att länsstyrelserna ännu tvekar att ge den rätt till jakt som krävs för att reglera älgstammen. Man kan förstå det. Ökningen av älgstammen har skett så snabbt, att man inte riktigt har fattat, att motåtgärderna måste bli betydligt kraftigare, då främst en utökad jakttid.

Beträffande decimeringen av älgstammen kan jag instämma i vad utskottet säger på sidan 10. Likaså är jag helt enig med utskottsmajoriteten om att ersättning från älgskadefonden inte rimligen kan utgå för av älgen orsakade skador på den växande skogen i dess helhet. Skälen är redovisade i utskottsutlåtandet. Det är i första hand svårigheten att uppskatta dessa skador. Vidare pekar utskottet på att det redan finns möjligheter att från skogsvårdsanslag få bidrag till återplantering. En annan sak är ju att anslagen till återplantering är för små, och där kan jag mycket väl gå på reservanternas linje. De påpekar, att det finns överskott i vissa läns älgskadefonder, och frågar, varför detta inte skall få användas till återplantering. Jag tycker att det är rätt naturligt att detta överskott t. ex. förs över till skogsvårdsanslag och därifrån via skogsvårdsstyrelserna går ut för återplantering av genom älg totalspolierad ungskogsmark. Men jag vill säga herr Pålsson, att totalskador nog är ganska sällsynta. Jag har rest omkring i praktiskt taget hela landet och studerat detta och bara på vissa områden i Mellansverige — framför allt i Västmanland — funnit större arealer totalskadade bestånd, som kräver återplantering.

Om motverkande av älgskador å växande skog.

I fråga om den skadegörelse som diskuterats mycket i dag vill jag säga att den är ofantligt mångskiftande och svårbedömbär. Skadegörelsen blir helt olika efter de trädslag som älgen angriper — tall, björk, ek, ask, asp o. s. v. — och nykultur kräves, efter vad jag sett, bara i rena undantagsfall. Ofta kan det vara tillräckligt med röjning eller — i fråga om ask och ek — nedklippning av ungskogen, så att nya rotskott går upp. I 99 fall av 100 kommer man till det resultatet, att det ekonomiskt sett blir mest fördelaktigt att tåla skadegörelsen — att denna till trots låta beståndet växa vidare och att vidkännas den nedsättning av produktionen som älgen har åstadkommit. Vi har för övrigt ännu alldeles för få i ungdomen skadade bestånd som vuxit ut till mogna dimensioner för att vi med säkerhet skall kunna avgöra vilka skador som älgen vållar på virket.

Jag har sett sådana skador på äldre träd på Halle- och Hunneberg, som alltid haft ett stort älgbestånd. Där har man funnit svåra inre skador i timmerdimensionerna. När man sågar sönder stockarna, blottas att de är mindervärdiga genom de övervallade skadorna. Men det är ändå, som jag sade, i säkert 99 fall av 100 bättre att arbeta vidare med det bestånd som finns än att kalhugga och plantera någonting nytt.

Som bevis för svårigheten att uppskatta älgskadorna vill jag tillägga, att det som vi skogsmän ofta finner allra mest betänkligt är, att i blandbestånd på svagare boniteter, s. k. tallmark, älgen tuktar tallen så hårt att den blir efter i utvecklingen och vi i stället för tall- får ett rent granbestånd, som på den marken inte kan producera mer än kanske hälften så mycket massa som tallen och dessutom lätt blir rötskadad. Detta är en verkligt allvarlig förlust, men det är mycket svårt att uppskatta en sådan skadegörelse, som menige man kanske över huvud taget inte tänker på.

Herr talman! Min bestämda mening är alltså dels att vi redan nu i jaktstadgan har möjligheter att genom avskjutning i erforderlig utsträckning decimera älgstammen, dels att bidrag bara bör utgå

för nyplantering vid total skada på ungskog, och bidragsmöjligheter för detta finns redan. Skulle vi ge oss in på ersättning i annan form, kommer vi omedelbart ut på djupt vatten.

Jag vill också understryka att decimeringen av älgstammen är det enda rimliga, ty vi måste, innan vi återplanterar, skaffa oss en garanti för att inte en för rik älgstam skadar även det nya beståndet.

Så kommer jag till vad jag finner viktigast i motionen. En form av skydd för ungskogen som motionärerna har riktat anmärkning mot, och med fullt berättigande, är möjligheten enligt 16 § jaktstadgan att få länsstyrelsens tillstånd att när som helst under året fälla älg som orsakar avsevärd skada på växande skog. Den möjligheten utnyttjas mycket litet. Bestämmelsen är ju kringgärdad av vissa förhållningsregler, och att bestämmelsen inte har vunnit anklang beror givetvis på att fälld älg tillfaller kronan. Jag tycker att motionärerna där har pekat på en mycket svag punkt. Under den utredning som riksdagen på jordbruksutskottets förslag begärde 1945 och som via Kungl. Maj:t, domänstyrelsen och skogsstyrelsen gick till två byråchefer med mig som tredje utredningsman, var vi i alla övriga punkter helt ense, men just på denna punkt hade vi delade meningar.

Om det gäller en älg, som gör skada på gröda och som skjutes med särskilt tillstånd, får jägaren behålla älgen, men gör en älg skada på skog och skjutes likaså med särskilt tillstånd, skall kronan ha älgen. Jag har mycket svårt att se logiken i detta. Jag kan inte heller hålla med utskottet och naturskyddarna om att risk för tjuvskytte o. s. v. skulle föreligga om älgen tillfölle markägaren. Det är enligt min mening en betydande överdrift, då villkoren för tillståndsgivningen och den övervakning, som man måste förutsätta kommer att ske, bör vara en garanti mot tjuvskytte och andra lagöverträdelser. Men jag vill samtidigt medge att dessa bestämmelser i 16 § jaktstadgan måste tillämpas med urskillning, så att det inte uppstår någon okynnesjakt.

Om motverkande av älgskador å växande skog.

När vi tre utredningsmän överlämnade vår PM till domänstyrelsen och skogsstyrelsen på nyåret 1947, hade jag fogat en reservation till denna punkt, och i den motiverade jag mitt ställningstagande. Jag har utredningen här, men jag skall inte säga mera om min reservation än att jag framhöll, att konsekvens och rättvisa krävde att med tillstånd jämlikt 16 § jaktstadgan fälld älg i varje fall skulle tillfalla jakträttsinnehavaren, alltså inte bara »havreälg» utan även den som gjort skada på skogen.

I sin skrivelse till Konungen den 12 februari 1947 biträde domänstyrelsen och skogsstyrelsen de av oss utredningsmän framlagda förslagen till åtgärder till minskande av älgens skadegörelse, och det är dessa som nu i stort sett återfinns i jaktstadgan. Men på en punkt gjordes en erinran. Ämbetsverken skrev nämligen, att de ansåg, »att beträffande älg, som fällts efter särskilt tillstånd jämlikt författningsförslagets 16 §, vissa skäl kunna tala för att — såsom reservanten herr Hansson påyrkat — älgen borde tillfalla den jagande. Innan erfarenhet på området vunnits, anse sig ämbetsverken likväl — av de skäl, i huvudsak, som utredningsmajoriteten anfört — icke böra förorda reservantens förslag.»

Jag vill här tillägga, att mina två medutredningsmän satt som föredragande i respektive domänstyrelsen och skogsstyrelsen och hade onekligen litet trumf på hand i detta fall, men av respektive verkschefer erfor jag att de egentligen helst sett att min linje hade följts. Kompromissen blev en prövotid för att vinna erfarenhet.

Nu anser jag för min del liksom skogsvårdsstyrelsen och älgskadenämnden i Jämtland och många andra att erfarenheterna har givit vid handen, att bestämelsen om »skogsälg» har blivit utan verkan. Därför måste vi se till, att den får den verkan som är nödvändig för att nedbringa älgstammen. Verkan får vi emellertid aldrig, förrän den som lider skada av älg blir intresserad av att fälla älg. Han kan aldrig förstå att han skall behöva utöva älgbevakning, lida skada för älgens överkan på skogen,

fälla älg. och sedan nödgas lämna älg till kronan. Här föreligger en inkonsekvens i jaktstadgan, och jag ger motionärerna fullt rätt i deras yrkande om en ändring. Jag förutsätter givetvis att det blir kontroll på jakten och att älgavgift uttages, kanske den högsta, på 100 kronor. Rättvisan bjuder att älg tillfaller den jagande.

Jag har åtskilligt mera att säga om denna sak, men jag skall inte göra det, eftersom vi redan tagit så mycket tid i anspråk för detta ärende. Jag vill endast till slut nämna, att jag har litet svårt för att biträda reservationen då den inte bibehållit motionens krav på ändring av 16 § jaktstadgan, men jag har också svårt för att biträda utskottets utlåtande. Jag vill till sist peka på det förhållandet, att Kungl. Maj:t kan göra de ändringar som behövs i jaktstadgan. Denna har riksdagen ingenting med att skaffa. Kunde då inte jämtlänningarna skriva direkt till Kungl. Maj:t och be att få sina önskade ändringar i jaktstadgan och dessutom be att få rätt att överföra sina överskottsmedel i älgskadefonden till de skogsvårdsanslag som finns för skaderegleringar genom återplantering?

Herr talman! Jag har intet yrkande men jag är tacksam för att jag har fått delge kammaren min uppfattning och ge jämtlänningarna min syn på möjligheterna till lösning av deras älgproblem.

Herr NÄSLUND (fp):

Herr talman! Då jag personligen sysslar med såväl älgjakt som skogsplantering och återplantering, hoppas jag att kammaren förstår att det är svårt för mig att avlyssna denna debatt utan att ge till känna min personliga mening, i synnerhet som den förste ärade talaren, herr Pålsson, lade upp sitt anförande som om detta skulle vara någon norrlandsfråga. Det är det inte. Det är i eminent grad en jämtlandsfråga.

Jag skulle kanske först säga ett par klarläggande ord i fråga om de fonder, som det har talats om. Alla kammarens ledamöter kanske inte känner till att det finns dels en jaktvårdsfond och dels

Om motverkande av älgskador å växande skog.

älgskadefonder. Jaktvårdsfonden tillföres medel genom försäljning av jaktkort. Älgskadefonderna läggs upp länsvis, och det är icke så, som någon av kammarens ledamöter här har försökt övertyga mig och andra, att pengarna från älgskadefonden i Norrland går till Mellansverige. Det är inte riktigt. Dock går 10 procent av älgavgifterna till en gemensam regleringsfond. Om smålänningarna och andra har fått alltför stort underskott i sina respektive regleringsfonder, så har de fått hjälp. Om västerbottningarna och jämtlänningarna släpper till 10 procent, kan det i varje fall inte bli fråga om större belopp. För Jämtlands län torde det röra sig omkring 7 000 kronor, eftersom inkomsterna där uppgick till 70 000 kronor. Så förhåller det sig med den saken.

Herr talman! Jag skall inte fördjupa mig i diskussionen om besvärigheterna att värdera älgskador o. s. v., vilket ju kunde ta ett par dygn i anspråk. Jag vill endast tillkännage som min personliga mening att den omständigheten, att man tvingas att ägna så lång tid till diskussion om de rent praktiska svårigheterna när det gäller att verkställa den reglering av skador som uppkommit genom en alltför stor älgstam, utgör belägg för att man här har gripits av naturvårdsnit så till den grad, att man inte förstår att handla ekonomiskt. Mitt sunda bondförstånd säger mig, att vill jag ha en älgstam, får jag också offra det bete som är erforderligt för denna stam, men växer den till sådan storleksordning, att jag tycker att födan blir för dyr, decimerar jag älgstammen. Det är för övrigt den enda kloka, vettiga och framkomliga vägen.

Vad beträffar ändring av jaktstadgans § 16 kan jag helt instämma i vad herr Hansson på blekingebänken sade för en stund sedan, men personligen vill jag tillägga, att om jag hade ett ungskogsbestånd där älgen gjorde så stor skada att jag kunde få länsstyrelsens tillstånd att fälla älgen, skulle jag göra det besväret utan anspråk på älgköttet, ty jakten sker vintertid mina ärade kammarledamöter! Jag har vid några tillfällen sett, att all-

männa åklagaren har salufört vinterskjutet kött, och det är ingenting att vara angelägen om.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr PÅLSSON (bf):

Herr talman! Mitt genmäle skall bli mycket kort. Jag begärde ordet närmast med anledning av herr Boos anförande, då jag blev både imponerad och chockerad av all den sakkunskap, som han tycktes besitta i vad det gäller älgjakt och skogsvård speciellt i Jämtlands län. Det vore mycket att invända mot hans resonemang, men det skall inte ske vid denna timme. Jag vill bara ta upp ett enda påstående av honom.

Han gjorde gällande att motionärerna och reservanterna med ogillande skulle se att 17 000 kronor anslagits till jaktvårdsfonden. Var någonstans kan man läsa ut det? Jag kan inte finna det. Vi har ej heller syftat till något sådant men, herr Boo, här har använts 17 000 kronor till jaktvårdsfonden och 900 kronor till ersättande av åkerskador, samtidigt som älgavgifterna har givit 74 000 kronor. Det är väl då rimligt, om man har å ena sidan 17 900 kronor och å andra sidan 74 000 kronor, att man använder en del av överskottet för att ersätta uppkomna skogsskador.

Jag har tidigare i dag ställt en fråga, som är obesvarad. Jag förmodar att de två frågor, som jag nu kommer att ställa, också kommer att bli obesvarade, men jag får väl stapla dem på hög till ett senare tillfälle. Man kan ju fråga sig efter det resonemang som här förts och däri man i princip godkänner båda skadetyperna som ersättningsberättigade, varför icke avskjutningen hjälper när det gäller skador på åkergröda, när avskjutning är det enda anvisade medlet mot skogsskador.

Jag blev också något förvånad över det avsnitt i herr Hanssons anförande, där han mycket starkt betonade svårigheterna att klara värderingsfrågorna. Man bör, sade han, föra över medel från älgskadefonden till skogsvårdsanslaget.

Ang. skydd för Smålands Tabergs naturvärden.

Det är ett sätt, men det löser väl inte värderingssvårigheterna. Då äro vi för övrigt inne på en så fin vetenskap, att en vanlig enkel bonde inte kan yttra sig i frågan. För min del kan jag inte begripa att en sådan överföring skulle innebära att värderingarna underlättas.

vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 46.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr HANSSON (fp):

Herr talman! Jag vill endast till herr Pålsson säga, att jag trodde att jag hade betonat att ersättning icke kunde utgå i andra fall än vid totalspoliering — något annat skulle vi aldrig söka värdera — men då skulle det vara bra att även ha älgskadefondens medel att ta till.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Pålsson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppsnesning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos

Ang. skydd för Smålands Tabergs naturvärden.

Föredrogs ånyo sammansatta tredje lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till skydd för Smålands Tabergs naturvärden, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 5 mars 1954 dagtecknad proposition, nr 139, vilken hänvisats till jordbruksutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden, föreslagit riksdagen att å riksstaten för budgetåret 1954/55 under nionde huvudtiteln till Naturskydd: Kostnader i samband med fridlysning av Smålands Taberg anvisa ett förslagsanslag av 30 000 kronor.

Före propositionens avlämnande hade vid innevarande års riksdag väckts två motioner om utredning angående särskilda lagstiftningsåtgärder för att tillgodose de till Smålands Taberg knutna naturskyddsintressena, nämligen motionen i första kammaren nr 73 av herr *Osvald* m. fl. samt motionen i andra kammaren nr 74 av herr *Andersson* i Löbbo m. fl. Motionerna hade hänvisats till lagutskott och tilldelats tredje lagutskottet.

I motionerna, som voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om omedelbar utredning angående särskild lagstiftning eller annan åtgärd för att tillgodose såväl de till Smålands Taberg knutna naturskyddsintressena som samhällsintresset av att den i bergsmalmen befintliga metallen titan tillgodogjordes på lämpligt sätt samt att Kungl. Maj:t måtte snarast och om möjligt under innevarande år förelägga riksdagen det

Ang. skydd för Smålands Tabergs naturvården.

förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Efter överenskommelse mellan tredje lagutskottet och jordbruksutskottet hade propositionen och motionerna behandlats av sammansatt tredje lag- och jordbruksutskott, vilket utskott i det nu ifrågasvarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen måtte å riksstaten för budgetåret 1954/55 under nionde huvudtiteln till Naturskydd: Kostnader i samband med fridlysning av Smålands Taberg anvisa ett förslagsanslag av 30 000 kronor; samt

B. att motionerna I: 73 och II: 74 måtte anses besvarade genom vad utskottet förut i utlåtandet anfört och hemställt.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Jag beklagar att jag behöver besvara kammaren med ett ärende, där det föreligger ett enhälligt utskottsutlåtande. Men jag har funnit mig uppkallad av viss del av den motivering, som utskottet anfört.

Låt mig till en början förklara, att jag betraktar skyddet av Smålands Taberg såsom naturminne vara en fråga av första ordningen, som vi är skyldiga att lösa på ett tillfredsställande sätt både med hänsyn till nu levande och med hänsyn till kommande generationer.

Det har ju på framställning av riksdagen verkställts en utredning i frågan. Denna utredning ligger i botten på den proposition, som avlåtits. Utredningsmännen — det var generaldirektören Ödeen och regeringsrådet Strömberg — har efter förhandlingar med gruvbolaget föreslagit ett avtal, som skulle i frivilliga former reglera å ena sidan det allmännas intresse av naturskydd och å andra sidan det enskilda intresset att utnyttja fyndigheterna. Detta avtal har under remissbehandlingen kritiserats av olika instanser, vilka ansett att man genom detta avtal icke har på ett tillfredsställande sätt tillgodosett naturskyddsintresset. Jag vill gärna ansluta mig till den meningen.

I detta sammanhang har även frågan

kommit upp vilka åtgärder som i övrigt kunde vidtas. Utredningsmännen talar om att det finns möjligheter att åstadkomma en fridlysning, en expropriation, följd av fridlysning eller ett statsförvärv under frivilliga former som naturligtvis då förutsätter medverkan från intressenternas sida. En dylik medverkan kan dock, konstaterar utredningsmännen, för närvarande icke påräknas. Jag lutar nog närmast åt den uppfattningen, att en fullt tillfredsställande lösning av denna fråga kan åstadkommas först sedan staten i regelrätta former förvärvat äganderätten till gruvorna.

Jordbruksministern har emellertid i sin proposition föredragit att gå försiktigt till väga. Han godtar kritiken av det upprättade förslaget till avtal och säger, att han i första hand önskar att det skall undersökas, huruvida man inte skulle kunna komma fram till ett avtal som bättre tillgodoser naturskyddsintresset än vad det nu föreslagna avtalet gör. Å andra sidan vill jordbruksministern ha möjlighet att inleda ett fridlysningsförfarande närmast i form av provisorisk fridlysning. Han begär för det ändamålet ett förslagsanslag på 30 000 kronor som skulle beviljas för det närmaste året. Jordbruksministern förutsätter att möjligheter härigenom skapas att bättre överblicka vilka eventuella fortsatta åtgärder som kan vara behövliga.

Utskottet ansluter sig till propositionens uppfattning. Utskottets motivering fr. o. m. s. 18 till längst ned på s. 19 innebär egentligen endast ett tillstyrkande av Kungl. Majt:s proposition. Så långt är jag fullständigt med. Men fr. o. m. de två sista raderna på s. 19 och fram till klämman invecklar sig utskottet i en del resonemang om framtiden som inte behövs för sammanhanget i och för sig och som delvis är av sådan innebörd, att jag i varje fall icke kan biträda utlåtandet i denna del.

Utän att nu trötta med att gå in i detalj vill jag som min uppfattning framhålla, att vad där säges närmast är att tolka på det sättet, att även om man med anlitande av de möjligheter som lagstiftningen nu erbjuder, sedan vi år 1952

Ang. skydd för Smålands Tabergs naturvärden.

fick den nya naturskyddslagen, kunde under regelrätta former expropriera gruvorna och förvärva äganderätten till dem för att därefter fridlysa området, så vill man icke förorda en sådan utväg därför att den kunde bli förenad med alltför stora kostnader. Detta leder utskottet över till att resonera om huruvida man inte, även om det föreligger principiella betänkligheter, kunde tänka sig en speciallagstiftning, en lex in casu för Taberg. Bakom detta kan inte gärna ligga någon annan avsikt än att man genom denna kringgående rörelse skulle kunna förvärva denna nyttighet för ett lägre pris än vad man skulle behöva betala, därest man går den väg som naturskyddslagen för närvarande anvisar och som innebär ett regelrätt expropriationsförfarande, vilket i sin tur förutsätter att skälig ersättning skall lämnas för det värde som nyttigheten kan ha.

Jag behöver inte närmare utveckla vilket grundskott mot rättssäkerheten som ett resonemang av denna beskaffenhet innebär. Det torde vara fullt klart för alla, vilka konsekvenserna skulle bli, om man skulle för att undvika de med den vanliga expropriationslagen förenade kostnaderna tillgripa expropriation genom en särslagstiftning, i akt och mening att kunna överta äganderätten på förmånligare villkor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan med strykande av den del av motiveringen som börjar nederst på s. 19 med orden »Utskottet vill emellertid framhålla» etc. Detta mitt yrkande innebär ingenting annat än ett yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Om man utgår från uppfattningen — som utskottet och tydligen också herr Ewerlöf gör — att Smålands Taberg har ett så betydande värde, att vi är skyldiga att lösa frågan på ett tillfredsställande sätt, såsom herr Ewerlöf säger, kan det även vara nödvändigt att vidta alldeles speciella åtgärder, även

om principiella betänkligheter kan resas mot dessa åtgärder.

Jag vill emellertid erinra om att det, som utskottet anför på s. 20, är en diskussion av de olika möjligheter som kan tänkas föreligga. Särskilt vill jag hänvisa till att utskottet i sista stycket talar om lagstiftningsåtgärder, i överensstämmelse med vad utredningsmännen föreslagit, till skydd för landets mineraltillgångar. Utredningsmännen hade tänkt sig, att man skulle kunna stadga ett koncessionsförfarande för brytning av vissa malmer och att man på den vägen skulle kunna ta särskild hänsyn till Smålands Taberg. Anledningen till att utredningsmännen och nu det sammansatta utskottet slagit in på bl. a. den vägen är att Smålands Taberg inte bara har mycket stort värde ur naturskyddssynpunkt, utan också ett potentiellt värde såsom landets största tillgång på titanmalm. Visserligen är situationen för närvarande sådant, att titanmalmen endast med svårighet kan tillgodogöras på ett ekonomiskt lönande sätt. Det finns andra titantillgångar i landet som kan tillgodogöras med bättre resultat. Men man kan i alla händelser tänka sig en sådan situation, där det blir nödvändigt att i större utsträckning än nu utnyttja malm-tillgångarna i Smålands Taberg. Enligt min uppfattning kunde man då tänka sig, att malmbrytningen i Smålands Taberg ordnas såsom underjordsbrytning, en form för brytning som nu inte är ekonomisk men som säkerligen skulle kunna visa sig vara det, om titanhalten i framtiden får sådant värde som man på många håll räknar med. Om en sådan lagstiftning och sådana åtgärder skulle kunna genomföras, att man övergick till underjordsbrytning i stället för den nuvarande dagbrytningen, skulle man kunna både skydda Smålands Taberg som naturvärde och tillgodogöra sig dess titanhalt.

Det är med anledning av den mycket komplicerade situation som här föreligger — att man dels vill skydda Taberg på grund av dess värde ur naturskyddssynpunkt, dels önskar kunna utnyttja en i framtiden måhända mycket värdefull

Ang. skydd för Smålands Tabergs naturvärden.

mineraltillgång — som utskottet har menat att särskilda åtgärder i detta fall kan vara befogade.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **OHLON** (fp):

Herr talman! Det har varit intressant att läsa den proposition, som ligger till grund för sammansatta utskottets utlåtande. Jag har sällan läst en mera lyrisk framställning i ett dylikt aktstycke. Det är också tydligt att något måste göras för att rädda Taberg från förstörelse. Framställningen i propositionen ger ett livligt intryck av att här är fara å färde, och man kan därför uppskatta ortsbefolkningens krav på att något speciellt skall göras.

Utskottets talesman nämnde nyss att det resonemang i utlåtandet på s. 20, som herr Ewerlöf särskilt påtalade, måste möta starka invändningar i principiellt hänseende. En och annan av kammarens ledamöter kanske av herr Osvalds anförande fick det intrycket, att utskottet har de särskilda utredningsmännens uppfattning bakom sig. Vad som skymtar fram i utskottets framställning är ju en lex in casu, någonting som man i varje fall i ett rättssamhälle alltid motsätter sig. Utredningsmännen framhåller på tal om detta, att en av de möjligheter, som tidigare ifrågasatts vid flera tillfällen, är att tillgripa särskild lagstiftning i form av en »Lex Taberg». Denna utväg finner utredningsmännen emellertid icke behöva tillgripas, sedan den nya naturskyddslagen tillkommit. Den meningen har också departementschefen. I första hand åsyftar han fortsatta underhandlingar, som bör kunna leda till en överenskommelse på frivillighetens väg. Om ett godtagbart resultat inte på frivillighetens väg kan nås, bör enligt hans mening ett fridlysningsförfarande inledas. Då kostnaderna för fridlysningsen blir kända, kan definitiv ställning tagas till frågan, huruvida fridlysning av berget är försvarlig ur ekonomisk synpunkt.

Många remissinstanser har yttrat sig

i detta ärende. Ett av de intressantaste yttrandena förefaller mig Svenska turistföreningens vara. Turistföreningen avvisar alldeles såsom departementschefen, att den föreslagna överenskommelsen mellan bolaget och staten bör komma till stånd, därför att föreningen anser att bestämmelserna är alltför vaga. Men sedan fortsätter Turistföreningen: »Staten bör alltså begagna den lagliga möjligheten att exproprieras berget för att fridlysa det såsom naturminne. Ett sådant förfarings sätt skulle lösa problemen mera restlöst och på ett för framtiden mera avgörande sätt. Visserligen medför en expropriation oeräknliga kostnader, men då ersättningen till de nuvarande ägarna bör kunna fastställas med hänsyn till rörelsens hittills ringa lönsamhet och till vad gruvdriften kan beräknas komma att ge under nu kända förhållanden, bör enligt föreningen expropriationen kunna ske utan oöverkomliga utgifter för det allmänna.»

Det synes mig, som om Svenska turistföreningen har slagit huvudet på spiken. Det är icke något lukrativt ekonomiskt företag, som driver verksamheten på Taberg, och kommer säkert aldrig att bli det, om inte nya möjligheter för användning av titan skulle erbjuda sig. Säkerligen skulle det vara möjligt för det allmänna att komma över hela denna naturförekomst till ett relativt billigt pris.

Jag tror inte att det resonemang, som föres på s. 20 i det sammansatta utskottets utlåtande, är ägnat att befordra en frivillig överenskommelse, och därför vill jag för min del, herr talman, yrka bifall till det förslag, som nyss framställdes av herr Ewerlöf.

Herr **BOMAN** (fp):

Herr talman! Såsom ledamot av mitt läns naturskyddsråd vill jag inte underlåta att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet uttala min tillfredsställelse över att denna proposition har kommit till stånd, och jag hoppas att det nu skall ges större möjligheter att kunna utöva ett effektivt skydd av Smålands Taberg.

Anslag till stipendier vid lantbrukshögskolan.

Jag vill också till utskottet framföra motionärernas tack för den positiva skrivningen och ber, herr talman, att få yrka bifall till det sammansatta tredje lag- och jordbruksutskottets utlåtande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu förevarande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Ewerlöf*, att utskottets hemställan skulle bifallas med utelämnande av den del av motiveringen, som å s. 19 i det tryckta utlåtandet började med orden »Utskottet vill» och å s. 21 slutade med »står oförberedda».

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ewerlöf* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad sammansatta tredje lag- och jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som under överläggningen påyrkats av herr *Ewerlöf*.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ewerlöf* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 22.

Därjämte hade 13 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 13, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande avveckling av jordbrukets lagerhusfond m. m. jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 14, med anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar rörande anslag till stipendier m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Anslag till stipendier vid lantbrukshögskolan.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Stipendier å riksstaten för budgetåret 1954/55 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 39 800 kronor. Av berörda belopp hade 9 000 kronor avsetts för tre licentiantstipendier å 3 000 kronor, 6 000 kronor för ett doktorandstipendium å samma belopp samt 24 800 kronor för 27 elevstipendier å 920 kronor.

I samband härmed hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 123 av herr *Osvald* m. fl. och II: 168 av herr *Helén* m. fl., vari hemställdes, utom annat, att till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Elevstipendier måtte för budgetåret 1954/55 anvisas ett belopp av $27 \times 1\,416 = 38\,232$ kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anfört:

»Vad Kungl. Maj:t föreslagit i fråga om doktorand- och licentiantstipendierna föranleder icke någon erinran från utskottets sida.

Anslag till stipendier vid lantbrukshögskolan.

Beträffande elevstipendierna har i motionerna I: 123 och II: 168 yrkats, att beloppet av dessa skall ökas från 920 kronor till 1 416 kronor för år. I likhet med Kungl. Maj:t och motionärerna anser utskottet, att en höjning av stipendiebeloppet är i och för sig önskvärd med hänsyn till de ökade levnadskostnaderna. Utskottet delar emellertid Kungl. Maj:ts åsikt, att någon dylik uppräknings för närvarande icke bör förekomma. Därvid förutsätter utskottet dock, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på frågan och bland annat tillser, att eleverna vid de under jordbruksdepartementet hörande högskolorna och Alnarpsinstitutet icke kommer i sämre läge än elever vid universitetet och andra högskolor.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 123 och II: 168, såvitt nu är i fråga, till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Stipendier å riksstaten för budgetåret 1954/55 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 39 800 kronor.»

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Vid denna punkt, som gäller elevstipendierna vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, har utskottet anslutit sig till en uppfattning, som framförts motionsvägen, nämligen att det är synnerligen angeläget med en höjning av de stipendier som för närvarande utgår. Anledningen till att en sådan höjning är nödvändig är att studenterna vid lantbrukshögskolan, skogshögskolan och veterinärhögskolan har kommit i ett betydligt sämre läge än studenterna vid universitetet. Utskottet säger härvid bl. a., att det utgår ifrån att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga och tillser, att eleverna vid de under jordbruksdepartementet hörande högskolorna och Alnarpsinstitutet icke kommer i sämre läge än elever vid universitetet och andra högskolor.

Nu förhåller det sig i själva verket på det sättet, att dessa elever redan befinner sig i ett betydligt sämre läge, och de remissinstanser som tillfrågats har allesammans anslutit sig till den uppfattning som framförts i motionen, nämligen att stipendierna borde höjas. Utskottet säger också, att en höjning av stipendiebeloppet i och för sig är önskvärd med hänsyn till de ökade levnadskostnaderna. Jag kan bekräfta att höjningen är synnerligen önskvärd. Men det förefaller mig, som om utskottet hade kunnat sträcka sig litet längre, när utskottet nu från alla håll fått bestyrkt att en höjning är nödvändig, och då det endast vore rättvist, att studenterna vid de under jordbruksdepartementet hörande högskolorna komme i samma läge som studenterna vid universitetet, hade det enligt min mening låtit sig göra att nu genomföra den begärda höjningen från 920 kronor till 1 416 kronor för år.

Jag har, herr talman, inte något yrkande, men jag vill uttrycka den livliga förhoppningen, att det nästa år skall bli möjligt att genomföra den höjning av stipendiebeloppen, som här behandlas.

Häri instämde herrar *Sten* (s) och *Hansson* (fp).

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 2—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 15, med anledning av Kungl. Maj:ts statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till veterinärstaten jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 15, över motioner om beredande av möjlighet till lokala synpunkters beak-

Om översyn av bestämmelserna rörande övervakning.

tande vid mera betydelsefulla förändringar i affärsverkens serviceförhållanden; och

nr 16, över motion om utredning rörande upphävande av stadsprivilegier beträffande rätt till viss del av försäljningssumma vid auktion inom stads område.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om översyn av bestämmelserna rörande övervakning.

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 17, över motion om allmän översyn av gällande bestämmelser rörande övervakning inom olika vårdområden m. m.

I en inom andra kammaren väckt motion, II: 174, hade herrar *Rimmerfors* och *Helén* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning, innebärande

1. en allmän översyn av gällande bestämmelser rörande övervakning inom olika vårdområden,

2. prövning av frågan om en med hänsyn till övervakningsinstrumentets effektivisering önskvärd samordning av utbildningsfrågor och konsultation i övervakningsärenden inom såväl barna- och ungdomsvård som nykterhetsvård och fångvård,

3. prövning av frågan om sådana ytterligare statliga åtgärder, som kunde stimulera rekryteringen av den frivilliga övervakarkåren och medverka till att de allmänna vårdorganen i större utsträckning än hittills begagnade sig av frivilliga övervakare.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motion II: 174 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av fru *Sjöstrand* samt herrar *Lundström* och *Berggren*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Inom utskottet har jag avgivit en blank reservation, och jag vill bara helt kort tala om vad jag har menat därmed.

Utskottet har ju i stort sett varit mycket välvilligt och visat sig behjärta de syften motionärerna har haft när de har väckt sin motion. Detsamma kan i stort sett sägas gälla de yttranden, som i anledning av motionen avgivits till utskottet, framför allt av interneringsnämnden, som kraftigt understryker önskvärdheten både av att stimulera frivilliga krafter att lämna sin medverkan i skyddsarbetet och av att utbildningen för dessa blir tillfredsställande. Det är bara i ett avseende som jag skulle ha önskat att utskottet hade intagit en mer positiv hållning. Det gäller frågan om samordningen av dessa problem, alltså de frivilliga krafternas medverkan och deras utbildning.

Motionärerna har här erinrat om att det redan finns ett embryo till en sådan samordning, nämligen det frivilliga arbetsorgan som tillkom efter ett sammanträde, ordnat av socialstyrelsen den 2 mars 1953 — ett organ, som tagit till sin uppgift i första hand att göra en inventering av lämpliga övervakare landet runt och i andra hand att genom kursverksamhet och konferenser sörja för deras utbildning. Motionärerna anser, att denna samarbetskommitté hade bort kunna få en fastare form och en viss auktorisation, vilket skulle ha varit till nytta för den uppgift, som detta organ åtagit sig. Utskottet har inte velat gå med på detta bl. a. med hänvisning till de utredningar som pågår. Jag finner detta beklagligt. Ett bifall till motionen i detta avseende tror jag knappast hade behövt föregripa en framtida organisation, som kan framkomma efter de pågående utredningarna, och det skulle ha betytt, att man omedelbart kunnat ge de syften som motionärerna talar för och som även utskottet behjärtar ett kraftigare stöd än som nu sker.

Mot de anförda skälen har jag dock inte velat ställa något yrkande, eftersom jag i stort sett är belåten med utskot-

Om översyn av bestämmelserna rörande övervakning.

tets skrivning. Utskottet säger ju klart ut, att även utskottet håller före att en viss grad av samordning skulle vara av värde för arbetets effektivisering. Jag nöjer mig därför, herr talman, med att uttrycka den förhoppningen, att de i motionen anförda synpunkterna måtte komma till beaktande vid det pågående utredningsarbetet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölles vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1954/55 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion m. m.;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret;

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1954/55, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1954/55, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av allmän plan för till- och ombyggnad av statens alkoholistanstalt å Venngarn m. m.;

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av landsfiskalsbostad i Gäddede;

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare lån till föreningen Röingegården u. p. a. till vissa byggnadsarbeten m. m.; och

nr 180, i anledning av väckt motion om pension åt chauffören J. O. Sjölungs änka.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 173, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1954/55 till avlöningar och omkostnader vid karolinska sjukhuset samt vissa andra anslag till universitetssjukhusen.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställen i utlåtande nr 69 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernärings i riket m. m.; och

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vartdera av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsbetänkande fattade samma beslut som första kammaren.

Herr SUNDELIN (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av det ärende, som avses i Kungl. Maj:ts proposition nr 180, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m., hemställer jag, att kammaren måtte medgiva, att tiden för avgivande av motioner i anledning av nämnda kungl. proposition utsträcker till det sammanträde, som infaller näst efter tretton dagar från det propositionen kom kammaren till handa.

Denna hemställen bifölles.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr **ESKILSSON** (h), som yttrade:

Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av det ärende, som avses i Kungl. Maj:ts proposition nr 209, angående inrättande av en första lärarhögskola, hemställer jag, att kammaren måtte medgiva, att tiden för avgivande av motioner i anledning av nämnda kungl. proposition utsträcker till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från det propositionen kom kammaren till handa.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 532, av herr *Bergvall* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 49 mom. 2 regeringsformen samt § 1 mom. 2, § 38 mom. 2, § 45, § 55 mom. 1 samt §§ 58 och 63 riksdagsordningen;

nr 533, av herr *Boo* och herr *Jansson, Axel*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 49 mom. 2 regeringsformen samt § 1 mom. 2, § 38 mom. 2, § 45, § 55 mom. 1 samt §§ 58 och 63 riksdagsordningen;

nr 534, av herr *Larsson, Nils Theodor*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.;

nr 535, av fru *Gärde Widemar* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.;

nr 536, av fru *Gärde Widemar* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om personundersökning i brottmål, m. m.;

nr 537, av fru *Gärde Widemar* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om personundersökning i brottmål, m. m.;

nr 538, av fru *Sjöström-Bengtsson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en första lärarhögskola;

nr 539, av herr *Svärd*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om skatt på fonderade vinstmedel (fondskatt); och

nr 540, av herr *Svärd*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om skatt på fonderade vinstmedel (fondskatt).

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herrar *Arrhén, Holmqvist* och *Birger Andersson* för tiden den 22—den 26 innevarande april för deltagande i en av Europarörelsen anordnad konferens med europeiska parlamentariker i Paris samt herr *Elmgren* för tiden från den 26 till och med den 30 i samma månad för deltagande i sammanträde därstädes med Europarådets allmänna utskott.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.14.

In fidem
G. H. Berggren.